МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра обліку та оподаткування

Кваліфікаційна робота

магістра

на тему: Облік і аналіз кредиторської заборгованості на ФОП Глушидзе

Виконав студент 2 курсу, групи 8.0718-2з
спеціальності 071 Облік і оподаткування
освітньої програми облік і аудит
спеціалізації облік і аудит на підприємствах
малого бізнесу
І.О. Кудінов
Керівник д.е.н., професор Варламова І.С.
Рецензент к.е.н., доцент Радєва О.Г.

Запоріжжя 2019

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економічний
Кафедра обліку та оподаткування
Рівень вищої освіти магістр
Спеціальність 071 Облік і оподаткування
Освітня програма облік і аудит
Спеціалізація облік і аудит на підприємствах малого бізнесу

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри _____Н.М. Шмиголь
«___»_____ 2019 р.

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ

Кудінову Ігорю Олексійовичу

1. Тема роботи: Облік і аналіз кредиторської заборгованості на ФОП Глушидзе
керівник роботи Варламова І.С., д.е.н., профнсор,
затверджені наказом ЗНУ від 04.07.2019 р., № 1111-с.

2. Строк подання студентом роботи: 02 грудня 2019 року.

3. Вихідні дані до роботи: спеціальна література, законодавчі та нормативні акти, статистичні дані, дані фінансової звітності підприємства.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): теоретико-методичні засади обліку та аналізу кредиторської заборгованості та організацію обліку кредиторської заборгованості на підприємстві; проаналізувати показники кредиторської заборгованості як складової зобов'язань підприємства; розробити рекомендації щодо удосконалення обліку кредиторської заборгованості.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень): кваліфікаційна робота містить 34 рис., 29 табл. і 7 формул.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1	д.е.н., професор Варламова І.С.	19.08.2019	19.08.2019
2	д.е.н., професор Варламова І.С.	16.09.2019	16.09.2019
3	д.е.н., професор Варламова І.С.	07.10.2019	07.10.2019

7. Дата видачі завдання: 08 липня 2019 року.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Складання плану роботи, підбір літератури	липень 2019	виконано
2.	Написання вступу	липень 2019	виконано
3.	Виконання першого розділу	серпень 2019	виконано
4.	Виконання другого розділу	вересень 2019	виконано
5.	Виконання третього розділу	жовтень2019	виконано
6.	Написання висновків	листопад 2019	виконано
7.	Оформлення роботи, одержання відгуку та рецензії	листопад 2019	виконано
8.	Подання роботи на кафедру	грудень 2019	виконано

Студент _____ І.О. Кудінов
(підпис)

Керівник роботи _____ О.Р. Саєнко
(підпис)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____ Ю.М. Уманська
(підпис)

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота: 121 с., 34 рис., 29 табл., 25 літературних джерел.

Об’єктом дослідження є діюча система обліку та аналізу кредиторської заборгованості на підприємстві.

Метою кваліфікаційної роботи є обґрунтування та поглиблення теорії та методики обліку й аналізу кредиторської заборгованості і розробка практичних рекомендацій щодо вдосконалення обліково-аналітичного забезпечення діяльності ФОП «Глушидзе».

Методи дослідження: в процесі виконання кваліфікаційної роботи були проведені дослідження на теоретичному та практичному рівнях пізнання. Для досягнення мети дослідження були застосовані наступні методи: табличний метод (при систематизації теоретичної інформації, що стосується структури дебіторської та кредиторської заборгованості та узагальненні основних показників, що характеризують ефективність діяльності підприємства, зокрема обсяги випуску та реалізації продукції), методи аналізу й синтезу (при детальному вивченні загального фінансово-господарського стану підприємства, тощо), метод порівняння (при оцінці діяльності підприємства, визначення відхилення від планових показників, встановлення їх причини та виявлення резервів) методи оцінки: горизонтальний, вертикальний аналізи (при аналізі складу та структури кредиторської заборгованості), порівняльний аналіз (при аналізі динаміки кредиторської заборгованості), факторний аналіз (при визначенні кількісного впливу економічних показників на зміну об’ємних показників).

За результатами дослідження конкретизовано економіко-правове значення та сутність кредиторської заборгованості, визначено їх основні класифікаційні ознаки та визначено їх як об’єкти обліку та аналізу. За результатами дослідження запропоновано напрями вдосконалення

відображення кредиторської заборгованості в системі бухгалтерського обліку та визначено напрями підвищення ефективності управління кредиторською заборгованістю на підприємстві.

Надані рекомендації створюють основу для вирішення проблем обліку та ефективною використання кредиторської заборгованості на досліджуваному підприємстві.

ОБЛІК, КРЕДИТОРСЬКА ЗАБОРГОВАНІСТЬ, ПОСТАЧАЛЬНИК, ЗОБОВ’ЯЗАННЯ, РОЗРАХУНКИ, КРЕДИТОР, АНАЛІЗ, ЕФЕКТИВНІСТЬ

SUMMARY

Qualification work: 121 p., 29 tablets, 34 pic., 65 literary sources.

A research object is the operating system of account and analysis of account payable on an enterprise. The aim of qualifying work are a ground and deepening of theory and methodology of account and analysis of account payable and development of practical recommendations in relation to perfection of the registration-analytical providing of activity FOP “Glushidze».

Research methods: in the process of implementation of qualifying work there were undertaken studies on the theoretical and practical levels of cognition. For gaining end of research next methods were applied: tabular method (during systematization of theoretical information, that touches the structure of debtor and creditor debt and generalization of basic indexes that characterize efficiency of activity of enterprise, in particular volumes of output and realization of products), methods of analysis and synthesis (at the detailed study of financially-economic general of enterprise, and others like that), method of comparison (at the estimation of activity of enterprise, determination of deviation from планових indexes, establishment of their reason and exposure of backlogs) methods of estimation : horizontal, vertical analyses (at the analysis of composition and structure of account payable), comparative analysis (at the analysis of dynamics of account payable), factor analysis (at determination of quantitative influence of economic index.

On results research a економіко-правове value and essence of account payable are specified, certainly them basic classification signs and certainly them as objects of account and analysis.

On results research directions of perfection of reflection of account payable offer in the system of record-keeping and certainly directions of increase of efficiency of management an account payable on an enterprise.

The given recommendations provide a basis for the decision of problems of

account and effective the use of account payable on the investigated enterprise.

ACCOUNT, ACCOUNT PAYABLE, SUPPLIER, OBLIGATION, CALCULATIONS, CREDITOR, ANALYSIS, EFFICIENCY

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СИМВОЛІВ, ОДИНИЦЬ, СКОРОЧЕНЬ І ТЕРМІНІВ

ТФЦ – тривалість фінансового циклу, в днях;

ВЦ – тривалість виробничого циклу, в днях;

ПОдз –період обороту поточної дебіторської заборгованості;

ПОкз –період обороту поточної кред. заборгованості, в днях;

П(С)БО - Положення (стандарт) бухгалтерського обліку;

ДЗ – дебіторська заборгованість;

КЗ – кредиторська заборгованість;

ВЕАіП - відділ економічного аналізу та планування;

грн. – гривень;

ПДВ – Податок на додану вартість;

ПАТ – Публічне акціонерне товариство;

тис. грн. – тисяч гривень;

р. – рік;

рр. – роки;

і т.д. – і так далі;

в т.ч. – в том числі;

% – відсотки;

ФОП - фонд оплати праці;

Абс.відх – абсолютне відхилення;

ГП – готова продукція;

ПКО – прибутковий касовий ордер;

С.р - собівартість реалізації;

Ср.к.з – середньорічна сума кредиторської заборгованості;

Об.д - оборотність кредиторської заборгованості в днях;

Кп - коефіцієнт покриття (загальної ліквідності);

Кшл - коефіцієнт швидкої (критичної) ліквідності.

ЗМІСТ

Завдання на кваліфікаційну роботу
Реферат
Summary
Перелік умовних позначень, символів, одиниць, скорочень і термінів
Вступ ……. 10
1 Теоретико-методичні засади обліку та аналізу кредиторської заборгованості
1.1. Економічна сутність та класифікація кредиторської заборгованості.. 14
1.2 Організація обліку розрахунків кредиторського характеру…… 35
1.3 Особливості методики аналізу кредиторської заборгованості, як важеля управління кредиторською заборгованістю…… 50
2. Облік кредиторської заборгованості на ФОП «Глушидзе»
2.1.Організаційно-економічна характеристика підприємства……..... 59
2.2.Аналітичний і синтетичний облік кредиторської заборгованості……. 60
2.3.Удосконалення обліку кредиторської заборгованості…… 79
3. Аналіз кредиторської заборгованості на ФОП «Глушидзе»
3.1 Аналіз кредиторської заборгованості як складової зобов'язань підприємства……..……. 88
3.2. Аналіз оборотності кредиторської заборгованості…… 96
3.3 Напрями підвищення ефективності управління кредиторською заборгованістю……. 103
Висновки …….. 116
Перелік посилань ……. 119

ВСТУП

Діяльність будь-якого підприємства завжди потребує достатності капіталу особливо в умовах ринкового середовища, бо особливе місце в житті сучасного суспільства займають боргові грошові зобов'язання. Для ФОП «Глушидзе» основним джерелом формування фінансової структури капіталу виступає власний капітал. Але його діяльність неможлива без використання позикових ресурсів, тому використання позикових коштів є важливим питанням для ФОП «Глушидзе», як і для кожного підприємства, що потребує виваженого підходу до визначення потреби в позиках, вибору їх джерел та обсягів залучення.

У процесі виробництва ФОП «Глушидзе» використовує сировину й матеріали, працю найманих працівників, отримує кредити банків, сплачує податки і таке інше. Внаслідок такої діяльності у нього виникають різноманітні зобов'язання: перед постачальниками – за поставлену сировину й матеріали, перед своїми працівниками – щодо виплати заробітної плати; перед бюджетом – – зі сплати податків тощо.

Кредиторська заборгованість, яка знаходиться в розпорядженні ФОП «Глушидзе» – є специфічним джерелом формування позикового капіталу. Вона виникає в результаті того, що певна частина грошових коштів тимчасово затримується в господарському обороті, тобто акціонерне товариство несвоєчасно виконує свої фінансові зобов'язання.

Кредиторська заборгованість – це додатково залучене джерело, яке не належить підприємству, але постійно перебуває в обороті підприємства. Чіткий бухгалтерський облік кредиторської заборгованості підприємствами і організаціями має важливе значення. Кожна компанія повинна мати достовірні відомості про те, кому і скільки вона заборгувала. Таким чином, завданням обліку кредиторської заборгованості є збір достовірних відомостей про те, кому повинно підприємство, яку суму, за яких обставин,

на яких умовах виник цей борг, коли заборгованість повинна бути погашена.

Ефективне управління заборгованістю підприємства потребує поінформованості його менеджменту про характер впливу факторів, які зумовили її виникнення та існування, оскільки найдієвішим є управління, спрямоване саме на усунення чи послаблення впливу факторів для того, щоб попередити чи мінімізувати негативний вплив заборгованості на фінансово-майновий стан підприємства, а не ліквідовувати наслідки такого впливу.

Важливим елементом управління кредиторською заборгованістю є її аналіз, тому керівництво підприємством повинно мати оперативну та об’єктивну інформацію щодо стану кредиторської заборгованості, яка формується в системі бухгалтерського обліку.

Ретельне виконання всіх етапів організації обліку та аналізу розрахунків дасть змогу побудувати на підприємстві ефективну систему за допомогою якої можна ефективно керувати кредиторською заборгованістю підприємства. Така система не тільки покращить розрахунки з контрагентами, але й надасть більші можливості до ефективного залучення коштів в грошовий обіг на підприємстві, що відобразиться на результатах його діяльності в цілому.

Вивченням кредиторської заборгованості займалися багато вчених з бухгалтерського обліку, фінансового менеджменту, аудиту та аналізу.

Питаннями обліку кредиторської заборгованості займалися такі вчені, як П. Атамас, Р. Джога, Ф. Бутинець, В. Сопко, В. Завгородній, В. Крисюк, О. Юрченко та інші.

Дослідженню кредиторської заборгованості в напрямі аналізу присвячені роботи таких вітчизняних вчених, як Є. Панченко, Л. Каніщенко, К. Сурніної, Л. Коваленка, Ю. Скакальського, Л. Руденка, В. Потєхіна, М. Лаврик, Є. Жукова, І. Ємельянова, В. П'ятакової, О.І. Піліпенко та ін.

Важливий напрям організації фінансового менеджменту-управління кредиторською заборгованістю. Актуальність обраного напряму дослідження підтверджується дослідженнями таких вчених як: Г. Долматова, В. Лень, Л.

Омелянович, О. Чайковська та ін..

Мета і завдання дослідження. Мета дипломної роботи полягає в розкритті економічної сутності кредиторської заборгованості, дослідження порядку та форми розрахунків між постачальником і покупцем, розробці практичних рекомендацій щодо удосконалення обліку та аналізу кредиторської заборгованості на ФОП «Глушидзе».

Для досягнення мети були поставлені та вирішені такі завдання:

- розкрити економічну сутність кредиторської заборгованості та надати її класифікацію;
- дослідити нормативно-правове регулювання обліку кредиторської заборгованості;
- визначити особливості методики аналізу кредиторської заборгованості;
- дослідити процес відображення в аналітичному і синтетичному обліку господарських операцій пов'язаних з кредиторською заборгованістю;
- надати рекомендації, щодо удосконалення обліку кредиторської заборгованості;
- провести економічний аналіз кредиторської заборгованості у досліджуваному періоді;
- визначити напрями підвищення ефективності управління кредиторською заборгованістю товариства.

Об'єктом дослідження є діяльність акціонерного товариства, що складається з господарських операцій, пов'язаних з обліком та аналізом кредиторської заборгованості.

Предметом дослідження є теоретико-методичні та прикладні аспекти формування ефективної системи обліку та аналізу кредиторської заборгованості на підприємстві.

Методи дослідження. Методологічною основою роботи є системний підхід до розкриття особливостей процесу обліку та аналізу кредиторської заборгованості. Дослідження проводилось із застосуванням таких методів:

спостереження та порівняння – для визначення економічного стану кредиторської заборгованості за декілька останніх років; абстрактно-логічний метод – для виявлення недоліків ведення бухгалтерського обліку та аналізу кредиторської заборгованості; методи економічного аналізу – під час проведення аналізу кредиторської заборгованості з використанням горизонтального, вертикального, коефіцієнтного аналізу та виявлення резервів підвищення ефективності використання кредиторської заборгованості на досліджуємому підприємстві.

Інформаційною базою дослідження обрано дані про обсяги кредиторської заборгованості на ФОП «Глушидзе».

Матеріалами для дослідження стали законодавчі та нормативні акти України; праці вітчизняних вчених, дослідників у галузі фінансового менеджменту, бухгалтерського обліку, економічного аналізу; публікації в періодичних виданнях; первинна документація, фінансова, звітність підприємства.

1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ ТА АНАЛІЗУ КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ

1.1 Економічна сутність та класифікація кредиторської заборгованості

Комерційна діяльність – це, відповідно до законодавства України, діяльність, основною метою якої є отримання прибутку. Узагальнити все різноманіття завдань, які охоплюються комерційною діяльністю, то комерційна діяльність вирішує на підприємствах завдання, які зображено на рисунку 1.1 :

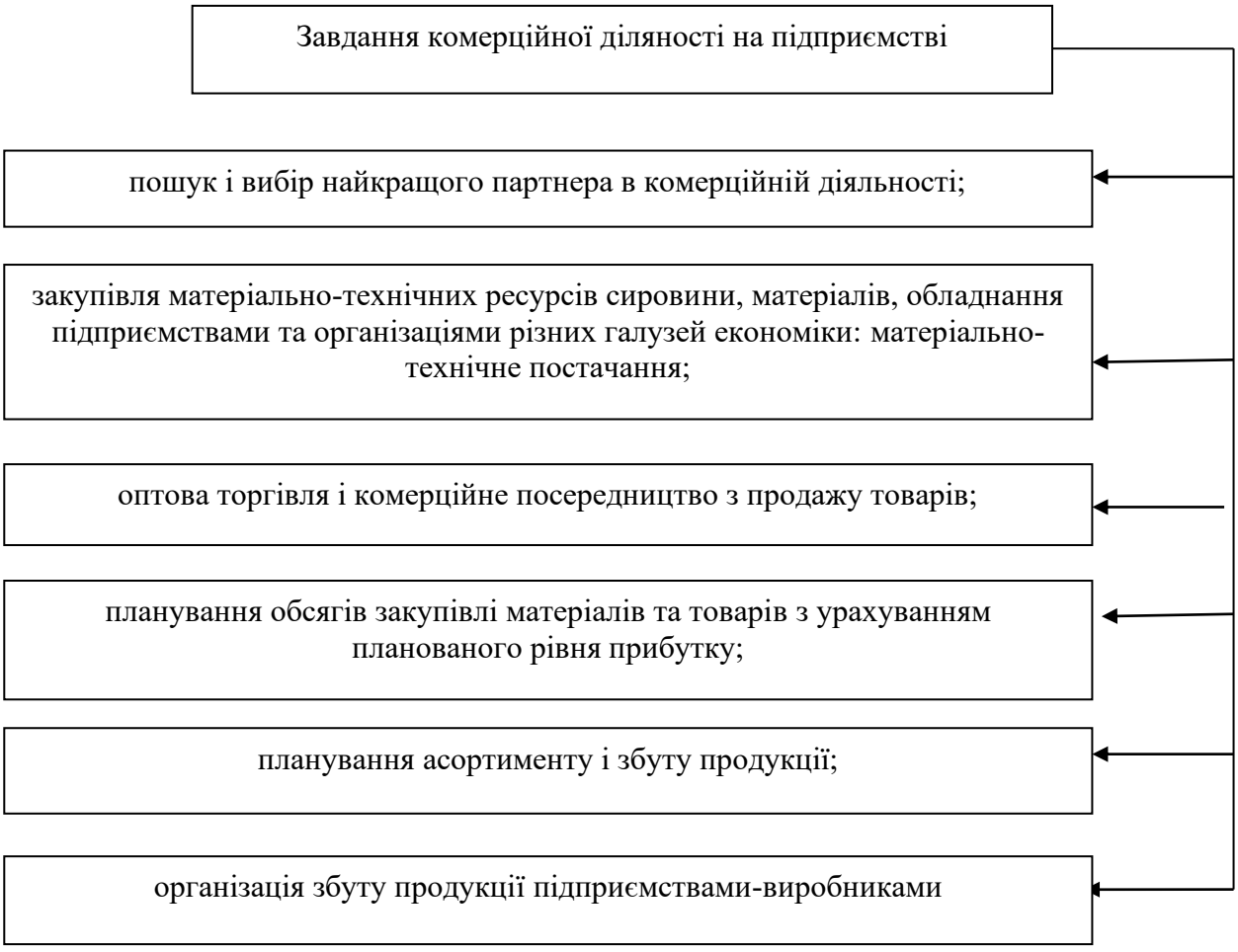

Рис. 1.1 Завдання комерційної діяльності

Отже комерційною діяльністю є сукупність фінансово-економічних, правових та організаційних знань, навичок і дій, які направлені на організацію, проведення та удосконалення процесів обігу (купівлі або продажу) товарів та послуг з метою задоволення попиту споживачів і отримання прибутку.

Види комерційних процесів зображено на рисунку 1.2.

Рис. 1.2 Види комерційних процесів

Операційний цикл представляє собою період повного обороту всієї суми оборотних активів, в процесі якого відбувається зміна окремих їх видів. Характеризує проміжок часу між придбанням виробничих запасів і отриманням грошових коштів від реалізації виробл продукції (рис. 1.3).

В процесі управління оборотними активами в межах операційного циклу виділяють такі основні складові:

- виробничий цикл підприємства;
- фінансовий цикл підприємства [1].

Рис. 1.3 Складові операційного циклу

Фінансовий цикл підприємства представляє собою період часу між початком оплати постачальникам отриманих від них сировини і матеріалів та початком надходження коштів від покупців за поставлену їм продукцію. Визначається за формулою (1.1).

$$ТФЦ = ТВЦ + ПОдз - ПОкз + (-) Обороти авансів, \quad (1.1)$$

де ТФЦ – тривалість фінансового циклу, в днях, Т;

ВЦ – тривалість виробничого циклу, в днях;

ПОдз (кз) – період обороту поточної дебіторської (кредиторської) заборгованості.

Діяльність будь-якого підприємства завжди потребує достатності капіталу. Для більшості підприємств основним джерелом формування

фінансової структури капіталу виступає власний капітал. Але діяльність підприємства неможлива без використання позикових ресурсів. Тому використання позикових коштів є важливим питанням для кожного підприємства і потребує виваженого підходу до визначення потреби в них, вибору джерел та обсягів залучення.

Методика ведення бухгалтерського обліку поточних зобов'язань в Україні визначається П(С)БО 2 «Баланс» та П(С)БО 11 «Зобов'язання».

У процесі виробництва підприємство використовує сировину й матеріали, працю найманих працівників, отримує кредити банків, сплачує податки і таке інше. Внаслідок такої діяльності у нього виникають різноманітні зобов'язання: перед постачальниками – за поставлену сировину й матеріали, перед своїми працівниками – щодо виплати заробітної плати, перед бюджетом – зі сплати податків тощо.

Погашення зобов'язань може здійснюватись шляхом:

- сплати кредиторові грошових коштів;
- відвантаження готової продукції, товарів чи виконання робіт;
- надання послуг у рахунок отриманого авансу.

Іноді внаслідок погашення одного зобов'язання може виникнути інше зобов'язання або заміна зобов'язань на інші пасиви. Наприклад, якщо постачальнику сировини замість грошової оплати видається вексель, то кредиторська заборгованість змінюється зобов'язанням за виданим векселем. Зобов'язання є важливою складовою балансу підприємства. Сумісна оцінка окремих видів зобов'язань використовується для визначення платоспроможності підприємства, його загальної та швидкої ліквідності. Тому статті зобов'язань балансу мають важливе значення для аналітичних процедур, що їх в умовах ринку постійно проводять зовнішні й внутрішні користувачі фінансової звітності підприємства [2] .

Відповідно до П(С) БО 11 «Зобовязання», розрахунки – це система взаємин між юридичними і фізичними особами, що виникають у момент практичного виконання юридично оформлених фінансових зобов’язань при

здійсненні товарних і нетоварних операцій [3].

Згідно стандарту 2 «Баланс» зобов’язання – заборгованість підприємства, яка виникла внаслідок минулих подій і погашення якої призведе до зменшення ресурсів підприємства. Зобов'язання визнається, якщо його оцінка може бути достовірно визначена. Класифікація зобов’язань зображена на рисунку 1.4 [4].

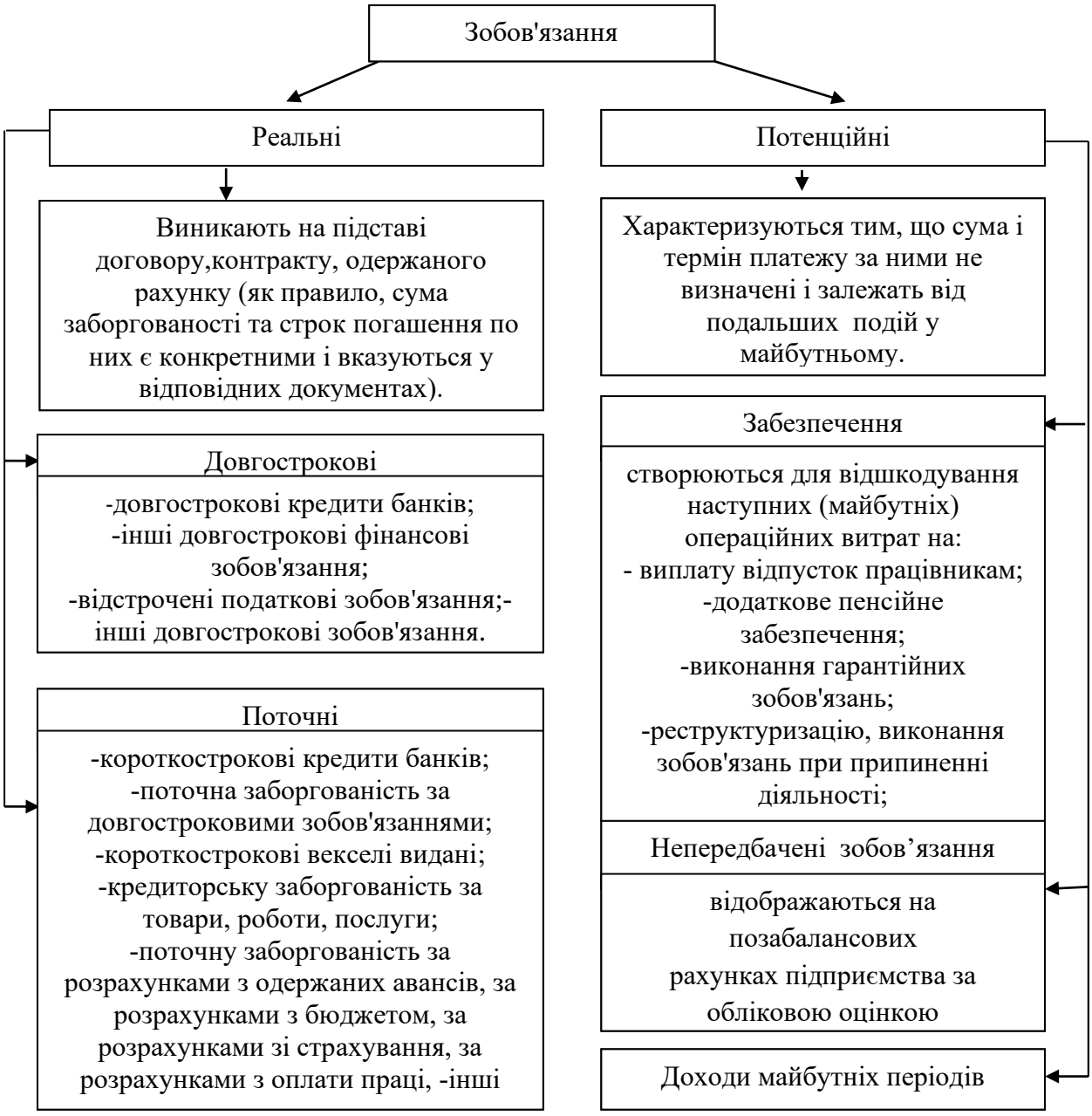

Рис. 1.4 Класифікація зобов’язань залежно від порядку визначення суми до погашення зобов’язання та згідно П(С)БО 11

Зобов'язання визнається, якщо його оцінка може бути достовірно визначена та існує ймовірність зменшення економічних вигод у майбутньому внаслідок його погашення. Якщо на дату балансу раніше визнане зобов'язання не підлягає погашенню, то його сума включається до складу доходу звітного періоду.

З метою бухгалтерського обліку зобов'язання поділяються на:

- довгострокові;
- поточні;
- забезпечення;
- непередбачені зобов'язання;
- доходи майбутніх періодів.

Залежно від характеру заборгованості у господарській практиці умовно розрізняють «нормальну» і прострочену (невиправдану) заборгованість. Тому доцільним є провести порівняльну характеристику нормальної та простроченої заборгованості, яка наведена в таблиці 1.1 [5].

Таблиця 1.1

Порівняльна характеристика «нормальної» та простроченої заборгованості

Залежно від характеру заборгованість:		
	«Нормальна»	Прострочена
Умова виникнення	заборгованість виникає внаслідок особливостей використовуваної системи розрахунків за товари та послуги між господарюючими суб'єктами при якій грошові кошти не відразу надходять на рахунки підприємств-постачальників.	заборгованість пов'язана з порушенням платіжної дисципліни покупцями та замовниками, які не сплатили до термін поставлену їм продукцію (виконані роботи, надані послуги).
Приклад	- заборгованість покупців, терміни погашення якої не настали; -заборгованість, яка виникає при видачі грошових коштів «під звіт» на різні потреби.	-коли підзвітні особи своєчасно не відзвітували за видані їм грошові кошти, -виявлені розкрадання товарно-матеріальних цінностей.

Нове законодавство не дає визначення, що таке кредитор. Тому звернімося до економічного та юридичного словників, які трактують це поняття (табл.1.2) :

Таблиця 1.2

Трактування терміну «кредитор» в нормативній та довідковій літературі

Кредитор-це	
Джерело	Визначення
Постанова від 28.09.1995р. №246 "Положення Національного банку України "Про кредитування" Із змінами, внесеними згідно з Постановами Нацбанку N 325 (z0749-03) від 06.08.2003	Кредитор - суб'єкт кредитних відносин, який надає кредити іншому суб'єкту господарської діяльності у тимчасове користування.
Податковий кодекс України від 02.12.2010р. №2755-VI Із змінами, внесеними згідно із Законами № 1690-VII від 07.10.2014, ВВР, 2014, № 48, ст.2053	Кредитор - юридична або фізична особа, яка має підтверджені у встановленому порядку вимоги щодо грошових зобов'язань до боржника, у тому числі щодо виплати заборгованості із заробітної плати працівникам боржника, а також контролюючі органи - щодо податків та зборів.
Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV Із змінами, внесеними згідно із Законами № 1673-VII від 02.09.2014, ВВР, 2014, № 43, ст.2037	Кредитор- сторона в зобов'язанні, яка має право вимагати від іншої сторони - боржника виконання обов'язку здійснити певні дії: виконати роботи, передати майно тощо або утриматися від них.
Економічний енциклопедичний словник	Кредитор (англ.: creditor) - юридична або фізична особа, держава, перед якою ця особа має заборгованість, відображену в балансі

Узагальнивши вище сказане, можна сказати, що кредитор – це юридична або фізична особа, якій якась особа (юридична або фізична) внаслідок минулих подій заборгувала певні суми грошових коштів, їх еквівалентів або інших активів.

Враховуючи те, що історія існування кредиторської заборгованості є давньою, в сучасній науковій літературі немає єдиної думки щодо трактування цього поняття.

Так, Бутинець Ф.Ф. розглядає кредиторську заборгованість, як форму розрахунку за товари і послуги, які придбаються у ході операцій компанії, що періодично повторюються і використовуються у виробництві чи для перепродажу [6].

Порівняємо трактування кредиторської заборгованості у різних сферах діяльності (табл.1.3).

Таблиця 1.3

Поняття «кредиторська заборгованість» у різних сферах діяльності

Кредиторська заборгованість-це	
У бухгалтерському обліку	заборгованість підприємства іншим юридичним і фізичним особам,що виникла в результаті здійснених раніше операцій,оцінена в гривнях і щодо якої у підприємства існують зобов’язання її погашення в певний строк [7].
З точку зору аудиту	найвагоміша частина зобов’язань підприємства,до яких включаються довгострокові і поточні зобов’язання [8].
У фінансовому менеджменті	заборгованість,яка може трансформуватися у додаткове та відносно дешеве джерело залучення ресурсів [9].
З точки зору аналізу господарської діяльності	борг підприємства,діяльність якого аналізується,іншим підприємствам,установам,а також фізичним особам,наслідок напруженості фінансового стану п-ства [7].
Як правова категорія	особлива частина майна, що є предметом обов’язкових правовідносин між організацією та її кредиторами [10].

Незважаючи на те, що одні дослідники визначають кредиторську заборгованість як грошові кошти, інші – як частину майна, ще інші – як форму розрахунків, на мою думку, кредиторська заборгованість є невід'ємним етапом повторювального кругообігу капіталу, що призводить до здійснення безперервних господарських операцій на підприємстві, тобто здійснення господарських операцій є причиною безперервних платежів та грошових надходжень. Саме тому важливо розглядати кредиторську заборгованість як складову капіталу.

Слід розуміти різницю кредиторської заборгованості та зобов’язань. Оскільки, зобов'язання – дещо ширша економічна категорія, ніж кредиторська заборгованість.

Економічна сутність кредиторської заборгованості полягає в тому, що це не тільки частина майна організації, як правило кошти, але і товарно-матеріальні цінності, наприклад у зобов'язаннях по товарному кредиті. Як правова категорія кредиторська заборгованість – особлива частина майна організації, що є предметом обов'язкових правовідносин між організацією і її кредиторами. Організація володіє і користується кредиторською заборгованістю, але вона зобов'язана повернути чи виплатити дану частину майна кредиторам, що мають права вимоги на неї. Таким чином, кредиторська заборгованість має двоїсту юридичну природу: як частина майна вона належить організації на праві володіння, чи навіть праві власності щодо отриманих позичково грошей чи речей, визначених родовими ознаками; як об'єкт зобов'язальних правовідносин – це борги організації перед кредиторами, тобто вони мають право на вимагання чи стягнення від організації зазначеної частини майна.

Розрахунки – важливий інструмент регулювання економічних відносин між суб’єктами господарської діяльності та невід’ємний елемент процесу розширеного відтворення, формування, розподілу (перерозподілу) суспільного продукту.

Кредиторська заборгованість, яка знаходиться в розпорядженні підприємства, є специфічним джерелом формування позикового капіталу. Вона виникає в результаті того, що певна частина грошових коштів тимчасово затримується в господарському обороті, тобто підприємство несвоєчасно виконує свої фінансові зобов'язання [11].

Важливим моментом в обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками є класифікація такої кредиторської заборгованості. У науковій літературі наводять притаманні різні класифікаційні ознаки поточної кредиторської заборгованості.

П(С)БО 11 «Зобов'язання» визначає методологічні засади формування та обліку інформації про кредиторську заборгованості, а також вимоги щодо її розкриття у фінансовій звітності.

Однак для управління кредиторською заборгованістю найбільш доцільно виділити такі види заборгованості за розрахунками (рис. 1.5).

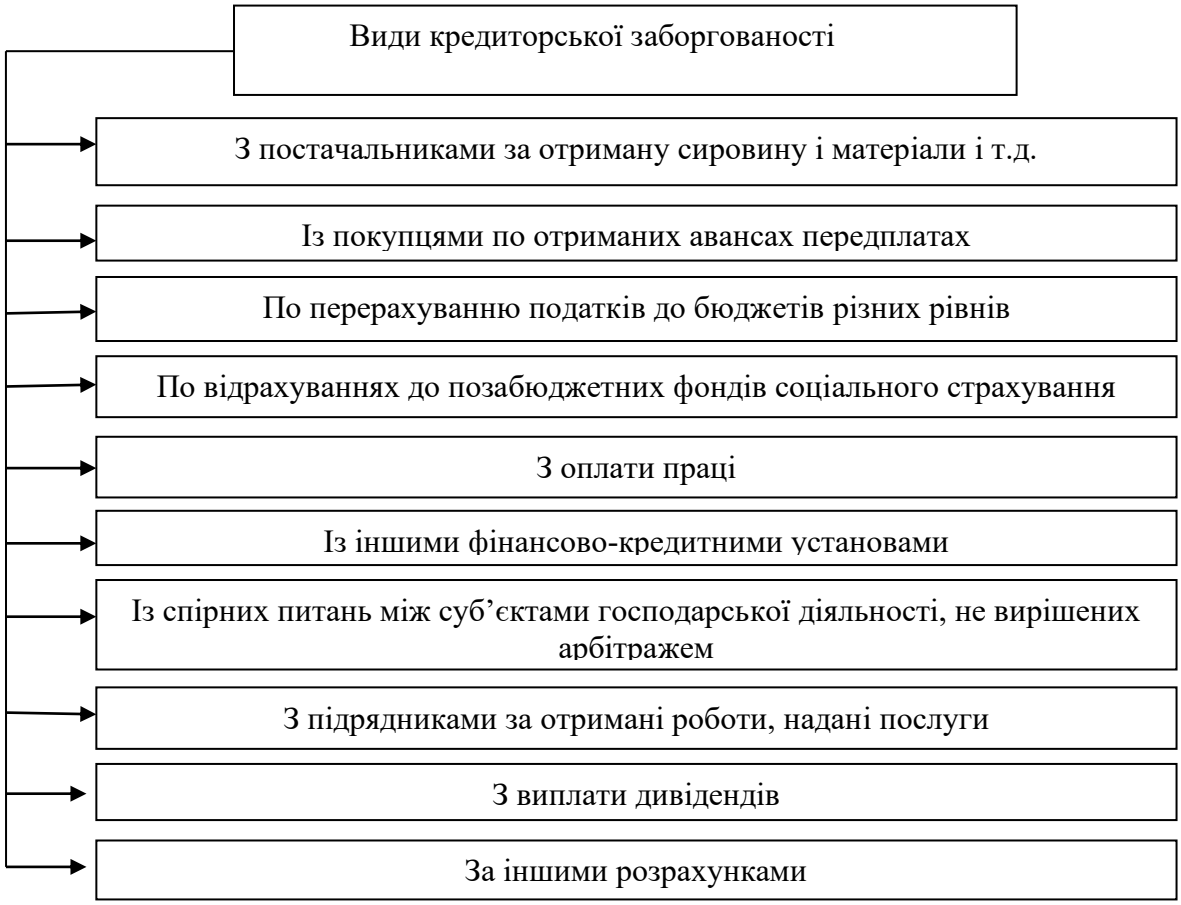

Рис. 1.5 Види кредиторської заборгованості

Найпоширенішою ознакою класифікації боргів підприємства є термін погашення (рис.1.6) :

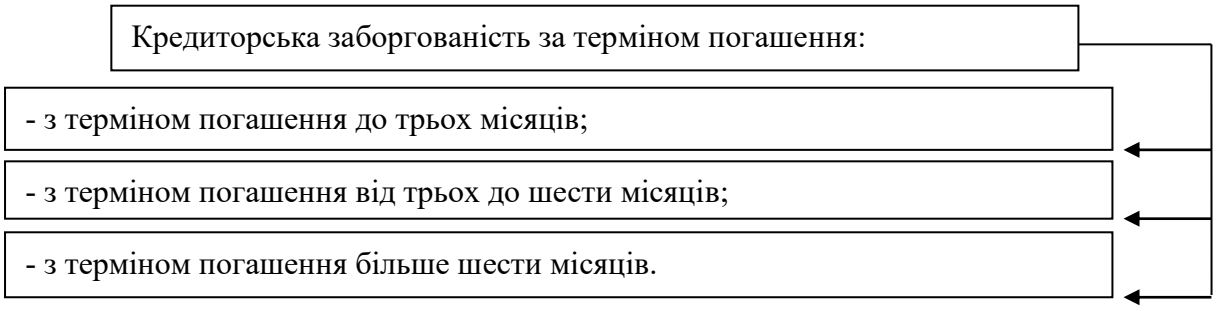

Рис. 1.6 Класифікація кредиторської заборгованості

Виділяють такі форми кредиторської заборгованості:

- грошова;
- матеріальна;
- вексельна.

Кредиторська заборгованість у формі одержаних авансів від покупців є реальним джерелом формування фінансових ресурсів підприємства. Наприклад, підприємство отримало аванс (джерело фінансових ресурсів), який може використати на власні потреби (розміщення і використання фінансових ресурсів). Проте залишається невідвантаженою продукція, яка також є напрямком розміщення і використання фінансових ресурсів. Тобто, підприємство отримує грошові кошти за невідвантажену продукцію і використовує їх на свої цілі. Одночасно відбуваються такі стадії кругообігу фінансових ресурсів: «розміщення (виробництво продукції, що підприємство повинно відвантажити)» – «формування джерела (аванси отримані)». У разі використання авансів на власні потреби стадія кругообігу завершується використанням фінансових ресурсів (використання авансів на власні потреби).

Інші види кредиторської заборгованості в грошовій формі (перед бюджетом, працівниками тощо) певний час також є джерелами фінансових ресурсів підприємства, за умови, що в розпорядженні підприємства є такі грошові кошти. Особливістю кредиторської заборгованості за товари, роботи та послуги є одночасність виникнення джерел фінансових ресурсів і напрямків їх розміщення, тобто на відміну від кредиторської заборгованості в грошовій формі одночасно відбуваються такі стадії кругообігу фінансових ресурсів: «розміщення (виробництво продукції, що підприємство повинно відвантажити)» – «формування джерела (вартість отриманої сировини, матеріалів, електроенергії тощо)» – «використанням фінансових ресурсів (використання сировини, матеріалів, електроенергії у виробничому процесі)». Наприклад, підприємство отримало сировину і використовує її для виробництва своєї продукції.

Таким чином, реальним джерелом формування фінансових ресурсів підприємства можна вважати кредиторську заборгованість у вигляді одержаних авансів. Джерело формування і одночасно напрямок розміщення фінансових ресурсів являє собою кредиторська заборгованість за товари, роботи та послуги. Інші види кредиторської заборгованості в грошовій формі є джерелами фінансових ресурсів за умови виникнення заборгованості через несплату коштів, а не реальну їх відсутність [1].

Наявність кредиторської заборгованості у підприємства суттєво впливає на забезпечення оборотними коштами. Повільні розрахунки по її погашенню надають підприємствам додаткову можливість короткострокового фінансування. Підприємства в більшості випадків самостійно вирішують питання щодо обсягів, строків і форми платежів постачальникам. Що стосується розрахунків з бюджетом і банками, підприємства намагаються виконувати свої фінансові зобов'язання, оскільки це пов'язано з застосуванням штрафних санкцій за порушення як строків, так і обсягів платежів. Тому наявність кредиторської заборгованості свідчить про те, що підприємства свої фінансові труднощі перекладають перш за все на своїх постачальників.

Кредиторська заборгованість є простим і дешевим джерелом фінансування діяльності підприємства. І тому в останні роки її питома вага в позикових ресурсах поступово збільшувалася в порівнянні з банківським кредитом. Це погіршувало фінансову стійкість вітчизняних підприємств. Значні суми кредиторської заборгованості сприяли збільшенню неплатежів і порушенню розрахунково-платіжної дисципліни. Ще однією проблемою є перевищення суми поточної кредиторської заборгованості над сумою наданих кредитів. Це негативно впливає на фінансовий стан підприємств, адже це свідчить про незадовільну фінансову структуру капіталу.

Комерційний кредит для підприємств має переваги в порівнянні з іншими джерелами формування позикових ресурсів, а саме: взаємозв'язок з обсягом господарської діяльності і уникнення інших форм залучення коштів;

відсутність застави і жорстких вимог до показників фінансового стану підприємства, скорочення фінансового циклу, більш простий механізм оформлення в порівнянні з іншими видами кредиту.

Кредиторську заборгованість за розрахунками з бюджетом доцільно оцінювати за сумою погашення. Несвоєчасна оплата коштів призначених для бюджету несе за собою понесення додаткових виплат у вигляді штрафних санкцій, накладених виконавчими органами державної влади. Таким чином штрафі сплачені підприємством обліковуватимуться у складі інших операційних витрат, а зобов'язання перед бюджетом повинні бути збільшені на суму пені.

Розрахунки з учасниками передбачають, як правило, або сплату дивідендів власникам, або додаткове формування капіталу. Як альтернативу обліку даних розрахунків доцільно запропонувати додаткові внески до капіталу відображати як зобов'язання підприємства перед вкладником, від чого очікується позитивний ефект як для підприємства через можливість розширювати діяльність використовуючи позику, так і для вкладника який за надану позику отримує винагородуу вигляді відсотків [2].

В практиці розвинутих держав в якості форм забезпечення повернення кредиту застосовують уступку вимог і передачу прав власності – факторинг. В Україні також здійснюється продаж боргів, який обумовлений необхідністю зменшення обсягу платежів.

Але український ринок даних операцій ще не розвинутий. Для більш широкого розповсюдження такої практики необхідно підвищувати ліквідність «факторингових» компаній, які надають ці послуги, а також необхідна більша кредитна підтримка з боку комерційних банків.

Стійким джерелом фінансових ресурсів підприємства виступає внутрішня кредиторська заборгованість, яка постійно знаходиться в його розпорядженні. Це перш за все заборгованість по заробітній платі, обов'язковим відрахуванням в централізовані державні фонди, які пов'язані з фондом оплати праці.

Внутрішня кредиторська заборгованість як форма позичкового капіталу, яка використовується в процесі господарської діяльності, має свої особливості, тобто тісний взаємозв'язок з обсягом діяльності і більш низькою оплатою в порівнянні з комерційним кредитом. Це сприяє зниженню вартості всього позикового капіталу. З ростом обсягу виробництва і реалізації продукції зростають витрати, які входять до складу внутрішньої кредиторської заборгованості. Чим більший розмір внутрішньої кредиторської заборгованості, тим менший обсяг коштів підприємству необхідно залучати для фінансування своєї поточної господарської діяльності. Але з іншого боку, ці кошти не можуть покривати суми додаткового фінансування при збільшенні виробництва і реалізації продукції [8].

Всі види кредиторської заборгованості як кредитного інструменту мають обмеження у використанні. Основними обмеженнями є: короткостроковий характер використання, підвищений кредитний ризик для підприємства, яке надало кредит, і додаткова загроза банкрутства для підприємства, яке використовує комерційний кредит, при погіршенні кон'юнктури ринку реалізації своєї продукції.

Таким чином, значна частина кредиторської заборгованості в поточних зобов'язаннях підприємств свідчить про їх труднощі з наявними грошовими коштами та низьку абсолютну ліквідність. Використання кредиторської заборгованості має низку позитивних та негативних сторін: з одного боку – це залучення додаткових коштів, а з іншого – це призводить до додаткових витрат, адже за кредитом сплачуються відсотки.

Під формою розрахунків треба розуміти зумовлені характером економічних зв’язків способом здійснення платежів, порядок документообороту і обміну коштів як між учасниками розрахунків, так і між ними і банком.

При цьому підприємства можуть застосувати лиш ті форми розрахунків, які встановлені законами і постановами уряду та є

обов’язковими для всіх учасників платіжного обігу. Залежно від умов господарської діяльності підприємств, характеру продукції, що реалізується, і умов її відпуску покупцям, місцезнаходження платників, джерел коштів, за рахунок яких виконуються платежі, і місця їх проведення, застосовують ті чи інші форми розрахунків.

Закупівля як у зовнішній, так і внутрішній торгівлі – це придбання товарів, послуг за дорученням замовника з метою продажу. З метою зменшення ризику і підвищення надійності поставок при виборі постачальника потрібно врахувати фактори, які зображені на рисунку 1.7.

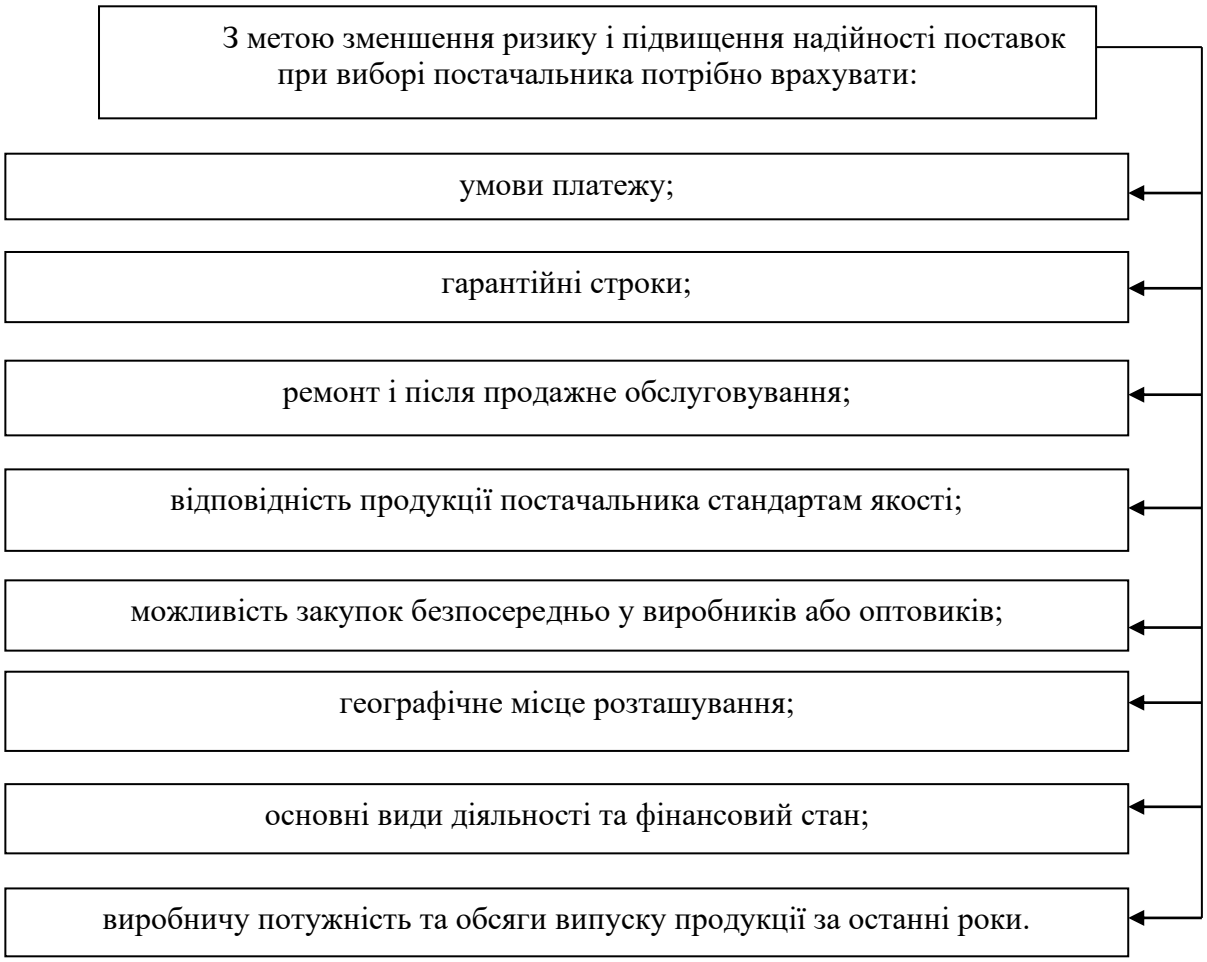

Рис. 1.7 Фактори,які необхідно врахувати при виборі постачальника

Закупіля необхідних виробничих запасів і товарів може здійснюватись наступними способами:

- безпосередньо конкретним підприємством;
- через агентів, які купують за свій рахунок чи від підприємства;
- через закупівельні бази, утворені кількома підприємствами [12].

Порядок та форми розрахунків між постачальником і покупцем визначається в господарських договорах. Це найбільш розповсюджена і важлива основа виникнення зобов'язань, основна форма реалізації товарно-грошових відносин в ринковій економіці.

В умовах ринкових відносин договір є основним юридичним актом, з якого випливають зобов'язальні правовідносини. Він є головним засобом регулювання товарно-грошових зв'язків, що визначають зміст правовідносин та обов'язки їх учасників. Загальні положення договорів, умови і порядок укладання, внесення змін та розірвання передбачені в Цивільному та Господарському кодексах України [10]. Види договорів зображено на рисунку 1.8.

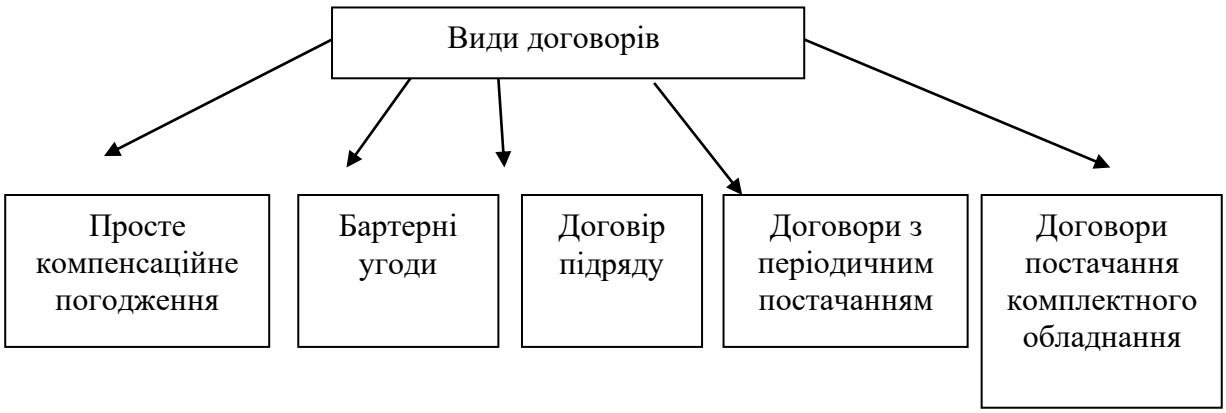

Рис. 1.8 Види договорів

Договір вважається оформленим після погодження з усіма відповідальними особами. Якщо з часом сторони бажають змінити певні початкові умови договору, повинна бути підписана додаткова угода. Сторони договору постачання мають право змінити будь-яку із умов угод договору (строк поставки, порядок розрахунків, ціну тощо) за взаємною згодою.

Розрахунки можуть мати дві форми:

- готівкова;

- безготівкова.

Класифікації розрахунків в залежності від місця проведення,за гарантією,залежно від способу реалізації зображено на рисунках 1.9,1.10,1.11.

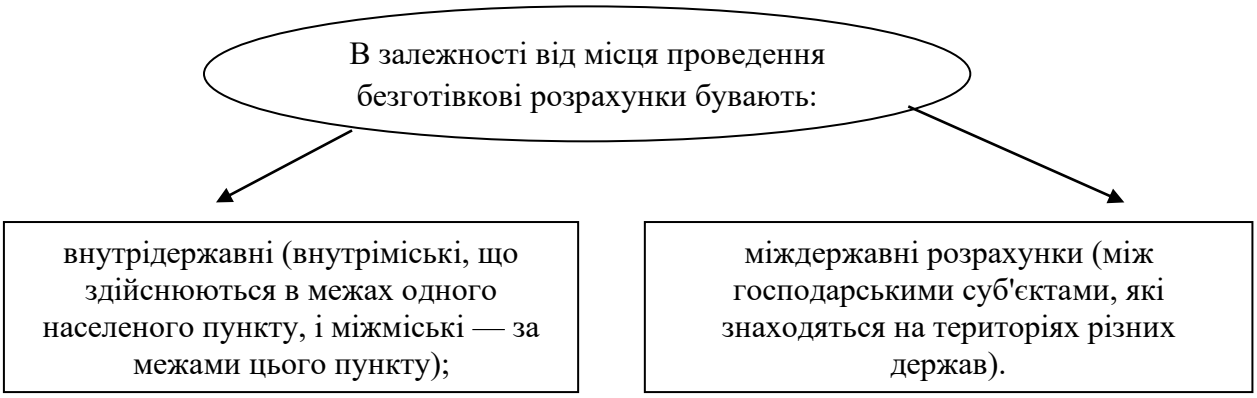

Рис. 1.9 Безготівкові розрахунки в залежності від місця проведення

Спосіб безготівкових розрахунків у широкому розумінні – це економічно і фінансове обумовлений порядок здійснення грошових відносин між постачальником (продавцем) і платником (покупцем).

Рис. 1.10 Класифікація розрахунків за гарантією

Спосіб платежу у вузькому розумінні характеризує порядок списання коштів з рахунків платників.

У сучасній системі безготівкових розрахунків господарські суб'єкти використовують два основних способи платежу:

- перерахування коштів з банківського рахунка на рахунок одержувача коштів шляхом відповідних записів щодо них;
- зарахування взаємних вимог платника і одержувача коштів.

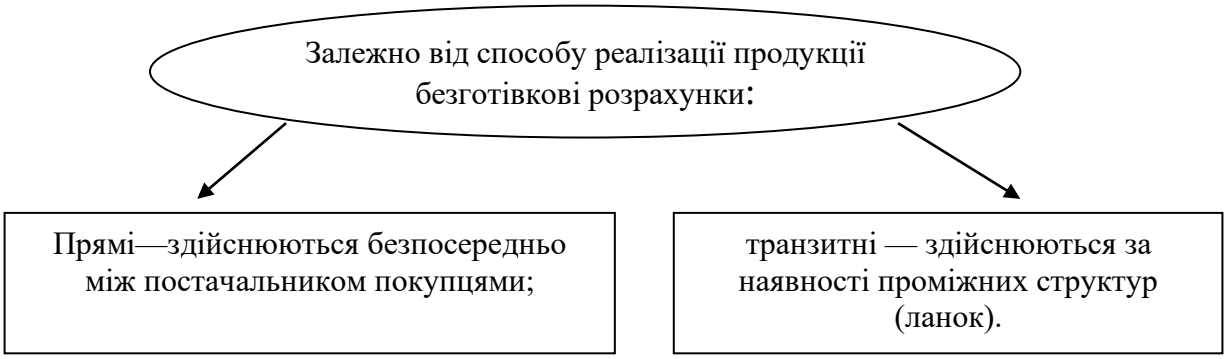

Рис. 1.11 Класифікація кредиторської заборгованості залежно від способу реалізації

За своїм економічним змістом попередня оплата є своєрідною формою примусового безплатного кредиту, який одержує постачальник. Зростає значення способу розрахунків на основі здійснення заліку взаємної заборгованості.

Виходячи з сутності розрахунків, кожне підприємство одночасно є і кредитором і дебітором, а кожна розрахункова операція приводить до одночасного виникнення дебіторської заборгованості одного підприємства, і кредиторської – в іншого. Від так, кожна розрахункова операція генерує різні, здебільшого суперечливі, цінні її суб’єктів. З чого можна дійти висновку, що на кожному підприємстві політики управління дебіторською та кредиторською заборгованостями повинні розроблятися не окремо, а бути узгодженими між собою.

Однією із спроб їх поєднати є політика управління грошовими потоками підприємства. Однак рух грошей – і позитивний, і негативний – не

може відбуватися сам по собі, як не може представляти самостійну операцію. Тобто, формуючи політику управління грошовими потоками підприємств необхідно враховувати характер розрахункової операції, в результаті якої виник чи може виникнути рух грошових коштів [7].

Комерційний кредит надається постачальником покупцеві тоді, коли товаровиробник прагне реалізувати вироблений товар, але у покупця немає грошей для його придбання. У такому випадку товар може бути добровільно переданий постачальником покупцеві в кредит, а сама передача може оформлюватися борговим зобов'язанням – векселем.

Продаж громадянам товарів тривалого користування в кредит (з розстрочкою платежу) господарюючими суб'єктами здійснюється з метою прискорення реалізації товарів, які в торговельній мережі є в достатній кількості, а також для більш повного задоволення потреб громадян у товарах тривалого користування.

Кредитні відносини перш за все грунтуються на засадах особистого довір’я між кредитором і позичальником та їх репутації на ринку. Визначальним фактором проведення кредитної операції є фінансовий стан контрагентів, оскільки розмір комерційного кредиту, з одного боку, залежить від фінансових можливостей кредитора та можливостей рефінансування тимчасово вилучених з господарського обороту обігових коштів і, з іншого від кредитоспроможності позичальника тобто здатності погасити заборгованість за векселем. За цих обставин комерційний кредит вважається особливо ризиковим для кредитора.

Комерційний кредит обслуговує тільки процес обігу товарів і представляє собою кредит для завершення цього процесу, а тому сфера його функціонування обмежена. Водночас комерційний кредит стимулює і прискорює збут товарів і зменшує час перебування капіталу в товарній формі. У результаті залучення товарного кредиту у підприємства виникає кредиторська заборгованість за товари (роботи, послуги). Різновиди комерційного кредиту зображені на рисунку 1.12.

Рис. 1.12 Різновиди комерційного кредиту

Здебільшого товарні кредити мають короткостроковий характер і спрямовуються на фінансування оборотних активів, як правило, запасів. Хоча в практиці можна також зустріти надання інвестиційних товарних кредитів, наприклад технологічних ліній [12].

Важливим елементом позичкового капіталу підприємства є одержані аванси від клієнтів. Йдеться про одержані аванси під поставку матеріальних цінностей або під виконання робіт, а також суми попередньої оплати покупцями і замовниками рахунків постачальника за продукцію і виконані роботи. Аванси можуть бути як коротко-, так і довгостроковими.

Оцінка вартості залучення короткострокових авансів здійснюється за тією ж методологією, що і товарних кредитів. Одним з чинників виникнення поточної заборгованості за авансами одержаними є уникнення ризику неплатежів за поставлені товари.

Довгострокові аванси як джерело формування позичкового капіталу використовуються при виконанні крупних замовлень, зокрема в будівництві, суднобудуванні, великому верстатобудуванні та в деяких інших галузях.Функції авансів від замовників зображено на рисунку 1.13.

Погашення комерційного кредиту може здійснюватись шляхом:

- сплати позичальником боргу за векселем тобто інкасації векселів;
- передачі векселя іншій особі за допомогою індосаменту;
- переоформлення комерційного кредиту на банківський, що означає перетворення товарної форми кредиту в грошову [11].

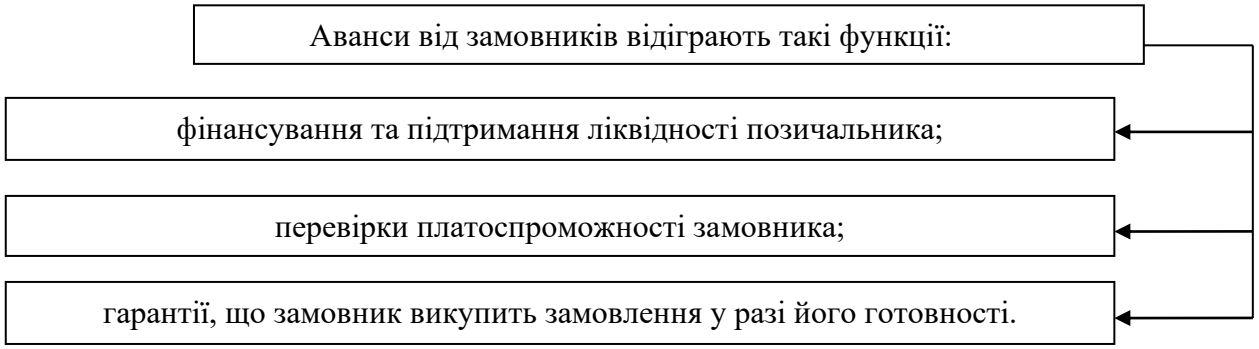

Рис. 1.13 Функції авансів від замовників

До переваг комерційного кредиту можна віднести його оперативність, технічну простоту оформлення. Він активізує механізм мобілізації фінансових активів, зменшує обсяги прямого банківського кредитування і відповідно, масу безготівкових грошей. Підвищується взаємоконтроль і взаємозалежність між суб'єктами комерційного кредиту. Доцільність використання комерційного кредиту аргументується ще і тим, що кредиторська та дебіторська заборгованості між суб'єктами виноситься в рамки договірних відносин і оформляється офіційним юридичним документом векселем.

Джерелами формування майна підприємства можуть бути як власні, так і залучені кошти. Власні кошти мають забезпечувати майнову та оперативну самостійність підприємства, необхідну для рентабельної його діяльності. Залучені кошти в джерелах формування оборотних активів у сучасних умовах набувають важливого значення та покривають тимчасову додаткову потребу підприємства в коштах.

Кредиторська заборгованість, фонд споживання, резерви майбутніх витрат і платежів, добровільні надходження – це додатково залучені джерела, які не належать підприємству, але постійно перебувають в обороті підприємства і в сумі мінімального залишку використовують як джерело формування власних оборотних коштів. Чіткий бухгалтерський облік кредиторської заборгованості підприємствами і організаціями має важливе

значення. Кожна компанія повинна мати достовірні відомості про те, кому і скільки вона заборгувала. Необхідно також чітко розуміти, яка заборгованість є поточною (тобто, погаситься найближчим часом), а яку «кредиторку» пора списувати.

Таким чином, завданням обліку кредиторської заборгованості є збір достовірних відомостей про те, кому повинно підприємство, яку суму, за яких обставин та на яких умовах виник цей борг, коли заборгованість повинна бути погашена і т.д [5].

1.2 Нормативне-правове регулювання обліку кредиторської заборгованості

Бухгалтерський облік є складовою частиною процесу управління, накопичення і узагальнення інформації у грошовому вимірнику про майно, капітал і зобов'язання підприємства. Це складна система – сукупність елементів, пов'язаних між собою та об'єднаних в єдине ціле. Бухгалтерський обік є універсальною і гнучкою системою з інформаційно-контрольним відображенням процесів і результатів діяльності господарських суб'єктів.

Бухгалтерський облік на підприємствах з різною формою власності базується виключно на основі нормативних документів, а саме: в-першу чергу Законів, прийнятих вищим законодавчим органом Верховною Радою України, Указів Президента України, Постанов та директив Кабінету міністрів України, наказів та інструкцій Міністерства фінансів України та Головної податкової адміністрації України.

Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 р. №996-XIV передбачає:

- державне регулювання бухгалтерського обліку та фінансової звітності з метою захисту інтересів користувачів й удосконалення

бухгалтерського обліку та звітності;

- застосування принципів та методів ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності, які визначаються національними Положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку (П(с)БО) та не суперечать міжнародним стандартам [14].

Система нормативного регулювання бухгалтерського обліку на ФОП «Глушидзе» представлена п’ятьма рівнями, кожний з яких охоплює ряд документів (рис.1.14).

Рис. 1.14 Рівні нормативного регулювання бухгалтерського обліку на ФОП «Глушидзе»

При організації бухгалтерського обліку заборгованостей та забезпечень необхідно використовувати наступні нормативні документи, що діють на Україні:

- Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність»

№996-XIV від 16.07.99 р. Із змінами, внесеними згідно із Законами N 1669-VII (1669-18) від 02.09.2014, ВВР, 2014, N 44, ст.2040;

- План рахунків бухгалтерського обліку підприємств, організацій та установ, затверджений приказом Міністерства фінансів України №291 від 30.11.99 р. Із змінами, внесеними згідно з Наказами Міністерства фінансів № 48 від 08.02.2014;

- Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій N 291 від 30.11.99 .Із змінами, внесеними згідно з Наказами Міністерства фінансів № 48 від 08.02.2014;

- Положення (стандарт) бухгалтерського обліку №1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», Затверджено наказом Міністерства фінансів України від 07 лютого 2013 року № 73зі змінами та доповненнями, останні з яких унесені наказами Міністерства фінансів України від 8 лютого 2014 року № 48);

- Положення (стандарт) бухгалтерського обліку №2 «Баланс», затверджений приказом Міністерства фінансів України №87 від 31.03.99 р. Із змінами і доповненнями, внесеними наказами Міністерства фінансів України від 09 грудня 2011 року N 1591;

- Положення (стандарт) бухгалтерського обліку №11 «Зобов`язання», затверджений приказом Міністерства фінансів України №20 від 31.01.2000 р. Із змінами, внесеними згідно з Наказами Міністерства фінансів N 48 (z0341-14) від 08.02.2014;

- Інструкція по інвентаризації основних засобів, нематеріальних цінностей, грошових коштів та документів, розрахунків, затверджена приказом Міністерства фінансів України №69 від 11.08.94 р;

- Закон України «Про обіг векселів в Україні» №2374- III від 05.04.2001 р. Із змінами, внесеними згідно із Законами N 1586-VII (1586-18) від 04.07.2014, ВВР, 2014, N 33, ст.1162;

- Закон України «Про лізинг» №723/97 – ВР від 16.12.97 р. Із змінами,

внесеними згідно із Законом N 1381-IV (1381-15) від 11.12.2003, ВВР, 2004, N 15, ст.231.

Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» встановлено, що зобов'язання – заборгованість підприємства, яка виникла внаслідок минулих подій і погашення якої в майбутньому, як очікується, призведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють у собі економічні вигоди.

Економічна вигода – потенційна можливість отримання підприємством грошових коштів від використання активів.

Даним законом затверджені єдині правила ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності, які є обов'язковими для всіх підприємств та гарантують і захищають інтереси користувачів. Підставою для бухгалтерського обліку господарських операцій є первинні документи, які фіксують факти здійснення господарських операцій. Первинні документи повинні бути складені під час здійснення господарської операції, а якщо це неможливо – безпосередньо після її закінчення [14].

Для контролю та впорядкування оброблення даних на підставі первинних документів можуть складатися зведені облікові документи.

Поточні зобов'язання включають:

- короткострокові кредити банків;
- поточну заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями;
- короткострокові векселі видані;
- кредиторську заборгованість за товари, роботи, послуги;
- поточну заборгованість за розрахунками з одержаних авансів, за розрахунками з бюджетом, за розрахунками з позабюджетних платежів, за розрахунками зі страхування, за розрахунками з оплати праці, за розрахунками з учасниками, за розрахунками із внутрішніх розрахунків;
- інші поточні зобов'язання.

Поточні зобов'язання відображаються в балансі за сумою погашення.

Відповідно до П(С)БО 11 «Зобов'язання» для визнання зобов'язань

повинні бути дотримані дві умови:

- оцінка їх може бути достовірно визначена;
- існує ймовірність зменшення економічних вигод внаслідок їх погашення.

В П(С)БО 11 «Зобов'язання» відсутнє визначення критеріїв визнання того чи іншого виду зобов'язань. Зобов'язання виникають на балансі підприємства та відображаються у фінансовій звітності в наступних випадках:

- при визнанні активу, придбаного в борг;
- при створенні забезпечення за рахунок витрат (резерв на оплату відпусток та інші забезпечення) звітного періоду, що супроводжується збільшенням витрат та збільшенням зобов’язань;
- при зменшенні забезпечення та збільшенні зобов’язання. Частина довгострокових зобов'язань, яка підлягає погашенню в термін до 12-ти місяців з дати балансу, відображається у складі поточної заборгованості.

Оцінка зобов’язань відіграє значну роль при формуванні облікової політики підприємства. Застосування принципу обачності, що передбачає використання в бухгалтерському обліку методів оцінки, які повинні запобігати заниженню сум визнаних зобов'язань, є важливим при оцінці зобов'язань. Завдяки дії принципу безперервності оцінка зобов'язань підприємства здійснюється, виходячи з припущення, що його діяльність триватиме й надалі [3].

В Інструкції із застосування Плану рахунків встановлено призначення і порядок ведення рахунків бухгалтерського обліку для узагальнення методом подвійного запису інформації про наявність і рух активів, капіталу, зобов’язань та факти фінансово-господарської діяльності підприємств, організацій та інших юридичних осіб (крім банків і бюджетних установ). Інструкція із застосування Плану рахунків спрямована на забезпечення єдності відображення однорідних за змістом господарських операцій на відповідних синтетичних рахунках і субрахунках.

В Інструкції наведена коротка характеристика і призначення синтетичних рахунків і субрахунків, типова схема реєстрації та групування інформації про господарські операції (кореспонденція рахунків першого порядку).

Планом рахунків передбачено 10 класів, клас 6 має назву «Поточні зобов'язання».

Рахунки цього класу призначені для обліку даних та узагальнення інформації про зобов'язання, які будуть погашені у звичайному ході операційного циклу підприємства або повинні бути погашені протягом дванадцяти місяців з дати балансу.

На рахунках цього класу ведеться облік короткострокових позик, довгострокових зобов'язань, що стали поточною заборгованістю із строком погашення на дату балансу не більше дванадцяти місяців, короткострокових векселів виданих, розрахунків з постачальниками та підрядниками, розрахунків з податків і платежів, розрахунків за страхуванням, розрахунків з оплати праці, розрахунків з учасниками, а також інших розрахунків та операцій, доходів майбутніх періодів [15].

На окремих субрахунках синтетичних рахунків 63, 64, 65, 68 сальдо на кінець місяця може бути не лише кредитовим, але й дебетовим. Такі показники не згортаються, а сальдо синтетичного рахунку визначається розгорнуто за дебетом і кредитом як сума відповідного сальдо на субрахунках.

Рахунок 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками» має такі субрахунки:

- 631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками»;
- 632 «Розрахунки з іноземними постачальниками» [6].

Рахунок 63 використовується для розрахунків із постачальниками і підрядниками за отримані виробничі запаси, товари, роботи та послуги, які регулярно надаються на підставі укладених договорів.

При отриманні матеріальних цінностей, робіт і послуг складаються

записи що наведені в таблиці 1.4.

Таблиця 1.4

Приклади кореспонденцій за кредитом рахунку 63 [15]

Дебет	Кредит
20 «Виробничі запаси» (без ПДВ) (придбання оборотних активів) 15 «Капітальні інвестиції» (придбання необоротних активів) 22 «Малоцінні та швидкозношувані предмети» (придбання МШП) 23 «Виробництво» (вартість робіт і послуг, електроенергії, води тощо) 24 «Брак у виробництві» (на отриману браковану продукцію) 28 «Товари» (на суму товарів для подальшого перепродажу) 30 «Каса» (повернення невикористаних сум готівкою) 31 «Рахунки в банках» (повернення грошей в безготівковому порядку) 91 «Загальновиробничі витрати» (роботи і послуги для цехів) 92 «Адміністративні витрати» (роботи і послуги для підприємства) 93 «Витрати на збут» (роботи і послуги відділу збуту) 94 «Інші витрати операційної діяльності» (роботи і послуги для невиробничої сфери) 99 «Надзвичайні витрати» (пов'язані із форс-мажорними обставинами, стихійними лихами, катастрофами тощо)	63 «Розрахунки з постачальниками і підрядниками» (на суму, вказану в документі на поставку)

У кредит рахунка 63 обов'язково записується заборгованість у сумі, яка вказується у документах постачальника (як оплата за матеріали за договірними цінами, так і різного роду надбавки, збори, ПДВ, платежі за тару, тарифи за перевезення тощо).

В таблиці 1.5 наведено приклади кореспонденцій за дебетом рахунку 63 «Розрахунки з постачальниками і підрядниками».

Планом рахунків бухгалтерського обліку передбачена можливість взаємозалежного відображення багатьох видів розрахунків. При організації бухгалтерського обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками

використовують типові форми первинних документів, що використовуються в торгівлі, а також міжвідомчі форми, що діють у всіх галузях народного господарства.

Таблиця 1.5

Приклади кореспонденцій за дебетом рахунку 63 [15]

Дебет	Кредит
63 «Розрахунки з постачальниками і підрядниками»	24 «Брак у виробництві» (претензія за брак) 30 «Каса» (оплата постачальнику готівкою) 31 «Рахунки в банках» (погашення заборгованості через банк) 34 «Короткострокові векселі отримані» (оплата векселем) 36 «Розрахунки з покупцями і замовниками» (перезарахування шляхом списання з постачальника його заборгованості за отриману ним продукцію) 37 «Розрахунки з різними дебіторами» (перезарахування заборгованості) 50 «Довгострокові позики» (погашення заборгованості за рахунок отриманої позики) 51 «Довгострокові векселі видані» (оплата векселем) 52 «Довгострокові зобов'язання за облігаціями» (погашення заборгованості облігаціями) 60 «Короткострокові позики» (оплата за рахунок позики) 62 «Короткострокові векселі видані» (оплата векселем) 68 «Розрахунки за іншими операціями» (перерахування заборгованості) 70 «Доходи від реалізації»

Форма бухгалтерського обліку як певна система регістрів бухгалтерського обліку, порядку і способу реєстрації та узагальнення інформації в них обирається підприємствами самостійно з додержанням єдиних засад бухгалтерського обліку та з урахуванням особливостей своєї

діяльності і технології обробки облікових даних.

В Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» затверджені методичні рекомендації по застосуванню регістрів бухгалтерського обліку, які спрямовані на узагальнення у регістрах бухгалтерського обліку (крім регістру позабалансового обліку) методом подвійного запису інформації про наявність і рух активів, капіталу, зобов'язань та факти фінансово-господарської діяльності підприємств і організацій та інших юридичних осіб (крім банків і бюджетних установ). Облікові регістри (книги, відомості, журнали тощо) призначені для хронологічного, систематичного або комбінованого накопичення, групування [14].

В бухгалтерському обліку поняття «зобов'язання» вужче, ніж в цивільному законодавстві:

- зобов'язання в бухгалтерському обліку виникає не тільки з Цивільного кодексу, а й з інших галузей права: фінансового, трудового чи окремих законодавчих актів, що регулюють економічні відносини;
- поняття «зобов'язання» в праві та бухгалтерському обліку мають різний зміст;
- договір – тільки юридичний факт, тому в бухгалтерському обліку відображаються договірні зобов'язання в момент їх виконання, а не виникнення [10].

Таким чином, державою передбачене законодавче регулювання розрахунків з постачальниками і підрядниками. Затверджено порядок відображення розрахунків в бухгалтерському обліку за відповідним рахунком 63 «Розрахунки з постачальниками і підрядниками», який має відповідні субрахунки. Записи зі здійснення господарської операції відповідно до законодавства заносяться у відповідні регістри бухгалтерського обліку.

Для забезпечення ведення бухгалтерського обліку підприємство визначило облікову політику, форму ведення та форму організації

бухгалтерського обліку.

Облікова політика – це сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для складання та подання фінансової звітності.

Тобто це вибір підприємством конкретних методик, форми та техніки ведення бухгалтерського обліку, виходячи з положень чинних нормативних документів і особливостей діяльності підприємства.

Причинами появи облікової політики в ринкових умовах є:

- альтернативні варіанти щодо організації і ведення бухгалтерського обліку передбачені законодавчими документами;

- розширення видів діяльності та організаційно-правових форм суб'єктів господарювання;

- зміна ролі бухгалтера в господарському житті підприємства від простого реєстратора господарських операцій до активного його учасника [10].

Виміри облікової політики: соціальний, економічний, поведінковий, психологічний, інформаційний, юридичний – залежно від виміру облікової політики, за її допомогою вирішуються різні завдання щодо діяльності суб'єкта господарювання [16].

Складовими облікової політики підприємства є організаційна, методична та технічна складова. Кожна складова облікової політики підприємства об'єднує відповідні об'єкти, за якими існують альтернативні варіанти – елементи (рис. 1.15).

Об'єктом облікової політики підприємства є будь-яка норма або позиція підприємства з організації і ведення бухгалтерського обліку щодо якої передбачено альтернативні варіанти.

Елемент облікової політики підприємства – це методичні прийоми та способи, які обираються з числа загальноприйнятих з урахуванням особливостей діяльності підприємства.

Рис. 1.15 Складові Положення про облікову політику

В Положенні про облікову політику підприємства повинні врегульовуватись питання відображення з обліку зобов'язань, якими є:

- види резервів, які створюються на даному підприємстві;
- порядок та основні джерела формування і напрями використання резервів;
- зазначення строків проведення інвентаризації зобов'язань підприємства;
- первинні документи з обліку зобов'язань та графік їх

документообігу;

- процедури контролю цільового фінансування, коштів резервів і фондів, контроль за правильністю розрахунків з кредиторами;

- перелік субрахунків та аналітичних рахунків, необхідних для відображення в бухгалтерському обліку операцій з зобов'язаннями [17].

Організація документування операцій з обліку зобов'язань на підприємстві передбачає визначення документів, якими будуть оформлятися дані операції, складання графіку документообігу.

Особливістю зобов'язань є те, що виникають вони на підставі попередньо укладеного договору.

Організація документування кожного з видів зобов'язань:

- одержання кредиту відображається в обліку на підставі виписок банку;

- використання позикових коштів, перерахування банку суми боргу та відсотків здійснюється за платіжними дорученнями, які потім підтверджуються випискаами банку;

- нарахування відсотків оформляється розрахунком бухгалтерії;

- організація документування вексельних зобов'язань потребує різних первинних документів тому, що вексель належить до категорії бланків суворої звітності: договори, акти приймання-передачі, довіреності, акти пред'явлення векселя до акцепту, авізо (заява на акцепт), реєстри тощо;

- довгострокові зобов'язання за облігаціями оформляються розрахунками та довідками бухгалтерії, ПКО, випискаами банку тощо;

- облік зобов'язань з оренди ведеться на підставі договорів, актів приймання-передачі ОЗ, платіжних доручень, розрахунків (довідок) бухгалтерії тощо;

- довгострокова заборгованість переводиться до складу поточної довідкою бухгалтерії, потім погашається платіжним дорученням або ВКО;

- розрахунки з вітчизняними постачальниками та підрядниками оформляються на підставі документів постачальника: рахунків-фактур,

рахунків, накладних, податкових накладних, актів приймання робіт, послуг, ТТН тощо;

- первинними документами для нарахування податків є розрахунки бухгалтерії, а за розрахунками з ПДВ є податкові накладні;
- перерахування податків та обов'язкових платежів здійснюється на підставі платіжних доручень, котрі підтверджуються виписками банку;
- поточні розрахунки з учасниками (засновниками) – необхідно ознайомитись з положеннями статуту, які визначають порядок нарахування і виплату дивідендів або частки прибутку – оформляється відомістю обліку дивідендів;
- розподіл прибутку між засновниками фіксується у протоколі зборів засновників;
- доходи майбутніх періодів (оренда, квартирна плата, плата за комунальні послуги) оформляються випискою банку, ПКО;
- віднесення доходів майбутніх періодів до доходу звітного періоду оформляється довідкою бухгалтерії;
- документи, які підтверджують трудові відносини за договорами цивільно-правового характеру;
- документи, які підтверджують суму утримань із заробітної плати;
- документи на виплату заробітної плати [18].

Розрізи аналітичного обліку забезпечення зобов'язань, поточних зобов'язань на підприємстві зображено в таблицях 1.6,1.7.

Розрахунки з дебіторами та кредиторами пов'язані з вхідними та вихідними фінансовими потоками. Стан цих розрахунків у певний момент часу розкривається через суми дебіторської та кредиторської заборгованості на цей момент.

Таким чином, облік розрахунків з дебіторами та кредиторами полягає у визначенні сум дебіторської та кредиторської заборгованості підприємства, оцінки і класифікації їх для відображення у фінансовій звітності [12].

Таблиця 1.6

Аналітичний облік забезпечення зобов'язань

Назва рахунку	Аналітичний облік
47 «Забезпечення майбутніх витрат і платежів»	За видами, напрямами формування й використання витрат
48 «Цільове фінансування і цільові надходження»	За призначенням і джерелами надходження
49 «Страхові резерви»	За видами резервів

Першим об'єктом організації обліку розрахункових операцій за зобов'язанням є характер виду зобов'язання, другим – суб'єкт права власності.

Таблиця 1.7

Аналітичний облік поточних зобов'язань на підприємстві

Назва рахунку	Аналітичний облік ведеться в наступних розрізах
60 «Короткострокові позики»	За позикодавцями (банками) в розрізі кожного кредиту (позики) окремо, за строками їх погашення
61 «Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями»	За кредиторами та видами заборгованості
62 «Короткострокові векселі видані»	За кожним виданим векселем та за строками їх погашення
63 «Розрахунки з постачальника-ми та підрядниками»	У розрізі країн за кожним постачальником та підрядником, за кожним контрактом, документом на сплату, в грн. та в валюті, обумовленій в договорі
64 «Розрахунки за податками і платежами»	За видами податків
65 «Розрахунки за страхуванням»	За кожним видом зборів і відрахувань, за страхуваль-никами та окремими договорами страхування
66 «Розрахунки з оплати праці»	У розрізі кожного працівника
67 «Розрахунки з учасниками»	За кожним засновником та учасником, за видами вип-лат, за джерелами виплат дивідендів – прибуток звіт-ного року, прибуток минулих років, резервний капітал
68 «Розрахунки за іншими операціями	За підприємствами, організаціями, установами та фізичними особами, з якими проводяться розрахунки

Наприклад, фізична особа може мати кілька аналітичних рахунків за розрахунковими операціями за зобов'язаннями:

- розрахункові операції з оплати праці та заробітної плати;
- розрахункові операції щодо одержаного кредиту (позики);
- розрахункові операції з виплати дивідендів тощо [15].

На рисунку 1.16 унаочнено рекомендовану класифікацію господарських операцій, що впливають на зобов'язання (кредиторську заборгованість) підприємства.

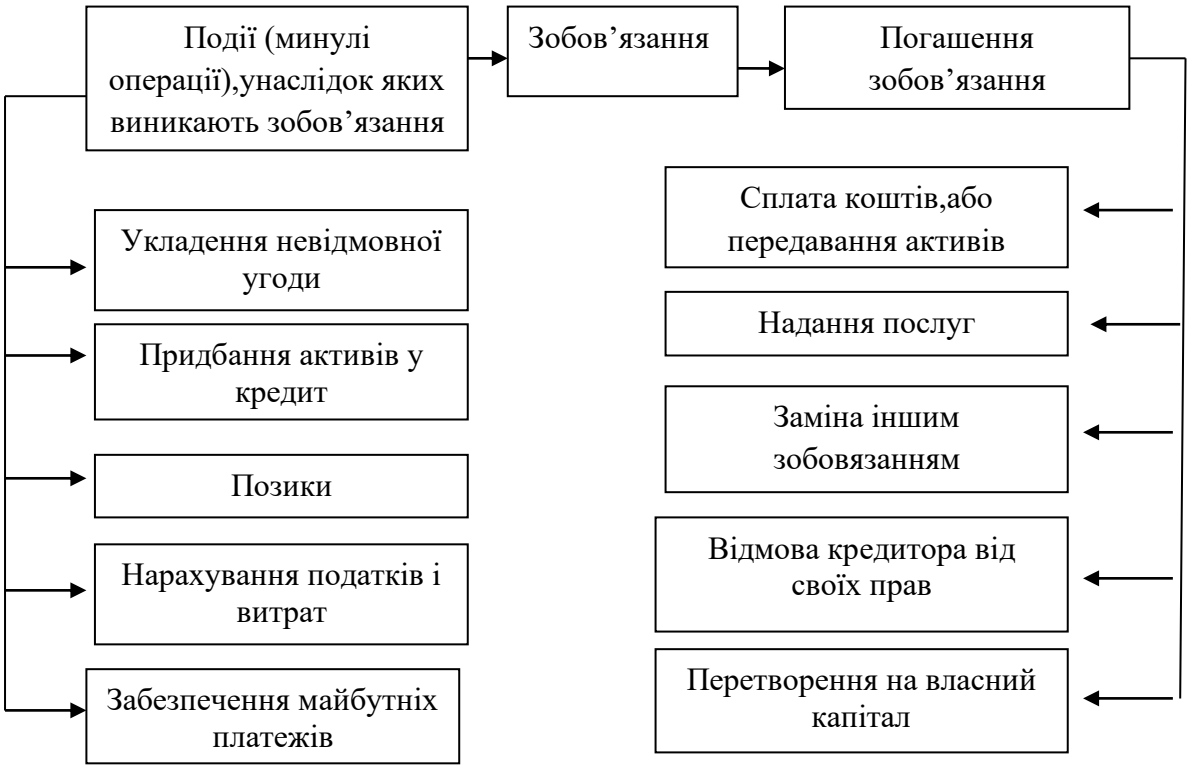

Рис. 1.16 Господарські операції, що впливають на зобов'язання (кредиторську заборгованість) підприємства

З кожної класифікаційної групи об'єктами організації є обліковий процес, поділений на етапи (первинний, поточний і підсумковий) та об'єкти - номенклатура, носії та їхній рух.Методика та техніка організації обліку єдина для всіх класифікаційних груп.

Основними наслідками проведення господарських операцій є виникнення зобов'язань, що призводить до появи кредиторської заборгованості, у тому числі перед постачальниками та підрядниками.

Заборгованість у бухгалтерському обліку підприємства відображається як наслідок його цивільних зобов'язань, що виникають у результаті визначеної домовленості. Домовленість, оформлена договором, є результатом якої є виникнення товарних і грошових зобов'язань.

Договір зобов'язує одну сторону – кредитора – надати певні цінності або виконати роботи та послуги належної якості (товарна частина угоди), а іншу сторону – дебітора, – оплатити в установлений договором термін виконані першою стороною зобов'язання (грошова частина угоди) [6].

1.3. Особливості методики аналізу кредиторської заборгованості, як важеля управління нею

Заборгованість підприємства здійснює значний, як правило, негативний вплив на його фінансово-майновий стан. Проте, уникнути її повністю практично неможливо, та й недоцільно, оскільки вона є об'єктивним явищем в економіці як результат фінансово-господарських відносин між її суб'єктами.

Для мінімізації негативного впливу заборгованості вона неодмінно повинна стати об'єктом управління з боку менеджменту підприємства.

Ефективне управління заборгованістю підприємства потребує поінформованості його менеджменту про характер впливу факторів, які зумовили її виникнення та існування, оскільки найдієвішим є управління, спрямоване саме на усунення чи послаблення впливу факторів для того, щоб попередити чи мінімізувати негативний вплив заборгованості на фінансово-майновий стан підприємства, а не ліквідовувати наслідки такого впливу.

Узагальнивши матеріали наукових праць [18-19] щодо класифікації факторів кредиторської заборгованості та зобов'язань підприємства, можна запропонувати такі фактори які впливають на виникнення, величину,

структуру та непогашення його заборгованості: фактори макросередовища, мезооточення та мікросередовища підприємства (рис.1.17).

Рис. 1.17 Фактори впливу на кредиторську заборгованість

Фактори макросередовища підприємства доцільно об'єднати у дві групи – економічні та політико-правові фактори (рис.1.18).

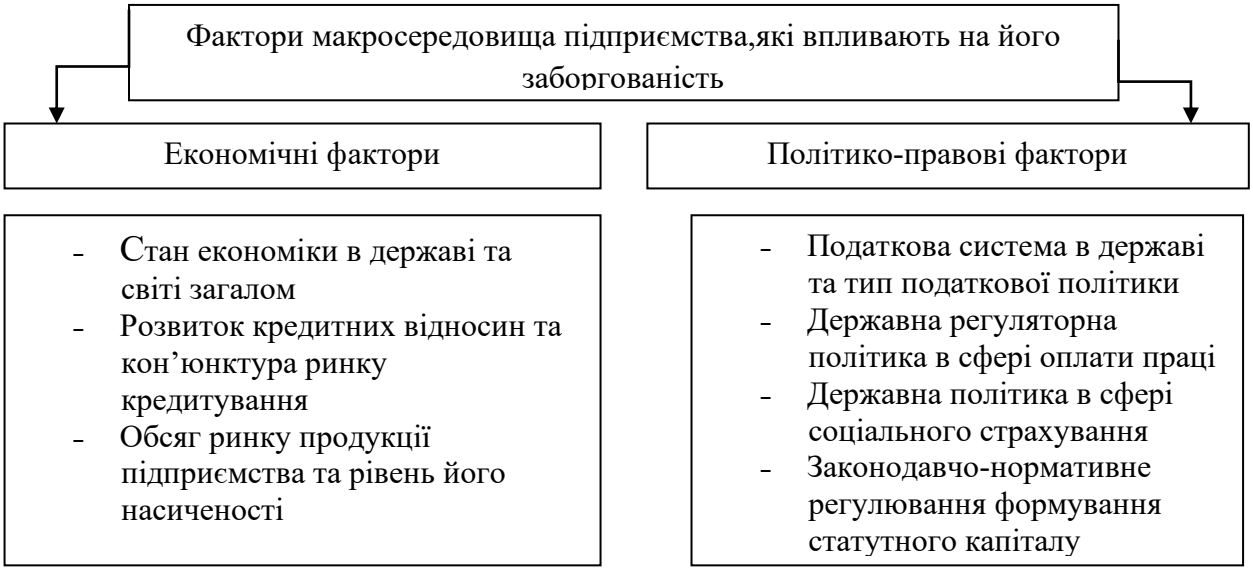

Рис. 1.18 Фактори макросередовища, які впливають на заборгованість

Фактори мезооточення підприємства об'єднано у три групи за суб'єктами цього оточення (рис. 1.19).

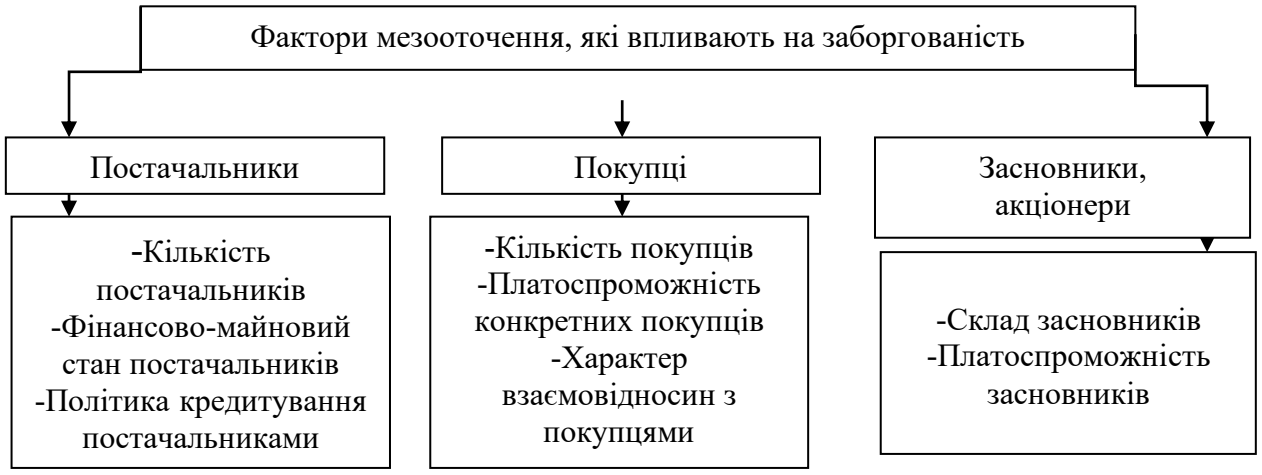

Рис. 1.19 Фактори мезооточення,які впливають на заборгованість

Фактори мікросередовища підприємства повністю підконтрольні керівництву підприємства (рис. 1.20).

Рис. 1.20 Фактори мікросередовища підприємства

У ринкових умовах господарювання наявність на підприємстві значних розмірів дебіторської чи кредиторської заборгованості по-різному впливає на

стан підприємства. Надмірна дебіторська заборгованість знижує ліквідність його активів, негативно впливає на його платоспроможність, а також відволікає зайві грошові кошти. Так за товари, роботи, послуги, які надані покупцю з відстрочкою платежу, підприємство-продавець після закінчення звітного періоду має сплатити державні податки, заробітну плату працівникам, розрахуватись за орендну плату, матеріали тощо. Якщо оплата за надані товари вчасно не надійшла, то підприємство вимушене перетворювати власні високоліквідні активи у грошові кошти.

Своєю чергою перевищення норм кредиторської заборгованості має прямий вплив на стан підприємства, оскільки свідчить про його неплатоспроможність (рис. 1.21).Тому належна організація обліку, аналізу та внутрішнього аудиту кредиторської заборгованості сприяє ефективному управлінню її розмірами і термінами на підприємстві та посиленню контролю за своєчасним здійсненням розрахунків [19].

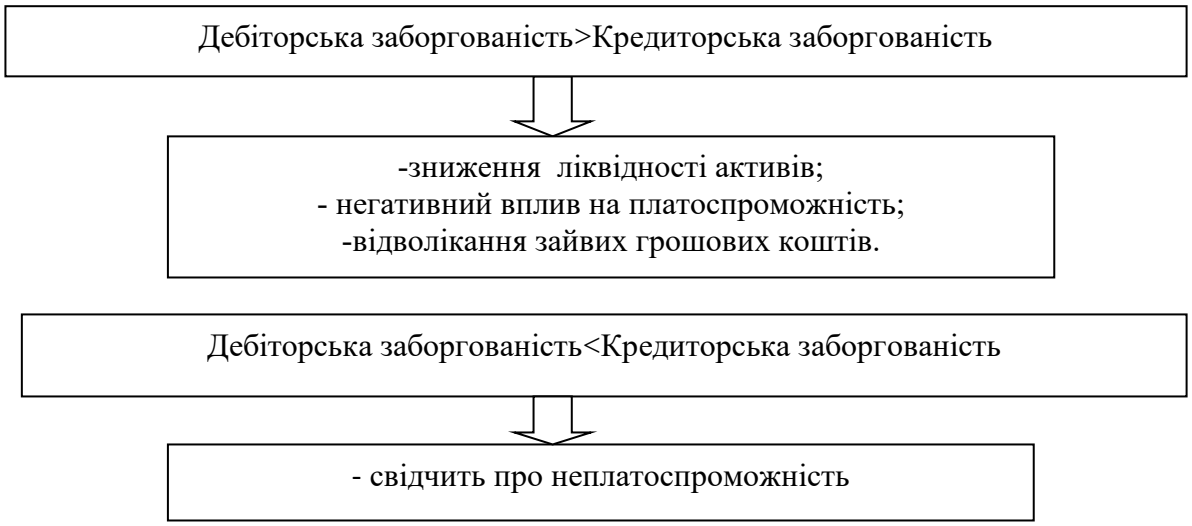

Рис. 1.21 Відношення кредиторської та дебіторської заборгованостей

На ефективність діяльності підприємства значною мірою впливають:

- створена організаційна структура;
- якість підготовки облікової інформації;
- професійний рівень фахівців;

- належна оцінка отриманих даних, які обумовлюють прийняття управлінських рішень і значною мірою впливають на ефективність проведення аналізу.

Бухгалтер під час ведення обліку і здійснення податкових розрахунків на підприємстві має орієнтуватися у методологічних розбіжностях різних законодавчих баз, які регулюють дві економіко-правові системи – обліково-аналітичну та податкову.

Для побудови ефективної організаційної системи обліку, аналізу та внутрішнього аудиту розрахунків з кредиторами на підприємстві слід розробити чітку структуру всіх розрахунків пов’язаних з ними, врахувавши зв'язок кредиторської та дебеторської заборгованостей (рис. 1.22).

Рис. 1.22 Організаційна структура обліку, аналізу і аудиту розрахунків

У розробленому проекті також повинні визначатися терміни проведення інвентаризації розрахунків з дебіторами і кредиторами, з метою виявлення безнадійних заборгованостей та потенційних зобов’язань, необхідності в резервах безнадійних дебіторських заборгованостей тощо.

Наступним етапом організації обліку, аналізу і аудиту розрахунків є встановлення ефективного аналізу на підприємстві. Важливим елементом управління кредиторською заборгованістю є її аналіз, тому керівництво підприємством повинно мати оперативну та об’єктивну інформацію щодо стану кредиторської заборгованості, яка формується в системі

бухгалтерського обліку.

На основі вже розробленої облікової політики група фахівців проводить комплексний аналіз для вибору найефективнішого методу аналізу розрахунків з кредиторами підприємства, що ґрунтувався б на принципах: всебічності, неперервності, комплексності аналізу даних бухгалтерського обліку тощо [19].

Аналіз кредиторської заборгованості є складовою частиною діяльності всієї організації та дозволяє її керівництву:

- визначити, як змінилася величина боргових зобов'язань аналізованого періоду;
- оцінити, оптимальне чи співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості, і якщо ні, як домогтися його оптимальності, що задля цього потрібно зробити;
- знайти й оцінити ризик кредиторської заборгованості, встановити припустимі межі цього ризику, заходи для її зниження;
- знайти раціональне співвідношення між величиною кредиторської заборгованості та обсягом продажів, оцінити доцільність збільшення відпустки продукції, товарів та послуг в кредит, визначити межі цінових знижок;
- прогнозувати стан боргових зобов'язань організації у межах цього року, що дозволить поліпшити фінансові результати та її діяльність [20].

Під час перевірки кредиторської заборгованості мають бути розв'язані такі завдання:

- вивчення реальності кредиторської заборгованості як довгострокової, так і поточної;
- установлення причин і строків утворення заборгованості;
- перевірка наявності простроченої кредиторської заборгованості;
- вивчення кредиторської заборгованості, за якою минув строк позивної давності;
- з'ясування правильності списання заборгованості, строк позовної

давності якої минув, перевірка достовірності відображення за відповідними статтями балансу суми кредиторської заборгованості;

- перевірка правильності та обґрунтованості списання заборгованості та оформлення і відображення в обліку заборгованості за одержаними авансами.

Джерелами інформації для перевірки кредиторської заборгованості є:

- договори поставки продукції (робіт, послуг);
- акти звіряння розрахунків;
- протоколи про залік взаємних вимог;
- акти інвентаризації розрахунків;
- векселі;
- копії платіжних документів;
- книга купівлі;
- книга продажу;
- облікові регістри (відомості, журнали, машинограми);
- Головна книга;
- звітність;
- первинні документи й облікові регістри з обліку розрахунків із постачальниками, різними кредиторами;
- розрахунки за претензіями, з відшкодування збитку [21].

У процесі аналізу кредиторської заборгованості необхідно дати оцінку умов заборгованостей підприємства, звернути увагу на строки, обмеження використання ресурсів, можливості залучення додаткових джерел фінансування. Передовсім треба перевірити достовірність інформації щодо видів і строків кредиторської заборгованості. Для цього користуються прямим підтвердженням контрагентів, вивченням контрактів і договорів, особистими бесідами з працівниками, які мають інформацію про борги і зобов'язання підприємства. У процесі виробничої діяльності часто трапляються випадки, коли кредиторська заборгованість значно перевищує дебіторську. Деякі економісти-теоретики вважають, що це свідчить про

раціональне використання коштів, оскільки підприємство залучає в оборот більше коштів, ніж відволікає з обороту. Але бухгалтери-практики оцінюють таку ситуацію тільки негативно, оскільки підприємство мусить погашати свої борги незалежно від стану дебіторської заборгованості. Тому, аналізуючи дані дебіторської і кредиторської заборгованості, необхідно вивчити причини виникнення кожного виду заборгованості, виходячи з конкретної виробничої ситуації на підприємстві [20]. Кожен етап аналізу кредиторської заборгованості характеризується певними особливостями,які схематично зображено на рисунку 1.23.

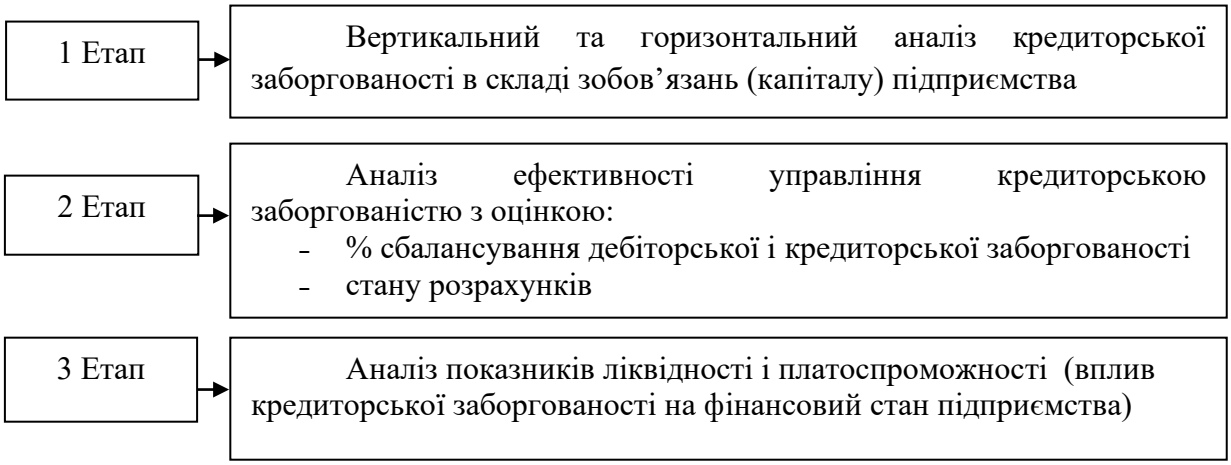

Рис. 1.23 Особливості етапів аналізу кредиторської заборгованості

Управління кредиторською заборгованістю базується на специфічних принципах та методологічних засадах, які дозволяють виділити управління кредиторською заборгованістю, як окремий блок управління.

Модель управління кредиторською заборгованість суб'єкта господарювання формується як сукупність окремих фінансово – математичних методів, які виступають методологічним базисом процесу управління, конкретних методик, технологій, способів та прийомів обґрунтування управлінських фінансових рішень [22]. Модель управління кредиторською заборгованістю включає наступні складові елементи (рис. 1.24).

Рис. 1.24 Складові елементи моделі управління кредиторською заборгованістю

Кредиторська заборгованість являється як складовою зобов’язань підприємства так складовою капіталу. Оскільки, діяльність майже будь-якого підприємства неможлива без використання позикових ресурсів. Кредиторська заборгованість, яка знаходиться в розпорядженні підприємства, є специфічним джерелом формування позикового капіталу

Водночас, у процесі виробництва підприємство використовує сировину й матеріали, працю найманих працівників, отримує кредити банків, сплачує податки і таке інше. Внаслідок такої діяльності у нього виникають різноманітні зобов'язання.Тому, необхідно аналізувати кредиторську заборгованість в складі зобов’язань та як складову капіталу підприємства,оцінюючи стан розрахунків підприємства.

2 ОБЛІК КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ НА ФОП «ГЛУШИДЗЕ»

2.1 Організаційно-економічна характеристика ФОП «Глушидзе»

ФОП «Глушидзе» засноване у 2010 році.

Скорочена назва: ФОП «Глушидзе»

ЄДРПОУ: 00191230

Серія і номер свідоцтва про державну реєстрацію юридичної особи: АОО №195974 від 18.04. 2000 р.

Юридична адреса: Південне шосе, 72, Запоріжжя, Запорізька область, Україна, 69009

КОАТУУ: 2310136600

Коди КВЕД:24.10 46.39 46.72

ФОП «Глушидзе» забезпечене інструктивними, нормативними та методичними документами (в тому числі розроблені на підприємстві – наказ про облікову політику.

Облікова політика – це сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для складання та подання фінансової звітності. Тому визначення облікової політики означає, у першу чергу, вибір методів обліку амортизації основних засобів, запасів, розподілу накладних витрат тощо.

Згідно з наказом по підприємству «Про організацію бухгалтерського обліку та облікову політику» бухгалтерський облік на підприємстві ведеться силами створених відділів керованими головним бухгалтером, що підпорядкована безпосередньо генеральному директору.

Поділ обов'язків відбувається згідно структури бухгалтерії та посадових інструкцій. Посадова інструкція – документ, що визначає

організаційно-правове положення працівника і являє собою нормативний документ, у якому визначені функції, обов'язки, права, відповідальність і взаємини працівника й роботодавця. Посадові інструкції складаються з метою обліку конкретних завдань і обов'язків, функцій, прав і відповідальності керівників, професіоналів і фахівців, а також особливостей штатного розкладу підприємства. Це документ тривалої дії. На кожного співробітника бухгалтерії складається посадова інструкція, затверджена безпосередньо керівником, узгоджена з юристом. Бухгалтерський облік ведеться на основі Плану рахунків бухгалтерського обліку комбінату, а також на комбінаті розроблено наказ про облікову політику. Облікова політика – це сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для складання та подання фінансової звітності. Тому визначення облікової політики означає, у першу чергу, вибір методів обліку амортизації основних засобів, запасів, розподілу накладних витрат тощо.

2.2 Аналітичний і синтетичний облік кредиторської заборгованості

Для отримання інформації про сировину одержану від постачальників, необхідно здійснювати аналітичний облік в бухгалтерії у кількісно-сумовому та сумовому вираженні. Аналітичний облік по рахункам 631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками» та 632 «Розрахунки з іноземними постачальниками» ведеться за кожним постачальником та підрядником в розрізі кожного документа (рахунку) на сплату. Облік розрахунків з постачальниками ведеться у Журналі 3 та відомостях аналітичного обліку, їх усього 16, кожна має назву згідно певної продукції.

Відомості призначені для аналітичного обміну розрахунків з постачальниками та підрядниками за одержані товарно-матеріальні цінності,

виконані роботи і надані послуги, що відображаються на рахунках 631 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками» та 632 «Розрахунки з іноземними постачальниками та підрядниками».

Протягом місяця записи у Відомостях здійснюються в міру визнання зобов'язань за матеріальні цінності, нематеріальні активи, роботи і послуги та проведення розрахунків з постачальниками та підрядниками на підставі певного пакету первинних облікових документів, для більш детального обліку, такі як: реєстр, рахунок або інвойс, залізнично-дорожня накладна (ЗДН), вітчизняна або міжнародна товарно-транспортна накладна (ТТН або CMR), а також, вантажні таможні накладні (ВТД, якщо імпортна сировина) або податкові накладні, приймально-здавальний акт, потім на їх основі заключний документ – це прибутковий ордер, якщо його сплачено, ставиться помітка «погашено».

За кредитом рахунків 631 «Розрахування з постачальниками та підрядниками» та 632 «Розрахунки з іноземними постачальниками та підрядниками» відображається заборгованість за одержані від постачальників товарно-матеріальних цінностей, прийняті роботи, послуги, за дебетом – погашення, списання тощо. Сальдо на кінець місяця наводиться за кожним постачальником та підрядником і переносяться в графу 6 Відомості на наступний місяць.

У графі 20 Відомості 3.3 відображається загальна сума, що належить сплаті постачальнику за одержані товарно-матеріальні цінності, нематеріальні активи, прийняті роботи і послуги. Підсумки граф. 13, 19 (рядок «Усього за рахунком 63») цієї Відомості переноситься до графи 10 розділу I Журналу 3. Якщо у поточному місяці операцій за рахунком (субрахунком) не відбувалося, то відповідна відомість у поточному місяці не ведеться. Записи в журналі здійснюються за фактичною собівартістю придбаних товарів, яка складається з їх купівельної ціни (без ПДВ), податку на додану вартість і транспортно-заготівельних витрат. Протягом місяця записи в Журналі 3 робляться на підставі документів постачальника, які

надходять в бухгалтерію та відповідним чином обробляються. Разом з тим, загальні підсумки Журналу 3 означають синтетичні дані або кореспонденцію рахунків та суми, які відносяться в дебет чи кредит відповідних рахунків. Отже, Журнал 3 є комбінованим регістром у якому ведеться хронологічний та систематичний облік, аналітичний та систематичний облік рахунків із постачальниками [6].

За Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» підприємства самостійно обирають форму бухгалтерського обліку, порядок та спосіб реєстрації та узагальнення реєстрації в них з додержанням єдиних засад бухгалтерського обліку та з урахуванням особливостей своєї діяльності і технології обробки облікових даних. Отже, підприємство не зобов'язано обов'язково застосовувати Методичні рекомендації і регістри [14].

Записи з відомостей переносяться у Головну книгу. На основі Головної книги складається оборотна відомість, яка служить для контролю за правильністю розноски операцій на рахунках обліку, виведення оборотів і сальдо на кінець періоду. Лише після складання оборотних відомостей, заповнюється бухгалтерський баланс Дані по синтетичному рахунку 63 відображаються в III розділі пасиву – рядок 1615.

Найпоширенішою формою організаційно-правового документа, на основі якого здійснюється постачання товарів, у комерційній практиці є договори постачання товарів, що встановлюють чіткі взаємовідносини постачальників і покупців товарів. Невід’ємний елемент договору постачання – специфікація, в якій обумовлюється кількість товарів, що мають бути поставлені, розгорнутий асортимент із поквартальним розподілом і визначенням обсягів постачання за термінами, передбаченими в договорі [12].

Якщо доставка товарів від постачальника до підприємства здійснюється:

- автомобільним транспортом, то при здійсненні автоперевезень в

Україні основним нормативним документом, який визначає права, обов'язки і відповідальність власників автомобільного транспорту – перевізників та вантажовідправників і вантажоодержувачів-замовників, є Правила № 363.

Ці Правила не регламентують перевезення небезпечних, великовагових, великогабаритних вантажів, пошти та перевезення вантажів у міжнародному сполученні, оскільки такі перевезення мають свої особливості, що стосуються виконання комплексу вимог при вантажно-розвантажувальних роботах, власне процесу перевезення та його документального оформлення, а також узгодження таких правил із відповідними компетентними установами.

Згідно з Правилами № 363 товарно-транспортна накладна (далі - ТТН) - єдиний для всіх учасників транспортного процесу юридичний документ, призначений для списання товарно-матеріальних цінностей, обліку на шляху їх переміщення, оприбуткування, складського, оперативного та бухгалтерського обліку, а також для розрахунків за перевезення вантажу та обліку виконаної роботи.

Типову форму ТТН (форма № 1-ТН) затверджено наказом № 488/346.

Таким чином, доставка товару оформляється ТТН, але тільки за умови, що доставка (вантажне перевезення) здійснюється на договірних засадах (п. 1 Переліку № 207). Те саме випливає зі змісту Правил № 363, які регламентують взаємовідносини між перевізниками та замовниками. Замовники замовляють, а перевізники здійснюють перевезення на договірних засадах.

В окремих випадках замість ТТН (форма № 1-ТН) застосовуються інші форми документів: міжнародна автомобільна накладна (CMR) (ст. 9 Закону № 1955) – при здійсненні міжнародних перевезень; товарно-транспортна накладна на переміщення спирту етилового, форма № 1-ТН (спирт) (наказ № 154); товарно-транспортна накладна на переміщення високооктанових кисневмісних домішок, форма № 1-ТН (вкд) (наказ № 154); товарно-транспортна накладна на переміщення алкогольних напоїв, форма № 1-ТН

(алкогольні напої) (наказ № 154); спеціалізована товарна накладна на перевезення молочної сировини до товарно-транспортної накладної за формою № 1-ТН, форма № 1-ТН (МС) (наказ № 176). Зазначимо, що ця спеціалізована товарна накладна додається до звичайної ТТН, а не застосовується замість неї; товарно-транспортна накладна на відпуск хлібобулочних виробів, форма № 1-ТТН (хліб) (наказ № 153); товарно-транспортна накладна на відпуск нафтопродуктів (нафти), форма № 1-ТТН (нафтопродукт) (Інструкція № 281/171/578/155).

- залізничним транспортом, то ЗДН - основний перевізний документ установленої форми, оформлений відповідно до цього Статуту та Правил № 644 і наданий залізниці відправником разом з вантажем. Накладна є обов'язковою двосторонньою письмовою формою угоди на перевезення вантажу, що укладається між відправником та залізницею на користь третьої сторони – одержувача. Накладна одночасно є договором на заставу вантажу для забезпечення гарантії внесення належної провізної плати та інших платежів за перевезення. Накладна супроводжує вантаж на всьому шляху перевезення до станції призначення.

Відповідно до п. 23 Статуту залізниць форма накладної і порядок її заповнення затверджуються Мінтрансом України, яким у першу чергу затверджено Правила № 644.

Згідно з п. 1.1 цих Правил на кожне відправлення вантажу, порожніх власних, орендованих вагонів та контейнерів відправник надає станції відправлення перевізний документ (накладну) за формою, наведеною у додатку 1 до Правил. У разі пред'явлення до перевезення вантажу груповою відправкою або маршрутом відправник додає до накладної відомість вагонів (додаток 2 до цих Правил) або відомість вагонів і контейнерів, що перевозяться маршрутом (групою) за накладною (додаток 4 до Правил № 542).

Накладна відповідно до Правил № 644 може оформлятись і надаватися в електронному вигляді з накладенням електронного цифрового підпису.

Порядок здійснення електронного документообігу під час перевезення вантажів залізничним транспортом у внутрішньому сполученні регламентується додатком до договору про організацію перевезень вантажів і проведення розрахунків за перевезення та надані залізницею послуги.

Оформлення перевізних документів для військових вантажів здійснюється за спеціальними інструкціями, а для небезпечних вантажів – згідно з Правилами № 1430.

Електронний перевізний документ та його паперова версія мають однакову юридичну силу.

При оформленні й використанні накладної в електронному вигляді слід дотримуватися в тому числі Порядку № 690, Порядку № 800, відповідних розділів Правил № 138.

- морським транспортом

Порядок оформлення вантажних перевізних документів на перевезення морським транспортом встановлено Правилами № 1098 за такими формами бланків (додатки 1 – 16 до цих Правил): картка обліку експортного, транзитного вантажу; доручення на відвантаження експортних, транзитних вантажів; штурманська розписка; люкова записка; вантажний список; здавальний акт; вантажний план; маніфест на вантажі; тальманська розписка; наряд; видатковий ордер; повідомлення; навантажувальний ордер; приймально-здавальна відомість; відвіс; подорожній лист.

- повітряним транспортом

Документом на оформлення перевезення вантажу є авіаційна вантажна накладна, яка оформлюється в порядку, визначеному Правилами № 186 та Інструкцією № 822.

Авіаційна вантажна накладна є комплектом документів, що складається з трьох примірників (оригіналів) і дев’яти копій (якщо це типова авіаційна вантажна накладна) або трьох примірників і від шести до одинадцяти копій (якщо це основна авіаційна вантажна накладна) (п. 3.3 Інструкції № 822).

Особливості оформлення автомобільних перевезень із залученням

транспортної організації

Перевезення автомобільним транспортом (зокрема, із залученням стороннього перевізника) є найпоширенішими, тому розглянемо такі перевезення детальніше.

Згідно зі ст. 50 Закону про автотранспорт договір про перевезення вантажу автомобільним транспортом укладається відповідно до цивільного законодавства між замовником та виконавцем у письмовій формі (договір, накладна, квитанція тощо).

Істотними умовами договору є: найменування та місцезнаходження сторін; найменування та кількість вантажу, його пакування; умови та термін перевезення; місце та час навантаження і розвантаження; вартість перевезення; інші умови, узгоджені сторонами.

Розрахункові документи, які надає підприємство-постачальник покупцю на суму оплати за отриману продукцію, виконані роботи, надані послуги повинні бути акцептовані.

Акцепт розрахункових документів – надпис уповноваженої особи (акцептант) на рахунку, який засвідчує, згоду прийняти рахунок до платежу. Після цього надає своєму банку платіжне доручення на оплату придбаного товару і отримує виписку уповноваженого банку про списання грошових коштів з поточного рахунку. Якщо оплата товару проводиться готівкою через підзвітну особу, то заповнюють видатковий касовий ордер на видачу готівки під звіт та авансовий звіт про використання виданої готівки.

Підставою для оприбуткування та оплати придбаного товару також є документ, що підтверджує його якість. При виявленні недостач або дефекту товарів приймання не припиняється, а складається рекламаційний акт, в якому зазначаються наступні реквізити: особи, які беруть участь в прийманні; дата, час початку і закінчення приймання, місце складання акту; номер контракту, місця партії; найменування, адреса, країна постачальника; найменування товару, номер коносамента, номер накладної та інших документів; найменування покупця; кількість товару по кожній позиції

асортименту; невідповідність якості, комплектності та іншим даним супровідних документів; стан тари, упаковки і маркування тари. Рекламаційні акти складаються окремо по кожному іноземному покупцю на кожну партію товару, що надійшла по одному транспортному документу. Одержувач складає рекламаційний акт в десятиденний строк з дня надходження товару, а по відношенню до товарів, на які іноземним постачальником надаються гарантії, протягом п’яти днів з дня виявлення дефекту. Рекламаційні акти та інші документи направляються іншій стороні відразу ж після оформлення рекомендованим листом в чотирьох примірниках (довантажити товари, виправити виявленні дефекти тощо) [17].

Документи, що оформляються при перерахуванні коштів, залежать від форми розрахунків:

Платіжне доручення – це письмове доручення власника рахунка перерахувати відповідну суму зі свого рахунка на рахунок отримувача коштів. Платіжні доручення застосовуються в розрахунках щодо місцевих, а також міжміських поставок за товари (роботи, послуги). Вони забезпечують максимальне наближення строків отримання товарно-матеріальних цінностей і здійснення платежу, прискорюють обертання оборотних коштів; запобігають виникненню кредиторської заборгованості в покупців. Платіжне доручення банк приймає тільки в межах коштів на розрахунковому рахунку. Якщо постачальник (отримувач коштів) не має рахунка в банку або розрахунки між постачальником і покупцем платіжним дорученням неможливі, підприємство може виконати розрахунок гарантованим платіжним доручення через підприємства зв'язку. Гарантовані платіжні доручення застосовуються у разі переказу коштів на виплату заробітної плати працівникам, що заготовляють сільськогосподарську продукцію в населених пунктах, де відсутні банківські установи.

Платіжні вимоги-доручення – це комбінований розрахунковий документ, який складається з двох частин. Верхня частина – вимога підприємства-постачальника до підприємства-покупця сплатити вартість

товару, виконаних робіт, послуг. Нижня частина – доручення покупця (платника грошових коштів) банку, який його обслуговує, переказати належну суму коштів з його рахунка на рахунок постачальника. Цей розрахунковий документ заповнює постачальник (отримувач грошових коштів) і направляє покупцеві (платнику коштів). Покупець (платник коштів), коли він згоден оплатити товар (роботи, послуги), заповнює нижню частину цього документа і направляє його у свій банк (банк, який його обслуговує) для переказу акцептованої суми на розрахунковий рахунок постачальника.

Розрахунки платіжними вимогами-дорученнями можуть бути з акцептом або без акцепту. Платники мають право повністю відмовитися від акцепту платіжної вимоги-доручення, коли товари (послуги) не було замовлено; коли товари відвантажено не на погоджену адресу; коли їх доставлено з порушенням строку; коли вони недоброякісні, некомплектні; коли не погоджено ціну товару. Часткова відмова від акцепту платіжної вимоги-доручення можлива тоді, коли поряд із замовленими відвантажено і якісь додаткові товари.

Розглянута форма розрахунків об'єднує розрахунки платіжними дорученнями і платіжними вимогами-дорученнями (рис. 2.1).

Про відмову від акцепту платник зобов'язаний у встановлений строк повідомити банк і постачальника, зазначивши причини відмови. Відмова від акцепту не приймається банком, якщо її недостатньо мотивовано або мотиви суперечать законодавству чи інструкціям банку.

Платіжна вимога – розрахунковий документ, за яким кошти списуються з рахунку без згоди його власника. За допомогою платіжної вимоги здійснюється безспірне стягнення та безакцентне списання коштів.

Безакцептну списання коштів – це списання коштів з рахунка платника без його згоди, на підставі документів, поданих банкові, одержувачем коштів.

Безспірне стягнення коштів з рахунків у банках може бути здійснено

- за виконавчими листами, виданими судами;
- за наказами арбітражних судів та іншими виконавчими документами,
- визнаними законодавством України.

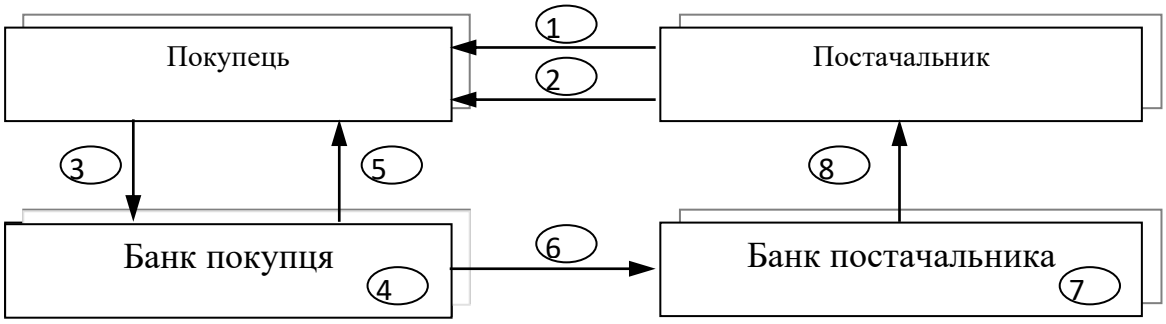

1 – постачальник відвантажує продукцію (виконує роботи, послуги);

2 – постачальник виставляє рахунок-фактуру за продукцію, роботи, послуги;

3 – покупець подає до банку, що його обслуговує, платіжне доручення (платіжну вимогу-доручення)

4 – банк покупця списує з його рахунка кошти;

5 – банк покупця повідомляє покупця -власника рахунка про списання коштів;

6 – банк покупця передає електронним зв'язком або надсилає платіжне доручення (платіжну вимогу-доручення) на відповідну суму до банку постачальника;

7 – банк постачальника (отримувача коштів) зараховує кошти на рахунок постачальника;

8 – банк постачальника повідомляє постачальника про надходження коштів на розрахунковий рахунок випискою з розрахункового рахунка.

Рис. 2.1 Розрахунки платіжними дорученнями та платіжними вимогами-дорученнями

Безспірне стягнення коштів здійснюється через банк списанням коштів з рахунка відповідних підприємств (організацій). При цьому до розрахункового документа додається орігінал виконавчого документа або належним чином оформлений дублікат.

Платіжна вимога – це наказ одержувача коштів (постачальника) про переведення йому коштів з рахунка платника. Платіжна вимога із

супровідним реєстром подається стягувачом (одержувачем) у банк, в якому він обслуговується. У платіжній вимозі має бути зазначене призначення платежу та відповідна стаття законодавчого акта, якою передбачене право безспірного стягнення та безакцептного списання коштів

Чек – письмове розпорядження платника своєму банку сплатити зі свого рахунка пред'явнику чека відповідну грошову суму. У розрахунках між підприємствами застосовуються розрахункові чеки. Для отримання готівки з рахунків у банківських установах використовуються грошові чеки. Розрахунковий чек – це документ стандартної форми з дорученням чекодавця своєму банкові переказати кошти на рахунок пред'явника чека (отримувача коштів). Розрахунковий чек, як і платіжне доручення, заповнює платник. На відміну від платіжного доручення чек передається платником підприємству-отримувачу платежу безпосередньо під час здійснення господарської операції. Отримувач платежу подає чек у свій банк для оплати.

Існує кілька видів розрахункових чеків: акцептовані, не акцептовані банком, з лімітованих і нелімітованих книжок. Останні застосовуються у місцевих розрахунках за отримані товари, надані послуги, у постійних розрахунках з транспортними організаціями (оплата фрахту), з підприємствами зв'язку. Грошові чеки застосовуються тільки для отримання підприємствами з рахунків у банківських установах готівки для виплати заробітної плати, премій і винагород, дивідендів, коштів на відрядження, на господарські витрати. Платником по чеку завжди є банк або інша кредитна установа. Право чекодавця – звертатися до банку з вимогою щодо оплати чека; обов'язок банку – виконати цю вимогу, виходячи з угоди між банком і клієнтом. Відповідно до чекової угоди клієнту дозволяється використовувати його власні, а також залучені кошти для оплати своїх чеків. Банк сплачує готівкою або безготівковим переказом коштів з рахунка чекодавця на рахунок пред'явника чека.

Чек як грошовий документ короткострокової дії не має статусу законного платіжного засобу. Обіг чеків не регулюється законодавством, а

визначається потребою комерційного обороту. Через це розрахунки чеками мають умовний характер: видача боржником чека ще не означає оплати його зобов'язань перед кредитором. Зобов'язання погашається тільки після повної оплати чека банком-платником. Чекова форма розрахунків потребує від банківської установи дотримання відповідних правил: банк зобов'язаний упевнитися в достовірності чека (форма, термін дії, відсутність виправлень, відповідність підпису чекодавця зразку підпису, який є в банківській установі). Чек може бути оплачений тільки тій особі, яку вказано в ньому (іменний чек); або пред'явнику, коли чек видано на пред'явника. За видачу чека без покриття чекодавець несе відповідальність. Банк-платник, підпис якого на чеку відсутній, як правило, не несе відповідальності перед власником чека за його оплату, крім випадків, коли чек банком акцептовано.

Акредитив – це розрахунковий документ із дорученням однієї кредитної установи іншій здійснити за рахунок спеціально задепонованих коштів оплату товарно-транспортних документів за відвантажений товар. Коли використовують акредитивну форму розрахунків, оплата документів за відвантажений товар, надані послуги здійснюється або в банківській установі постачальника за рахунок коштів платника, там задепонованих для цієї мети, або в банку платника – так званий гарантований акредитив. Акредитивна форма розрахунку гарантує платіж постачальнику. Ця форма розрахунків застосовується за наявності угоди між постачальником і платником щодо такої форми розрахунків.

Постачальник подає в банк, що його обслуговує заяву із зазначенням умов використання задепонованих коштів (власних або залучених). Акредитив відкривається для розрахунків тільки з одним конкретним постачальником. Його не можна використовувати для розрахунків з іншими постачальниками чи для виплати грошей готівкою. Чинність акредитива, як правило, не перевищує 15 днів з моменту відкриття. Платнику надано право змінювати умови акредитива, достроково відкликати невикористані кошти. Після повідомлення про відкриття акредитива постачальник відвантажує

товар і не пізніше трьох робочих днів після цього подає в установу банку реєстри рахунків і транспортні або інші документи, які підтверджують відвантаження. Коли документи відповідають умовам акредитива, кошти того самого дня зараховуються на рахунок постачальника.

Вексельна форма розрахунків – це розрахунки між постачальником (отримувачем коштів) і покупцем (платником коштів) з відстрочкою платежу, які оформлюються векселем [11].

Всі товарні і грошові документи підлягають обов'язковому обліку бухгалтерською і комерційною службою оптового підприємства в спеціальних реєстрах (реєстрі отриманих і виданих податкових накладних). Оптові підприємства придбають товари у постачальника за відпускними (договірними) цінами з додатковим нарахуванням ПДВ. Постачальник (продавець) повинен надати покупцю (у даному випадку – оптовому підприємству) податкову накладну. Податкова накладна надає право покупцеві зареєстрованому як платник ПДВ на включення до податкового кредиту витрат по сплаті ПДВ постачальнику (продавцю) при придбанні товарів (послуг).

Для одержання такої інформації ДПАУ розроблено і затверджене ведення на підприємстві Реєстра отриманих і виданих податкових накладних. Відповідно до статті 9 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» обліково-економічна інформація, що міститься у прийнятих до обліку первинних документах, систематизується на рахунках бухгалтерського обліку шляхом занесення методом подвійного запису до регістрів синтетичного та аналітичного обліку з використанням типової кореспонденції рахунків [14].

Облік розрахунків з постачальниками за одержані товарно-матеріальні цінності, виконані роботи і надані послуги ведеться на синтетичному рахунку 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками». Синтетичний рахунок 63 «Розрахунки з постачальниками» кредитується на суми виконання, зобов'язань, що дорівнюють вартості товарно-матеріальних цінностей, які

приймаються на баланс, робіт, послуг у кореспонденції з рахунками цих цінностей. За послуги з доставки товарно-матеріальних цінностей, а також з переробки, сировини і матеріалів на стороні записи за кредитом рахунку 63 «Розрахунки з постачальниками» проводиться у кореспонденції з рахунками обміну виробничих запасів, товарів, витрати на виробництво тощо.

Рахунок 63 «Розрахунки з постачальниками» дебетується на суми, виконання (погашення) зобов'язань найчастіші у кореспонденції з рахунками обліку коштів (якщо оплата поставок – «друга подія») або з рахунками обліку авансів виданих (якщо перерахування оплати – «перша подія»), рідше – у кореспонденції з рахунками обліку розрахунків з покупцями, якщо виконується бартерний контракт, а в окремих випадках – у кореспонденції з рахунками обліку підзвітних сум, якщо закупівля проводиться готівкою через посередництво підзвітних осіб, причому лише у випадках, коли підзвітній особі доручається тільки здійснити оплату.

Відносини між постачальниками та покупцями регулюються договорами. У процесі їх виконання, з різних причин суб'єктивного та об'єктивного характеру, можуть виникати спірні відносини між партнерами, які вирішуються в порядку доарбітражного врегулювання або в суді.

Нестача товарів, виявлена при прийманні і оформлена належними актами, відображається на рахунках залежно від причин виникнення такої нестачі:

- в межах норми природних витрат при перевірці;
- понад норми природних витрат з вини транспортної організації чи постачальника;
- понад норми природних витрат з вини посадової матеріально-відповідальної особи, що супроводжувала вантаж при перевезенні.

У підприємств іноді виникає необхідність обліковувати розрахунки претензійного характеру. Претензії можуть пред'являтися до постачальників та підрядників:

- за виявлену при перевірці рахунків невідповідність цін і тарифів,

передбачених договором, при виявленні арифметичних помилок;

- за виявлення невідповідності якості товарів технічним умовам та умовам договорів;
- за нестачу вантажів;
- за брак і простій з вини постачальників;
- за помилково списані суми;
- за пені, штрафи і неустойки, що утримуються з постачальників, покупців, замовників через невідповідність договірним зобов'язанням.

Розрахунки за претензіями, згідно зі ст. 222 Господарського кодексу України, належать до досудового порядку реалізації господарсько-правової відповідальності. Відповідно до цієї статті учасники господарських відносин, що порушили майнові права або законні інтереси інших суб'єктів, зобов'язані поновити їх, не чекаючи пред'явлення їм претензії чи звернення до суду.

У разі необхідності відшкодування збитків або застосування інших санкцій суб'єкт господарювання чи інша юридична особа – учасник господарських відносин, чиї права або законні інтереси порушено, з метою безпосереднього врегулювання спору з порушником цих прав або інтересів має право звернутися до нього з письмовою претензією, якщо інше не встановлено законом.

У претензії зазначаються:

- повне найменування і поштові реквізити заявника претензії та особи (осіб), якій претензія пред'являється;
- дата пред'явлення і номер претензії;
- обставини, на підставі яких пред'явлено претензію;
- докази, що підтверджують ці обставини;
- вимоги заявника з посиланням на нормативні акти;
- сума претензії та її розрахунок, якщо претензія підлягає грошовій оцінці;
- платіжні реквізити заявника претензії;

- перелік документів, що додаються до претензії.

Документи, що підтверджують вимоги заявника, додаються в оригіналах чи належним чином засвідчених копіях. Документи, які є у другої сторони, можуть не додаватися до претензії. Претензія підписується повноважною особою заявника претензії або його представником та надсилається адресатові рекомендованим або цінним листом або вручається адресатові під розписку. Претензія підлягає розгляду в місячний строк з дня її одержання, якщо інший строк не встановлено Господарським кодексом або іншими законодавчими актами. Обґрунтовані вимоги заявника одержувач претензії зобов'язаний задовольнити.

При розгляді претензії сторони, у разі необхідності, мають звірити розрахунки, провести експертизу або вчинити інші дії для забезпечення досудового врегулювання спору. Про результати розгляду претензії заявник має бути повідомлений письмово. Відповідь на претензію підписується повноважною особою або представником одержувача претензії та надсилається заявникові рекомендованим або цінним листом або вручається йому під розписку. При незадоволенні претензії у досудовому порядку, питання може вирішуватись у судовому порядку.

Важливим моментом, що дає змогу на законній основі виставити обґрунтовану претензію постачальнику, є дотримання порядку приймання товарів. Товар за кількістю і якістю (за винятком товару, що швидко псується) має бути прийнятий протягом до 20 днів у іногороднього постачальника та до 10 днів у постачальника у межах одного міста. У разі виникнення розбіжностей при прийманні, воно припиняється, складається акт на оглянуту і прийняту продукцію і запрошується представник постачальника для завершення приймання. Якщо представник постачальника для завершення приймання не з'являється, то приймання може бути завершено з участю експерта бюро товарних експертиз чи представника відповідної інспекції з якості чи представника іншої компетентної організації. Після завершення приймання і наявності розбіжностей

складається комерційний акт [23].

Порядок пред'явлення претензії, терміни її розгляду, повідомлення заявника про результати розгляду претензії та інші питання, пов'язані з виконанням умов договору, визначається Господарським процесуальним кодексом України. У разі незадоволення претензії, або у разі неотримання відповіді при незадоволеній претензії справа передається в господарський суд. Згідно зі ст. 71 Цивільного Кодексу України строк позовної давності складає три роки, а за позовами про стягнення неустойки (пені, штрафу), про недоліки проданих речей, що випливають з поставки продукції неналежної якості (ст. 72) – шість місяців [10]. Відображення нестач на ФОП «Глушидзе» наведено в табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Відображення виявлення нестачі продукції при прийманні на ФОП «Глушидзе»

Дата	Господарська операція	Дебет	Кредит	Сума	Документ
1	2	3	4	5	6
	1. Виявлення нестачі при прийманні продукції та пред'явлення претензії				
11.10.14	Зроблено попередню оплату за сировину постачальнику ТОВ «Алькор» Відображено ПДВ до повернення з бюджету	37100 641	311 644	6000	Платіжне доручення Податкова накладна
12.10.14	Отримано сировину від ТОВ «Алькор» Списано податковий кредит за поставленою сировиною	201 644	631 631	3000	Накладна Податкова накладна
12.10.14	Пред'явлена претензія постачальнику на нестачу сировини при прийманні	374	37100	2400	Претензія
	2. Задоволення претензії шляхом повернення грошей				
16.10.14	Задоволена претензія шляхом перерахування грошей	311	374	2400	Банківська виписка
16.10.14	Коригування податкового кредиту методом «червоного сторно»	[641]	[644]	[400]	
	Інші варіанти: 3. Задоволення претензії шляхом допоставки сировини				

Продовження табл. 2.3

1	2	3	4	5	6
	Оприбуткування до поставленої сировини Списано податковий кредит за поставленою сировиною	201 644	374 374	2004	Накладна Податкова накладна
	4. Незадоволення претензії				
	Списання суми за незадоволеною претензією на витрати	949	374	240	
	Списано суму незадоволеної претензії на фінансовий результат	791	949	240	
	Коригування податкового кредиту методом «червоного сторно»	[641]	[644]	[40]	

Облік розрахунків претензійного характеру ведуть на субрахунку 374 «Розрахунки за претензіями».

Записи за субрахунком 374 роблять на підставі актів приймання вантажів, рішень арбітражних органів, виконавчих листів, письмових погоджень постачальників на задоволення претензій, виписок банку. Записи за субрахунком 374 проводять у такому порядку:

- суми претензій до постачальників у зв'язку з нестачею товарів, завищенням цін тощо: дебет субрахунку 374, кредит рахунку 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками»;

- платежі, що надійшли за претензіями: дебет рахунку 31 «Рахунки в банках», кредит субрахунку 374;

- списання претензії внаслідок відмови судовими органами: дебет рахунку 94 «Інші витрати операційної діяльності», кредит 374 [6].

Цивільним кодексом України визначено (ст. 549, 551), що неустойкою (штрафом, пенею) є грошова сума або інше майно, які боржник повинен передати кредиторові у разі порушення боржником зобов'язання. Господарський кодекс України передбачає (ст. 230), що штрафними санкціями визнаються господарські санкції у вигляді грошової суми (неустойка, штраф, пеня), яку учасник господарських відносин зобов'язаний

сплатити у разі порушення ним правил здійснення господарської діяльності, невиконання або неналежного виконання господарського зобов'язання [6].

Є два види неустойки:

- штраф (нім. Strafe – покарання) – неустойка, обчислена у відсотках від суми невиконаного або неналежно виконаного зобов'язання;
- пеня (лат. Poena – покарання) – неустойка, обчислена у відсотках від суми несвоєчасно виконаного грошового зобов'язання за кожен день.

Підприємство-боржник не може включати до складу валових витрат суму визнаної неустойки. Неустойки, застосування яких передбачено договором, не оподатковуються податком на додану вартість [23].

Таблиця 2.4

Інші операції, пов'язані з претензіями на ФОП «Глушидзе»

Дата	Господарська операція	Дебет	Кредит	Сума	Документ
17.10.14	Пред'явлено претензію «ПриватБанку» за помилково перераховані 50 грн на рахунок постачальника «Азовсталь»	374	311	50	Претензія
10.11.14	Пред'явлено претензію за простої, що виникли з вини і постачальника (Альфа)	374	719	100	Претензія
30.11.14	Нараховано неустойку у вигляді пені ЗАТ «Зоря»	374	715	68,40	Претензія
01.12.14	Надходження платежів за пред'явленими претензіями	311	374	500	ПКО
	Списання сум відмовлених платежів за пред'явленими претензіями[4]	Повторюються проводки за пред'явленими претензіями методом «червоного сторно»*			

* Можливе списання сум за відмовленими претензіями також на субрахунок 949 "Інші витрати операційної діяльності". Робиться проводка за дебетом субрахунку 949 та кредитом субрахунку 374

Нарахування неустойки відображається за кредитом субрахунку 715 «Одержані штрафи, пені, неустойки» і за дебетом субрахунку 374 "Розрахунки за претензіями". Отримання неустойки записується в дебет субрахунку 311 "Поточні рахунки в національній валюті" і кредит субрахунку 374.

Штрафи, пені, неустойки, визнані підприємством, відносяться до

складу інших операційних витрат: дебет субрахунку 948 «Визнані штрафи, пені, неустойки» і кредит субрахунку 685 «Розрахунки з іншими кредиторами» [18].

2.3.Удосконалення обліку кредиторської заборгованості

Від початку формування ринкових відносин в Україні і досі існує багато актуальних питань, пов’язаних з обліком кредиторської заборгованості:

- для прийняття зацікавленими особами адекватних та вчасних рішень щодо існуючої політики управління в процесі антикризового регулювання фінансово-господарського стану істотне значення мають актуальність і якість інформації про стан розрахунків з кредиторами, що формується на базі даних бухгалтерського обліку конкретних суб'єктів господарювання. Це зумовлює неможливість отримання інформації про кредиторську заборгованість в обсязі і вигляді, достатньому для проведення аналізу розрахунків з кредиторами;
- невирішені проблеми відображення в обліку довгострокової кредиторської заборгованості, оцінки поточної кредиторської заборгованості за продукцію, товари, роботи та послуги;
- застосовувати у наших умовах традиційні за кордоном методики аналізу кредиторської заборгованості не завжди доцільно через відсутність необхідного обсягу вірогідної і доступної інформації щодо розрахунків з кредиторами. Крім цього, загальна криза неплатежів, характерна для сучасної української економіки, змушує сумніватися в об'єктивності, своєчасності і корисності отриманих результатів аналізу. Використання вітчизняних методик не дає змоги однозначно оцінити стан кредиторської заборгованості, а також ступінь впливу на фінансово-господарський стан підприємств [2].

Зазначені проблеми мають місце на ФОП «Глушидзе» і вказують на необхідність пошуку специфічних засобів аналізу кредиторської заборгованості, спрямованих на отримання інформації комплексного характеру, достатньої для прийняття рішень щодо глибини кризи неплатежів аналізованого суб'єкту.

З метою удосконалення обліку кредиторської заборгованості за умов її автоматизації, необхідно здійснити наступні заходи:

- застосувати програмний «конструктор» на базі інтеграції функціонального модуля з підсистемами, що пов’язані з фінансовими та виробничими аспектами управління;
- створити інформаційну базу кредиторської заборгованості учасників розрахунків;
- звірити в електронній формі взаємні вимоги та зобов’язання і знайти найбільш раціональні способи погашення взаємної заборгованості;
- провести взаємозаліки, поступово скорочуючи обсяги заборгованості;
- вести облік та звітність проведених взаєморозрахунків [5].

Для вирішення деяких з цих питань необхідно застосовувати такі заходи на рівні держави:

- розробити та ввести в дію спеціальну державну програму з розвитку бухгалтерського обліку і аудиту в Україні, як це пропонують окремі дослідники з метою посилення інтеграції обліку з іншими функціями управління підприємствами, узгодження нормативних документів з планування та обліку тощо;
- активізувати дослідження не тільки щодо узгодження українських облікових стандартів з міжнародними, а головним чином розв’язувати власні теоретичні і практичні облікові та управлінські проблеми. Необхідно критично, у тому числі і в межах професійних організацій, аналізувати доцільність і правомірність застосування у вітчизняній обліковій системі окремих штучних елементів закордонної теорії та практики обліку, рішуче

відкидаючи ті, які не мають обґрунтованого змісту та суперечать реальним потребам облікових працівників;

- удосконалити навчальні плани підготовки обліковців у вищих навчальних закладах і максимально адаптувати їх до потреб практики, уникати надмірного розподілу курсів, вивести надумані навчальні дисципліни, посилити складову творчої, самостійної роботи, особливо у програмах підготовки магістрів. Обов'язково необхідно посилити підготовку студентів у сфері економічного аналізу для підвищення професійної кваліфікації як бухгалтерів, так і аудиторів. Треба також посилити вимоги до аудиторської підготовки студентів, та щодо післядипломної сертифікації аудиторів [24].

Для удосконалення бухгалтерського обліку кредиторської заборгованості на ФОП «Глушидзе» необхідно впроваджувати внутрішній контроль розрахунків з кредиторами. Широке та ефективне впровадження внутрішнього контролю є необхідною передумовою успішного функціонування акціонерного товариства.

Метою внутрішнього контролю розрахунків з кредиторами є встановлення повноти, достовірності та своєчасності відображення даних в первинній документації підприємства, облікових регістрах і звітності. Контроль передбачає здійснення перевірки за дотриманням планових показників; налагодження системи спостереження за строками оплати платежів; контроль за виконанням договірних відносин з боку як контрагентів, так і персоналу; виявлення резервів зростання платоспроможності підприємства та контроль за результатами виконання оптимізаційних управлінських рішень.

Попередній контроль розрахунків з контрагентами полягає у ретельному підборі клієнтів з метою мінімізації імовірності невиконання ними зобов'язань. Для цього ФОП «Глушидзе» повинне розробити свою систему відбору з використанням різних критеріїв і показників. До головних аспектів, які беруться до уваги в процесі прийняття рішення про співпрацю з

тим чи іншим контрагентом, можна віднести наступні:

- репутація потенційного контрагента (постачальника чи покупця) – суб'єктивна оцінка, яка базується на досвіді попередніх відносин, стані платіжної дисципліни, а також власних спостережень та інформації, отриманої від інших контрагентів;

- надійність фінансового становища – вивчення та аналіз основних показників фінансової звітності контрагента (платоспроможність, ліквідність, кредитоспроможність, стійкість тощо).

Далі необхідно систематично проводити інвентаризацію заборгованості шляхом перевірки первинних документів, які є основою для проведення розрахунків та відображення операцій в обліку, а також шляхом звірки залишків з контрагентами. Слід особливу увагу звернути на те, що кожна операція повинна бути санкціонованою та законною. Контроль кредиторської заборгованості повинен забезпечувати своєчасність погашення договірних зобов'язань. Це в свою чергу дозволить акціонерному товариству уникнути збитків у вигляді фінансових санкцій. Крім матеріальних вигод, ефективний контроль сприяє встановленню позитивного іміджу у бізнес-середовищі, що в свою чергу підвищує рівень довіри партнерів, збільшує імовірність підписання контрактів на більш вигідних умовах [18].

Доцільно, на підприємстві розробити і затвердити Положення про інвентаризаційну комісію. У цьому положенні передбачити порядок формування інвентаризаційної комісії, кваліфікаційні вимоги, порядок здійснення інвентаризації, у тому числі розрахунків, права членів інвентаризаційної комісії, їх відповідальність тощо. Крім того, доцільним є розробка посадової інструкції члена інвентаризаційної комісії, яка б визначала обов'язки та відповідальність членів постійно діючих та робочих інвентаризаційних комісій.

Важливим в організації ефективної системи внутрішнього контролю розрахунків з контрагентами є забезпечення надійності збереження інформації від сторонніх осіб, зокрема перевірка системи зберігання

документації, функціонування архівної служби, порядку інвентаризації документів в архіві і забезпечення доступу до документів тощо [18].

Для раціональної організації роботи підприємства з кредиторами, оцінки наявності і строків погашення кредиторської заборгованості недостатньо інформації фінансового обліку. У Журналі-ордері №3 та реєстрі до нього вказано виникнення та погашення заборгованості перед постачальниками і підрядниками, ведеться облік інших кредиторів, по яких не описуються строки заборгованості. Тому для вдосконалення системи обліку по кредиторській заборгованості, пропонуємо такий документ як План-графік погашення кредиторської заборгованості. Він має вестись у розрізі боржників (рахунки 63, 68, 66 та ін.) за місяць із вказуванням кінцевих строків погашення заборгованості підприємства перед ними. Підсумки за місяць по боржниках повинні співпадати з даними аналітичного і синтетичного обліку. Підсумки по окремих календарних датах необхідно для визначення потреби в коштах на банківських рахунках.

З метою посилення аналітичної цінності балансу, його інформативності, співставленості показників, надання можливості користувачам фінансової звітності оцінити реальний стан заборгованості підприємства, її якісний склад пропонуємо розділити рядок 1615 форми №1 «Баланс» «Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги», розподіливши його на два: «Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги, термін сплати якої не настав» та «Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги, не сплачена в належний термін».

При проведенні роботи в умовах комп'ютерної обробки даних потрібно застосувати програмний «конструктор» на базі інтеграції функціонального модуля з підсистемами, що пов'язані з фінансовими та виробничими аспектами управління. Це дозволить скоординувати планову послідовність закупок і видачу дозволу, надасть свободу маневру у виборі способів платежу. Дозволити також своєчасно виявляти недопустимі види кредиторської заборгованості, зокрема, безнадійну заборгованість та

правильне і своєчасне її списання, що дасть змогу отримати достовірну інформацію, необхідну при формуванні та відображенні фінансових результатів; створити якісну інформаційну базу по кредиторській заборгованості для учасників розрахунків, яка необхідна для попередження ймовірності настання платіжної кризи суб'єктів господарювання, що дасть змогу підвищити якість управління розрахунками підприємства.

Також для удосконалення обліку кредиторської заборгованості необхідно:

- своєчасно здійснювати контроль за співвідношенням дебіторської і кредиторської заборгованості. Значне перевищення дебіторської заборгованості створює загрозу фінансовій стабільності підприємства і робить необхідним залучення додаткових джерел фінансування;
- винаходити можливості збільшення кількості замовників з метою зменшення масштабу ризику неоплати;
- контролювати стан розрахунків за простроченими заборгованостями. В умовах інфляції будь-яка відстрочка платежу призводить до того, що підприємство реально одержує лише частину вартості виконаних робіт. Тому необхідно розширити систему авансових платежів;
- своєчасно виявляти недопустимі види кредиторської заборгованості, до яких, в першу чергу, відносяться прострочена заборгованість постачальникам, прострочена заборгованість з оплати праці і по платежах до бюджету, позабюджетних фондів [25].

Важливою на наш погляд є також організація на високому рівні роботи з договорами. В картці контрагента необхідно відзначати працює він на умовах наступної оплати чи за системою передоплати. Це дуже важливо, так як в умовах виробництва необхідність отримання матеріальних цінностей для забезпечення виробничого процесу та можливість оплати їх з виручки значно розходяться у часі.

Особливої уваги потребує порядок списання простроченої кредиторської заборгованості, оскільки існує прямий взаємозв'язок між

списанням такої заборгованості і формуванням оподатковуваної бази податком на прибуток. Правильне і своєчасне списання кредиторської заборгованості відіграє важливу роль при формуванні фінансових результатів діяльності акціонерного товариства.

Розробка ефективного та водночас раціонального первинного обліку кредиторської заборгованості є також дуже важливим питанням, адже від змісту та форми первинного документа залежить якість інформації. Так, на думку економіста Н. А. Бортника, «оперативність і повнота надходження інформації про функціонування об'єкта залежать насамперед від організації первинного обліку кредиторської заборгованості, який служить не тільки основою для всіх видів обліку, але і забезпечує контроль за ефективним використанням матеріальних, трудових і фінансових ресурсів підприємства».

Тому надзвичайно важливим завданням є реформування у деяких випадках старого та побудова нового первинного обліку кредиторської заборгованості. За свідченням економіста Л. В. Руденко, «вивчення первинних документів, якими оформлюються товарні операції дозволило дійти висновків, що в більшості випадків господарські операції оформлюються на бланках форм, що були затверджені якнайменше 5-7 років тому, в яких мова, одиниця виміру вартісних показників не відповідають сучасним положенням законодавства України, для оформлення одних і тих самих операцій можуть використовуватися різні документи, зміст та призначення яких майже нічим не відрізняються. Тому вважаємо, що первинне документування не відповідає вимогам сучасності і повинно бути удосконалене». Водночас економіст Ю. Доманін однією з найважливіших вимог до первинної документації вважає також можливість її пристосування до потреб комп'ютерної техніки проф. В. Ткач наголошує на необхідності значного спрощення та скорочення первинної документації підприємства [5].

Найпоширенішою ознакою класифікації боргів підприємства є термін погашення, що є також важливо для управління заборгованістю. За цим критерієм кредиторську заборгованість перед постачальниками та

підрядниками класифікують наступним чином:

- з терміном погашення до трьох місяців;
- з терміном погашення від трьох до шести місяців;
- з терміном погашення більше шести місяців.

Таблиця 2.5

Групування кредиторської заборгованості за термінами погашення та виконанням умов розрахунків

Вид заборгованості	Кредиторська заборгованість									
	всього	У т. ч. за термінами погашення, грн.			З неї прострочена					
Період		до 3 міс	Від 3 до 6 міс.	Від 6 до 12 міс.	Терміни простроченості			Сума, грн.	Причина виникнення	Вжиті заходи
					До 3 місяців	3-6 місяців	Більше 6 місяців			
Січень										
Лютий і т.д.										

Для обліку розрахунків з постачальниками призначено рахунок 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками». Вважаємо за доцільне до даного рахунку відкривати рахунки третього порядку для відображення інформації за видами кредиторської заборгованості (табл. 2.5).

- 631.1 «Термін погашення до 3 місяців»;
- 631.2 «Термін погашення від 3 до 6 місяців»;
- 631.3 «Термін погашення від 6 до 12 місяців».

Використання запропонованих напрямків удосконалення обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками, на нашу думку, стало б важливою умовою раціонального управління процесом постачання на ФОП «Глушидзе».

Тому пропонуємо використовувати наступну таблицю 2.5 за видами кредиторської заборгованості перед постачальниками та підрядниками, використовуючи при цьому таку класифікаційну ознаку як виконання умов погашення.

3 АНАЛІЗ КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ НА ФОП «ГЛУШИДЗЕ»

3.1 Аналіз кредиторської заборгованості як складової зобов'язань підприємства

Основний засіб керування кредиторською заборгованістю – вироблення найоптимальніших варіантів роботи з постачальниками товарів та послуг (контрагентами), визначальних терміни, обсяги і форми розрахунків. Також управління кредиторської заборгованістю має враховувати ситуацію з кожним кредитором окремо, тобто припускати диференціацію контрагентів. Для управління кредиторською заборгованістю необхідно аналізувати кредиторську заборгованість [20].

Перш ніж аналізувати кредиторську заборгованість, необхідно перевірити достовірність інформації за видами і строками заборгованості. Для цього на ФОП «Глушидзе» використовуються пряме підтвердження, вивчення контрактів і договорів, особисті бесіди з робітниками, які мають інформацію про борги і зобов'язання акціонерного товариства.

У процесі аналізу кредиторської заборгованості необхідно дати оцінку умов заборгованостей підприємства, звернути увагу на строки, обмеження використання ресурсів, можливості залучення додаткових джерел фінансування. У процесі виробничої діяльності часто трапляються випадки, коли кредиторська заборгованість значно перевищує дебіторську. Деякі економісти-теоретики вважають, що це свідчить про раціональне використання коштів. Але бухгалтери-практики оцінюють таку ситуацію тільки негативно, оскільки підприємство мусить погашати свої борги незалежно від стану дебіторської заборгованості. Етапи аналізу кредиторської заборгованості зображено на рисунку 3.1

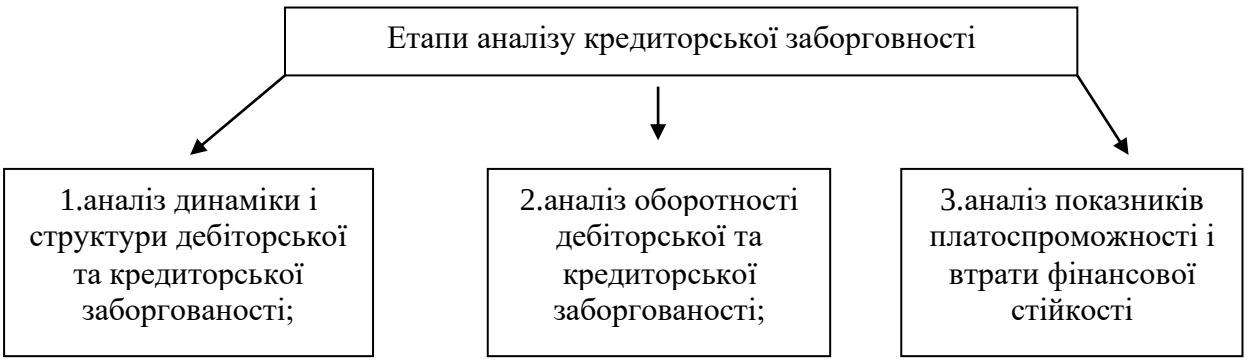

Рис. 3.1 Етапи аналізу кредиторської заборгованості

Аналіз кредиторської заборгованості починається з вивчення складу і структури кредиторської заборгованості за даними форми № 1 «Баланс».Для цього розраховується питома вага кожного виду кредиторської заборгованості в загальній сумі.

Такі показники розраховуються за звітом і за планом, шляхом порівняння їх визначається відхилення в структурі кредиторської заборгованості, встановлюються причини змін окремих складових частин цієї заборгованості і вживаються заходи з регулювання цієї заборгованості, особливо тих складових частин, які негативно впливають на діяльність акціонерного товариства.

На даному етапі можна визначити частку короткострокової кредиторської заборгованості у спільній величині джерела фінансування акціонерного товариства. Обособленно розкривається прострочена (не погашена у найкоротші терміни, встановлені договором) заборгованість з кожної групи кредиторської заборгованості.

Як, правило, основною причиною змін структури кредиторської заборгованості є взаємні неплатежі. Це може підтвердити порівняльний аналіз кредиторської і дебіторської заборгованостей.

Розрахуємо питому вагу кредиторської заборгованості в складі пасиву підприємства (табл. 3.1), використовуючи Баланс за 2018 рік.

Таблиця 3.1

Аналіз складу і структури кредиторської заборгованості в складі пасиву ФОП «Глушидзе» 2018 року

Пасив	На початок періоду		На кінець періоду		Абс. відхилення	Темп росту	Темп приросту
	сума, тис.грн	частка, %	сума, тис.грн	частка, %	сума, тис.грн	%	%
Власний капітал							
Зареєстрований (пайовий) капітал	330	0,95	330	1,03	-	-	-
Капітал у дооцінках	680	1,95	644	2,00	-36	94,71	-5,29
Резервний капітал	101	0,29	101	0,31	-	-	-
Нерозподілений прибуток	29259	83,94	27534	85,66	-1725	94,10	-5,90
Всього	30370	87,13	28609	89,01	-1761	94,20	-5,80
Довгострокові зобов‘язання							
Довгострокові забезпечення	651	1,87	215	0,67	-436	33,03	-66,97
Усього	651	1,87	215	0,67	-436	33,03	-66,97
Поточні зобов’язання							
Поточна кредиторська заборгованість за: за товари, роботи,	2405	6,90	1409	4,38	-996	58,59	-41,41
з бюджетом	7	0,002	152	0,47	+145	2171,43	+2071,43
зі страхування	132	0,38	160	0,50	+28	121,21	+21,21
з оплати праці	236	0,68	280	0,87	+44	118,64	+18,64
з одержаних авансів	807	2,31	480	1,49	-327	59,48	-40,52
з учасниками	91	0,26	93	0,29	+2	102,20	+2,20
Інші поточні зобов’язання	157	0,45	7	0,02	-150	0,04	-99,96
Усього	3835	11,00	3319	10,33	-516	86,54	-13,46
Баланс	34856	100	32143	100	-2713	92,22	-7,78

З таблиці видно, що власний капітал займає більшу частину пасиву балансу підприємства (на початок звітного періоду – 87,13 %,на кінець – 89,01%.) Переважання власного капіталу в структурі пасиву є позитивним для акціонерного товариства, оскільки,фінансування за рахунок власного капіталу не призводить до виникнення зобов’язань, а фінансування за рахунок позичкового капіталу утворює фінансові зобов’язання товариства.

Водночас, треба мати на увазі, що за всі зовнішні фінансові ресурси ФОП «Глушидзе» необхідно платити відсотки. Власному капіталу належить провідна роль у створенні та функціонуванні акціонерного товариства. Аналіз складу і структури позикових засобів доцільно починати з з'ясування ролі довгострокових і короткострокових джерел фінансування у діяльності підприємства. Очевидно, що наявність у складі його джерел майна довгострокових позикових коштів – явище, як правило, позитивне, оскільки акціонерне товариство може розпоряджатися залученими коштами тривалий час. В нашому випадку довгострокові зобов'язання значно менші за поточні зобов'язання. Довгострокові зобов'язання складають на початок звітного періоду – 1,87 %, а на кінець – 0,67%. Поточні зобов'язання (в складі яких переважає кредиторська заборгованість) на початок звітного періоду– 11 %, а на кінець – 10,33%.

Розрахуємо питому вагу кожного виду кредиторської заборгованості в загальній її сумі (табл.3.2).

Таблиця 3.2

Аналіз складу і структури кредиторської заборгованості ФОП «Глушидзе» 2018 року

Кредиторська заборгованість	На початок періоду		На кінець періоду		Абс. відхилення	Темп росту	Темп приросту
	сума, тис.грн	частка, %	сума, тис.грн	частка, %	сума, тис.грн	%	%
за товари, роботи,	2405	65,39	1409	54,74	-996	58,59	-41,41%
з бюджетом	7	0,19	152	5,91	+145	2171,43	+2071,43%
зі страхування	132	3,59	160	6,22	+28	121,21	+21,21%
з оплати праці	236	6,42	280	10,88	+44	118,64	+18,64%
з одержаних авансів	807	21,94	480	18,65	-327	59,48	-40,52%
з учасниками	91	2,47	93	3,61	+2	102,20	+2,20%
Усього	3678	65,39	2574	100,00	-1104	68,98	-30,02%

Аналізуючи зміни в складі і структурі кредиторської заборгованості, приведені в таблиці 3.2, можна відзначити, що відбулися істотні зміни в

наступних статтях, які зображені на рисунку 3.3.

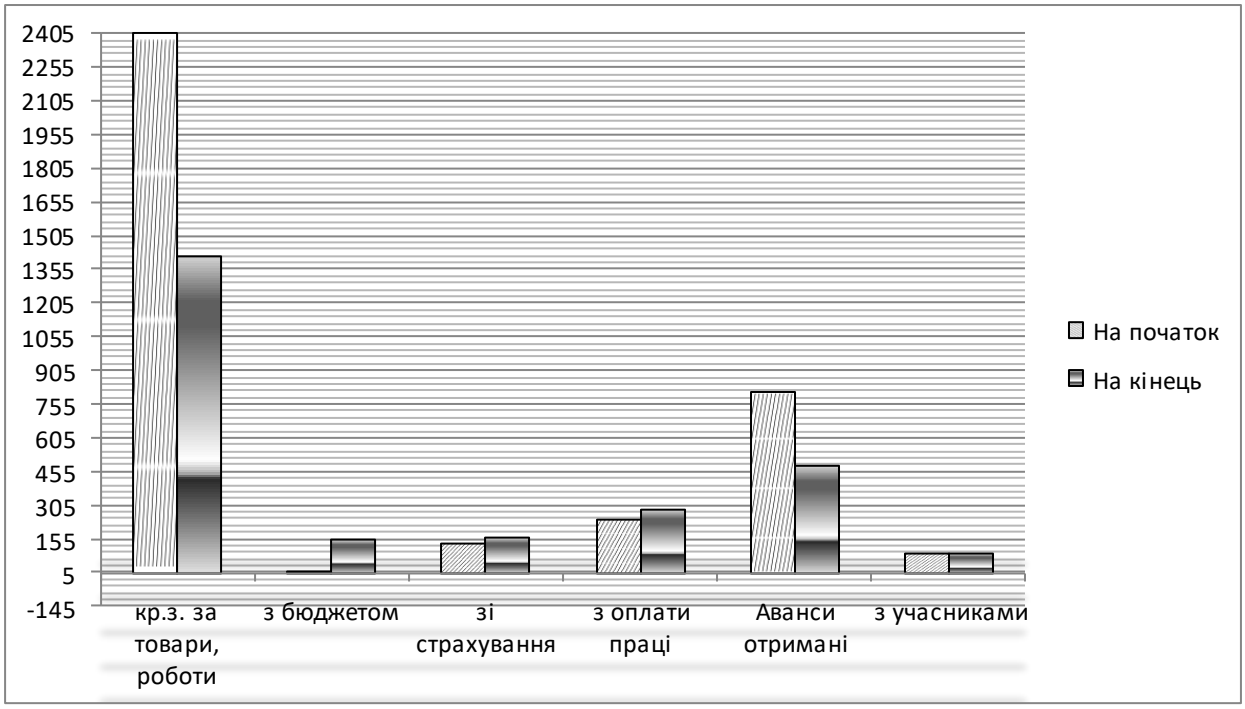

Рис. 3.3 Зміни в складі і структурі кредиторської заборгованості на ФОП «Глушидзе» в 2018 році

Найбільші зміни відбулись в статтях:

- «Кредиторська заборгованість з розрахунками з бюджетом» – на кінець звітного року ця стаття збільшилась на 1450 грн.;
- «Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги» – зменшилась на 996 тис. грн.;
- «З одержаних авансів» – зменшилась на 3270 грн.;
- менш значними темпами відбулося збільшення по інших статтях.

У цілому кредиторська заборгованість на кінець 2013 року зменшилась на 30 %. Наведемо питому вагу статей кредиторської заборгованості за звітний 2018 рік (рис. 3.4).

З одного боку, кредиторська заборгованість – найбільш привабливий спосіб фінансування, тому що відсотки тут звичайно не стягуються. З іншого боку, через великі відстрочки по платежах у підприємства можуть виникнути проблеми з постачаннями, збиток репутації фірми через несприятливі

відкликання кредиторів, судові витрати по справах, збудженим постачальниками [2].

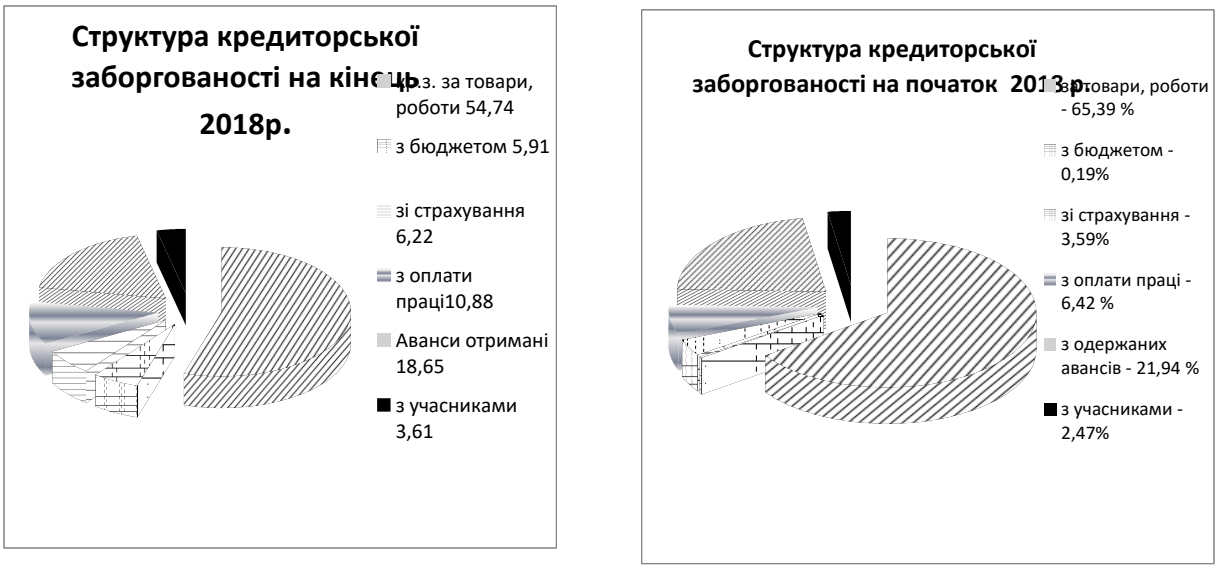

Рис. 3.4 Структура кредиторської заборгованості

Отже найбільшу питому вагу займає кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги. Як, правило, основною причиною змін структури кредиторської заборгованості є взаємні неплатежі. Це може підтвердити порівняльний аналіз кредиторської і дебіторської заборгованостей (табл.3.3).

Таблиця 3.3

Порівняльний аналіз дебіторської і кредиторської заборгованості в 2018 році (тис.грн.)

Розрахунки	Дебіторська заборгованість		Кредиторська заборгованість		Перевищення заборгованості			
					Дебіторської		Кредиторської	
	На початок	На кінець	На початок	На кінець	На початок	На кінець	На початок	На кінець
1	2	3	4	5	6	7	8	9
за товари, роботи	3944	6794	2405	1409	+1539	+5385	-	-
з бюджетом	-	49	7	152	-	-	+7	+103
зі страхування	-	-	132	160	-	-	+132	+160
з оплати праці	-	-	236	280	-	-	+236	+280

Продовження табл. 3.3

1	2	3	4	5	6	7	8	9
з одержаних авансів (виданих)	827	461	807	480	+20	-	-	+19
з учасниками	-	-	91	93	-	-	+91	+93
інші	1515	1211	-	-	+1515	+1211		
Усього	6286	8695	3678	2574	3074	6596	466	655

Отже, можна зробити висновок,що дебіторська заборгованість значно перевищує кредиторську заборгованість. На початок 2018 року – на 2608 тис. грн., а на кінець – на 5941 грн. Значне перевищення дебіторської заборгованості над кредиторською завжди створює загрозу фінансовій стійкості і призводить до необхідності залучення додаткових джерел фінансування.

Аналіз стану дебіторської та кредиторської заборгованості передбачає складання розрахунково-платіжного балансу. Як збільшення, так і зменшення дебіторської заборгованості можуть призвести до негативних наслідків для фінансового стану підприємства.

Порівняємо дебіторську та кредиторську заборгованість ФОП «Глушидзе» графічно (рис.3.5).

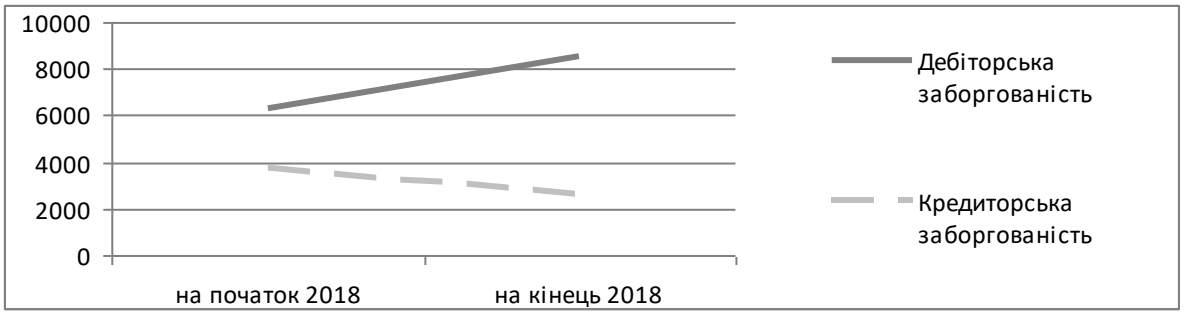

Рис. 3.5 Порівняльний аналіз дебіторської та кредиторської заборгованостей ФОП «Глушидзе».

Порівняймо стан дебіторської та кредиторської заборгованості та

складемо розрахунковий баланс за 2018 на ФОП «Глушидзе» (табл. 3.4).

Таблиця 3.4

Розрахунковий баланс за 2018 рік (грн.)

Показники	На початок року	На кінець року	Абс.відх.	Темп приросту
1.Дебіторська заборгованість	6286	8515	+2229	35,46%
2.Кредиторська заборгованість	3678	2574	-1104	-30,02%
3.Коефіцієнт співвідношення (2/1)	0,59	0,30	-0,29	-49,15
4. Частка дебіторської заборгованості в поточних активах, %	18%	26,5%		
5.Активне сальдо	2608	5941	+3333	+127,8%
6.Пасивне сальдо	-	-	-	-

Активне сальдо свідчить про перевищення величини дебіторської заборгованості над кредиторською (ДЗ>КЗ). Дебіторська заборгованість на ФОП «Глушидзе» значно перевищує кредиторську заборгованість на початок 2013 року на 2608 грн., а на кінець – на 5941 грн. Доцільним є здійснення розрахунку коефіцієнта співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості. Нормативне значення цього показника визначено в межах 1,5 ... 2. Тобто нормальним вважається стан, коли кредиторська заборгованість перевищує дебіторську не більше, ніж у два рази, але не менше, ніж в 1,5 раза. В данному випадку коефіцієнт співвідношення менший за норму, тому ФОП «Глушидзе» повинен працювати над досягненням оптимального співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованостей.

Також найближчим часом керівництву акціонерного товариства слід вимагати погашення дебіторської заборгованості і поліпшення фінансового стану підприємства. Різке збільшення дебіторської заборгованості і її частки в поточних активах може свідчити про необачну кредитну політику підприємства стосовно покупців або про збільшення обсягу продажів, або неплатоспроможність і банкрутство частини покупців. Довготривале неповернення дебіторської заборгованості викликає дефіцит грошей, що

відповідно здатне знизити фінансову стійкість підприємства [19].

Таким чином, кожен випадок виникнення дебіторської і кредиторської заборгованості повинен ретельно розглядатись на ФОП «Глушидзе» з метою покращення рівня ліквідності і платоспроможності.

3.2. Аналіз оборотності кредиторської заборгованості товариства

Рівень платоспроможності і фінансової стійкості ФОП «Глушидзе» залежить від швидкості оборотності кредиторської заборгованості, що характеризує ефективність його функціонування. Аналіз оборотності кредиторської заборгованості дозволяє робити висновки:

- про раціональність розміру річного обороту коштів під час розрахунків. Ефективність розрахунково-платіжної системи прискорює процес оборотності коштів у розрахунках, сприяє припливу інших активів організації та погашення кредиторської заборгованості;
- про зменшення собівартості продукції (робіт, послуг). Зі збільшенням числа оборотів скорочується частка постійних витрат, які відносяться на показник собівартості;
- скорочення оборотності кредиторської заборгованості потягне прискорення обороту коштів, запасів та зобов'язання організації.

Для визначення оборотності кредиторської заборгованості розраховується число оберту і середній період регулювання рахунків до оплати (оборотність кредиторської заборгованості в днях) за звітний період, які надалі порівнюються з показниками попередній звітний період.

Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості – показує розширення або зниження комерційного кредиту, наданого підприємству. Зростання коефіцієнта означає збільшення швидкості оплати заборгованості підприємства, зниження – ріст покупок у кредит. Основна мета аналізу має

полягати у визначенні швидкості і часу оборотності заборгованості і резервів її прискорення на різних етапах господарської діяльності фірми.

Якість кредиторської заборгованості може оцінюватись знаходженням також питомої ваги ній розрахунків з векселями, якщо невчасно погашатимуться боргові зобов'язання, це призведе до протесту векселів, виданих акціонерним товариством, отже, до додаткових витрат, втрати ділової репутації. Аналізуючи кредиторську заборгованість, необхідно враховувати, що вона є одночасно джерелом покриття дебіторської заборгованості.

Фінансове становище ФОП «Глушидзе» пов'язане з наявністю та використанням коштів, характеризується забезпеченістю власними обіговими коштами, величиною оборотності оборотних засобів, платоспроможністю, тому аналіз стану дебіторської та кредиторської заборгованості дає змоги виявити суми «невиправданих» коштів, які відвернені з обороту, отже негативно впливають на фінансове становище підприємства.

Для визначення оборотності кредиторської заборгованості розрахуємо такі показники: (табл. 3.5).

- коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості за формулою:

$$Кокз = С.р/Ср.к.з \quad , \qquad (3.1)$$

де С. р – собівартість реалізації;

Ср. к. з – середньорічна сума кредиторської заборгованості.

- оборотність кредиторської заборгованості в днях:

$$Об.д. = 360/ Кокз \qquad (3.2)$$

Зростання коефіцієнта оборотності кредиторської заборгованості

означає збільшення швидкості оплати заборгованості акціонерного товариства та прискорення погашенння поточних зобов'язань перед кредиторами.

Таблиця 3.5

Розрахунок оборотності кредиторської заборгованості (грн.)

Показники	2017 рік		2018 рік		Абс.відх	Темп росту %	Темп приросту %
	На початок року	На кінець року	На початок року	На кінець року			
1.Собівартість реалізації	22216		17068		-5148	76,83	-23,17
2.Кредиторська заборгованість	5946	3678	3678	2574			
Розрахункові показники							
3.Середньорічна кредиторська заборгованість	4812		3126		-1686	64,96	-35,04
4.Коеф.оборотності кредиторської заборгованості	4,62		5,46		+0,84	118,26	+18,26
5.Оборотність кредиторської в днях	77,98		65,93		-12,04	84,56	-15,44

Оборотність кредиторської заборгованості в днях характеризує одноденну швидкість погашення кредиторської заборгованості. Цей показник в звітному році на даному акціонерному товаристві зменшився на 15%.

Для визначення оборотності дебіторської заборгованості заборгованості розрахуємо такі показники:

- коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості за формулою :

$$\text{Кодз} = \text{В. р}/\text{Ср. д. з} \ , \qquad (3.3)$$

де В. р – виручка від реалізації;

Ср. д. з – середньорічна сума дебіторської заборгованості.

Оборотність дебіторської заборгованості в днях:

$$Об.д. = 360 / Кодз \quad (3.4)$$

Аналізуючи кредиторську заборгованість, необхідно враховувати, що вона є одночасно джерелом покриття дебіторської заборгованості, оскільки стан розрахунково-платіжної дисципліни істотно впливає на платоспроможність і фінансову стійкість [20].

Дебіторська і кредиторська заборгованості є природними складовими бухгалтерського балансу ФОП «Глушидзе». Розрахунок оборотності дебіторської заборгованості наведено в таблиці 3.6.

Таблиця 3.6

Розрахунок оборотності кредиторської заборгованості (грн.)

Показники	2017 рік		2018 рік		Абс.відх	Темп росту %	Темп приросту %
	На початок року	На кінець року	На початок року	На кінець року			
1.Виручка від реалізації	29938		19551		-10387	65,30	-34,70
2.Дебіторська заборгованість	4842	6286	6286	8515			
Розрахункові показники							
3.Середньорічна кредиторська заборгованість	5564		7400,5		+1836,6	133,01	+33,01
4.Коеф.оборотності кредиторської заборгованості	5,38		2,64		-2,74	49,07	-50,03
5.Оборотність кредиторської в днях	67		136		+69	202,98	+102,98

Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості показує скільки разів за рік обернулися кошти, вкладені в розрахунки чим вище цей показник, тим краще, тому що підприємство швидше одержує оплату по рахунках. В звітному періоді цей показник зменшився на 50%.

Період інкасації, тобто час, протягом якого дебіторська заборгованість перейде в кошти в звітному періоді збільшився на 102,9 %.

Аналіз ліквідності потребує ретельного аналізу структури кредиторської заборгованості. Він здійснюється на підставі порівняння обсягу поточних зобов'язань із наявності ліквідних коштів.

Будь-якого користувача фінансової звітності насамперед цікавить питання про ліквідність та платоспроможність підприємства. Для цього за даними балансу підприємства (форма №1) визначають комплекс оціночних показників. В першу чергу з цією метою використовуються три наступні коефіцієнти:

- коефіцієнт покриття (загальної ліквідності) – Кп, що показує, яку частину поточних зобов'язань підприємство спроможне погасити, якщо воно реалізує усі свої оборотні активи, в тому числі і матеріальні запаси. Цей коефіцієнт показує також, скільки гривень оборотних коштів приходиться на кожну гривню поточних зобов'язань (формула 3.5).

$$Кп = \text{Оборотні активи} / \text{Поточні зобов'язання} \quad (3.5)$$

- коефіцієнт швидкої (критичної) ліквідності – Кшл, що показує, яку частину поточних зобов'язань підприємство спроможне погасити за рахунок найбільш ліквідних оборотних коштів – грошових коштів та їх еквівалентів, фінансових інвестицій та кредиторської заборгованості (формула 3.6).

$$Кшл = (\text{Оборотні активи} - \text{запаси}) / \text{поточні зобов'язання} \quad (3.6)$$

- коефіцієнт абсолютної (грошової) ліквідності (Каб.л), що показує, яку частину поточних зобов'язань підприємство може погасити своїми коштами негайно (табл.3.7) [22].

Каб.л = Грошові кошти та їх еквівалент/поточні зобов'язання (3.7)

Таблиця 3.7

Показники ліквідності та платоспроможності ФОП «Глушидзе» 2018 р.

Показники	Рекомендоване значення	Розрахунок		Абс.відх	Темп росту %	Темп приросту %
		На початок	На кінець			
Коефіцієнт покриття (загальної ліквідності)	>1	6,31	6,71	+0,4	106,34	+6,34
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,6÷0,8	3,68	4,36	+0,68	118,48	+18,48
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,2÷0,35	2,04	1,81	-0,23	88,73	-11,27

Коефіцієнт покриття розраховано за формулою 3.5:

- на початок = 24213/3835 = 6,31;
- на кінець =22269/3319 = 6,71.

Коефіцієнт швидкої ліквідності розраховано за формулою 3.6:

- на початок = (24213-10104) /3835 = 3,68;
- на кінець = (22269-7796) /3319 = 4,36.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності розраховано за формулою 3.7

- на початок = 7822/3835 = 2,04;
- на кінець = 6006/3319 = 1,81.

Коефіцієнт покриття показує, що на ФОП «Глушидзе» на кожну гривню поточних зобов'язань приходиться 6,3 грн. оборотних коштів на початок року і 6,7 грн.на кінець.

Коефіцієнт швидкої ліквідності показує платіжні можливості підприємства щодо погашення поточних зобов'язань за умови своєчасного здійснення розрахунків з дебіторами. На кінець звітного періоду цей показник збільшується.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності, що показує, яку частину поточних зобов'язань підприємство може погасити своїми коштами негайно [6].

Наступний крок-це оцінка фінансової стійкості (табл.3.8)

Розраховуються такі показники: коефіцієнт автономії, коефіцієнт фінансової стійкості та коефіцієнт відношення необоротних і оборотних активів. Коефіцієнт автономії розраховується за формулою 3.8:

$$\text{Коефіцієнт автономії} = \text{Власний капітал}/\text{Підсумок балансу} \quad (3.8)$$

Коефіцієнт фінансової стійкості розраховується за формулою 3.9:

$$\text{Коеф. фін. стійкості} = \text{Власний капітал}/\text{Зобов'язання} \quad (3.9)$$

Коефіцієнт відношення необоротних і оборотних активів розраховується за формулою 3.10:

$$\text{Коеф. відн. необ. і об. активів} = \text{Необ. активи}/\text{Об. активи} \quad (3.10)$$

Таблиця 3.8

Аналіз показників фінансової стійкості ФОП «Глушидзе»

Показники	Опт. знач	Розрахунок		Абс.відх	Темп росту %	Темп приросту %
		На початок	На кінець			
Коефіцієнт автономії (фінансової незалежності)	0,5	0,87	0,89	+0,02	102,30	+2,30
Коефіцієнт фінансової стійкості	1,0	6,77	8,10	+1,33	119,65	+19,65
Коефіцієнт відношення необоротних і оборотних активів	–	0,44	0,44	-	-	-

Коефіцієнт автономії (фінансової незалежності) розраховано за

формулою 3.8:

- на початок = 30370/34856 = 0,87;
- на кінець = 28609/32143 = 0,89.

Коефіцієнт фінансової стійкості розраховано за формулою 3.9:

- на початок = 30370/4486 = 6,77;
- на кінець = 28609/3534 = 8,10.

Коефіцієнт відношення необоротних і оборотних активів розраховано за формулою 3.10:

- на початок = 10643/24213 = 0,44;
- на кінець = 9874/22269 = 0,44.

Коефіцієнт автономії вище норми, тобто акціонерне товариство фінансово незалежне від зовнішніх джерел фінансування. Коефіцієнт фінансової стійкості характеризує здатність залучати зовнішні джерела.

Значну питому вагу в складі джерел коштів підприємства займають позикові кошти, в тому числі і кредиторська заборгованість. Тому необхідно вивчати, аналізувати кредиторську заборгованість, її склад, структуру.

3.3 Напрями підвищення ефективності управління кредиторською заборгованістю підприємства

На сьогоднішній день управління кредиторською заборгованістю є важливим напрямом організації фінансового менеджменту на ФОП «Глушидзе», тому що вона може виступати основою опорою діяльності сучасного бізнесу. Значення кредиторської заборгованості полягає у її спроможності трансформуватися у додаткове та відносно дешеве джерело залучення ресурсів. Необхідно постійно розробляти і впроваджувати заходи щодо удосконалення управління кредиторською заборгованістю, а саме:

- оптимізація величини кредиторської заборгованості підприємства;

- постійний контроль оборотності коштів у розрахунках;
- проведення відбору потенційних покупців і визначення умов і форм оплати товару, що передбачені в договорах і контрактах;
- здійснення відбору покупців за допомогою неформальних критеріїв: рівень поточної платоспроможності клієнта, дотримання платіжної дисципліни, прогнозні фінансові можливості, фінансові та економічні можливості підприємства;
- застосування практики відвантаження товару в кредит постійним покупцям, при цьому можна передбачати надання незначної знижки при оплаті в перші дні терміну кредитування, а в разі несплати вчасно встановити фінансові санкції, величина якого буде зростати з кожним днем;
- проведення ранжирування кредиторської заборгованості за строками виникнення. При цьому необхідно забезпечити постійний контроль безнадійних боргів для своєчасного створення необхідного резерву;
- організація роботи з дебіторами з метою оптимізації дебіторської заборгованості і збільшення внаслідок чого власних коштів для фінансування діяльності підприємства, що сприятиме зменшенню частки кредиторської заборгованості;
- постійний аналіз рівня усіх видів заборгованості і визначення їх критичного рівня;
- дотримання економічно обґрунтованого рівня співвідношення між кредиторською та дебіторською заборгованості;
- побудування аналітичного обліку з забезпеченням отримання даних про терміни погашення, про утворення прострочень, про наявність векселів, що дозволить не допускати виникнень необґрунтованої заборгованості;
- постійний контроль стану розрахунків за термінами;
- розширення системи авансових платежів (в умовах інфляції всяка відстрочка платежу призводить до того, що організація реально отримує лише частину вартості виконаних робіт);
- своєчасне виявлення недопустимих видів кредиторської

заборгованості (прострочена заборгованість до бюджету та ін.).

Отже, впровадження ефективної системи управління заборгованістю дасть можливість акціонерному товариству контролювати кредиторську заборгованість, проводити її погашення в установлені строки та формувати кредитну політику. У такому випадку залучені кошти будуть виступати для підприємства додатковим та відносно дешевим джерелом фінансування [19].

Для того щоб ефективно управляти боргами акціонерного товариства необхідно, в першу чергу, визначити їхню оптимальну структуру: скласти бюджет кредиторської заборгованості, розробити систему показників (коефіцієнтів), що характеризують, як кількісну, так і якісну оцінку стану і розвитку відносин з кредиторами акціонерного товариства і прийняти певні значення таких показників за планові. Другим кроком у процесі оптимізації кредиторської заборгованості повинен бути аналіз відповідності фактичних показників їх рамковому рівню, а також аналіз причин виниклих відхилень. На третьому етапі, в залежності від виявлених невідповідностей і причин їх виникнення, повинен бути розроблений і здійснений комплекс практичних заходів щодо приведення структури боргів у відповідність з плановими (оптимальними) параметрами.

Для того щоб відносини з кредиторами максимально відповідали цілям забезпечення фінансової стійкості (безпеки) акціонерного товариства і збільшенню її прибутковості та конкурентоспроможності, менеджменту компанії необхідно виробити чітку стратегічну лінію у відношенні характеру залучення і використання позикового капіталу.

Перше основоположне питання, яке у зв'язку з цим постає перед керівництвом це: вести бізнес за рахунок власних або залучених коштів? Другою «дилеммою» є кількісне співвідношення власного і позикового капіталу. Відповіді на дані питання залежать від безлічі факторів як зовнішнього (галузеві особливості, макроекономічні показники, стан конкурентного середовища і т.д.), так і внутрішнього (корпоративного) порядку (можливості засновників, кредитоспроможність, оборотність

активів, рівень рентабельності, дефіцит грошових коштів, короткострокові цілі і завдання, довгострокові плани багато чого іншого).

Прийнято вважати, що підприємство, яке користується в процесі своєї господарської діяльності тільки власним капіталом, має максимальну стійкість. Однак таке допущення в корені не вірно. З точки зору конкурентної боротьби на ринку не має значення, якими капіталами оперує бізнес: своїми чи позиковими. Єдина різниця може полягати в розходженнях вартості цих двох категорій капіталу. Кредитори (будь-то банки або постачальники товарів і послуг) готові кредитувати чийсь бізнес тільки в обмін на визначений (іноді досить високий) доход (відсоток). При цьому навіть власний капітал не є «безкоштовним», тому що вкладення виробляються в надії отримати прибуток, вище тієї, яку платять банки по депозитних рахунках. З точки зору стратегічного розвитку компанії відправною точкою повинні бути: розмір і динаміка прибутковості бізнесу, які безпосередньо залежать від розміру займаної на ринку частки, цінової політики та розміру витрат виробництва (обігу). Питання ж джерел фінансування бізнесу є, по відношенню до цілей досягнення конкурентоспроможності підприємства, вторинним.

Таким чином, менеджери в ході розробки стратегії кредитування власного бізнесу повинні виходити з рішення наступних першочергових задач – максимізації прибутку акціонерного товариства, мінімізації витрат, досягнення динамічного розвитку акціонерного товариства (розширене відтворення), затвердження конкурентоспроможності – які, в кінцевому підсумку і визначають фінансову стійкість. Фінансування даних задач повинне бути досягнуте в повному обсязі. Для цього, після використання всіх власних джерел фінансування (власний капітал і прибуток – найбільш дешеві ресурси), повинні бути в заданому обсязі притягнуті позикові засоби кредиторів. При цьому найбільш вагомим обмежуючим фактором у процесі планування використання позикового капіталу необхідно вважати його

вартість, яка повинна дозволяти зберегти рентабельність бізнесу на достатньому рівні.

Наступним етапом у ході розробки політики використання кредитних ресурсів є визначення найбільш прийнятних тактичних підходів. Існує кілька потенційних можливостей залучення позикових коштів:

- кошти інвесторів (розширення статутного фонду, спільний бізнес);
- банківський чи фінансовий кредит (у тому числі випуск облігацій);
- товарний кредит (відстрочка оплати постачальникам);
- використання власного «економічної переваги».

Так як, процес залучення додаткових фінансових ресурсів для цілей власного бізнесу розглядається нами з точки зору максимізації безпеки даного процесу, то слід зупинитися на двох найбільш важливих, у даному аспекті, характеристиках цього способу позики. Перша – відносна дешевизна: як правило, інвестори, що обмінюють свої засоби на корпоративні права (частки, акції) розраховують на дивіденди, які фіксуються в установчих документах (або встановлюються на зборах учасників) у вигляді відсотків. При цьому, у разі відсутності прибутку на підприємстві, вкладений у справу капітал може бути «безкоштовним». Друга особливість – можливість інвесторів впливати на процеси управління в створеному господарському суспільстві (право голосу на зборах акціонерів або учасників). Тому слід подбати про збереження контрольного пакета. Інакше ваш, споконвічно власний капітал, може перетворитися в капітал, переданий у позики новому інвестору. Звідси випливає висновок про явну обмеженість розмірів приваблюваних засобів корпоративних інвесторів: у загальному випадку їх не повинно бути більше ваших первісних інвестицій: навіть якщо акції (паї) «розпилені» між декількома власниками, то все одно залишається ризик (особливо якщо мова йде про успішний підприємстві) зосередження корпоративних прав під єдиним контролем.

Фінансовий (грошовий) кредит, як правило, надається банками. Це один з найбільш дорогих видів кредитних ресурсів. Обмежувальні фактори:

високий відсоток, необхідність надійного забезпечення, «створення» солідних балансових показників. Не дивлячись на «дорожнечу» і «проблематичність» залучення, можливості банківського кредиту (на відміну від інвестиційного) повинні бути використані компанією на всі 100%. Якщо проект, реалізований компанією дійсно «розрахований» на конкурентноздатний рівень рентабельності, то прибуток, отриманий від використання фінансового кредиту завжди буде перевищувати необхідний до сплати відсоток. Банки хоча і дають перевагу такому виду забезпечення наданих кредитів, як застава, але можуть задовольнятися і гарантією третьої особи (якщо є платоспроможні засновники чи інші зацікавлені особи). Балансові показники також мають деяку «гнучкість», як в процесі їх формування, так і в ході їх сприйняття приймаючою стороною. Наявність презентабельних звітних показників, хоча і виступає обов'язковою умовою для банківського службовця, але може, в якійсь мірі, ігноруватися на увазі наявності реальних гарантій і забезпечення наданого кредиту. Одним істотним недоліком фінансових позикових засобів, особливо в порівнянні з інвестиційними, є наявність строго визначених термінів їхнього повернення.

Товарний кредит. Основною позитивною відмітною рисою даного різновиду одержання позикових засобів є найбільш простий (не заформалізірованний) спосіб залучення. Товарний кредит, як правило, не вимагає (на відміну від фінансового) залучення застави і не пов'язаний зі значними витратами і тривалістю оформлення (на відміну від інвестицій). У вітчизняних умовах товарний кредит між юридичними особами найчастіше являє собою постачання товарів (робіт, послуг) за договором купівлі-продажу з відстрочкою платежу. При цьому, на перший погляд, може здатися, що даний «кредит» надається безкоштовно, оскільки договір не передбачає необхідності нарахування та сплати процентного (чи якого-небудь іншого) доходу на користь постачальника. Однак слід зауважити, що постачальники (і українські в тому числі) прекрасно розуміють (іноді тільки на емпіричному рівні) принципи зміни вартості грошей у часі, а також здатні досить точно

оцінювати розміри «упущеної вигоди» від гальмування оборотності активів, заморожених в дебіторській заборгованості підприємства. Тому компенсація таких втрат закладається в ціну товарів, що може коливатися в залежності від термінів наданої відстрочки.

Економічна перевага дуже часто будується і на відносинах товарного кредиту і на інших різновидах кредитування. Суть використання переваг, пов'язаних із власною економічною перевагою, полягає в можливості диктувати і нав'язувати постачальнику (кредитору) власні «правила» гри на ринку і характер договірних відносин (або, як це найчастіше відбувається – порушувати ці самі договірні відносини без «особливих» наслідків для власного «переважаючого» бізнесу).

Економічна перевага позичальника перед кредитором може виникати в силу наступних обставин:

- монопольне положення покупця на ринку (монопсонія);
- відмінності в економічних потенціалах сукупні активи покупця значно перевершують активи постачальника;
- маркетингові переваги (наприклад, дрібний чи починаючий виробник, що прагне просунути свою продукцію (торгову марку) у мережу великих супермаркетів або елітних магазинів не в «стані» диктувати свої умови чи вимагати виконання «всіх» зобов'язань, тому що може виявитися без «потрібного» замовника);
- покупець «виявив» організаційні недоліки в управлінні дебіторською заборгованістю в кредитора («прогалини» в обліку і контролі, юридична неспроможність і т. д.).

Менеджери акціонерного товарисвта у своєму прагненні максимально використовувати можливості всіх доступних кредитних засобів, у тому числі і у вигляді затримок по зарплаті, порушення термінів планових платежів постачальникам і т. д., повинні оцінювати можливості кожного окремого виду платежів індивідуально, так як наслідки таких «відстрочок» можуть

мати різні наслідки, не тільки в залежності від виду платежу, але й залежно від конкретного «мимовільного» кредитора.

Щоб уникнути проблем при проведенні аудиторської перевірки, підприємство повинно мати повну документацію, що підтверджує правильність відображення за відповідними статтями балансу залишків заборгованості, що обгрунтовує причини утворення заборгованості, реальність її одержання (акти звірки розрахунків або гарантійні листи, в яких боржники визнають заборгованість).

Дуже важливо стежити за термінами заборгованості по кожному дебітору і кредитору окремо і своєчасне вжиття заходів для погашення або стягнення заборгованості, щоб не пропустити терміну позовної давності у разі необхідності стягнення заборгованості в судовому порядку, а також щоб позов не подали на дане акціонерне товариство [8].

Ефективний аналіз кредиторської заборгованості повинен ґрунтуватися на внутрішній кредитній політиці акціонерного товариства. Кредитну політику слід розглядати як стандартний набір процедур для того, щоб прийняти рішення з питань отримання кредиту, зокрема, на яких умовах, забезпечення дотримання умов кредиту та визначення умов надання знижки.

У ринкових умовах господарювання постійно зростає необхідність правильного аналізу дебіторської та кредиторської заборгованості, оскільки ці показники є індикаторами ліквідності активів, дозволяють судити про фінансовий стан, платоспроможність та ділову активність будь-якого підприємства.

При проведенні такого аналізу потрібно враховувати специфіку підприємств і організацій, сезонність їх роботи, зв’язки з покупцями та постачальниками тощо. Варто також зважати на принцип «Вимагай оплати якомога швидше та оплачуй якомога пізніше», який дозволяє довший період володіти певними активами й отримувати від них вигоду. Відзначимо, що значна сума кредиторської заборгованості не завжди є негативним явищем; зокрема, коли підприємство володіє такою кількістю високоліквідних

активів, при погашенні заборгованості ними це суттєво не вплине на подальшу його діяльність.

Щодо аналізу кредиторської заборгованості, то потребують розробки моделі співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованостей і певного інструментарію, який дозволив би швидко та якісно виявляти негативні явища, що впливають на кількісні та якісні зміни цих показників. Бажаним є співвідношення, коли кредиторська заборгованість переважає дебіторську на 10-20%. Саме тому необхідно здійснювати аналіз кредиторської заборгованості відносно видів і термінів її погашення. Для цього варто користуватися прямими підтвердженнями контрагентів, вивченням контрактів і договорів, особистими бесідами з працівниками, які мають інформацію про борги і зобов'язання. В процесі аналізу необхідно дати оцінку умов виникнення заборгованості, звернути увагу на терміни, обмеження використання ресурсів, можливості залучення додаткових джерел фінансування [20].

Для реалізації функцій ефективного управління кредиторською та дебіторською заборгованістю на ФОП «Глушидзе» необхідно створити спеціалізований відділ кредитного контролю, в основу діяльності якого покласти принцип незалежності. У роботі відділу важливо поєднати бажання підтримувати комерційні стосунки з клієнтами із зусиллями, спрямованими на повернення боргів та залучення нових покупців та замовників.

Дебіторська та кредиторська заборгованість значно впливає на фінансовий стан підприємства, особливо в нинішній час, коли гостро постає проблема неплатежів за отриманні товари, роботи, послуги. Тому аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості є просто необхідними, перш за все, для забезпечення гарантіями користувачів фінансової звітності, щодо

Пропозиції щодо формування і використання дебіторської і кредиторської заборгованості в якості специфічних джерел і напрямків розміщення фінансових ресурсів полягатимуть у:

– визначенні оптимальних строків погашення дебіторської

заборгованості з урахуванням строків виплат кредиторської заборгованості;

– визначенні оптимальних строків погашення кредиторської заборгованості з урахуванням строків надходжень дебіторської заборгованості;

– визначенні методів мінімізації розривів в часі між надходженнями від дебіторів і виплатами кредиторам з урахуванням загальної ліквідності суб'єкта господарювання, строків сплати податків до бюджету та інших факторів.

Що стосується перевищення кредиторської заборгованості над дебіторською, то варто досягти рівня 10-20%. З метою покращення розрахункової дисципліни та скороченням кредиторської заборгованості на підприємстві потрібно:

– регулярно проводити аналіз складу і структури кредиторської заборгованості за конкретними постачальниками і підрядниками;

– здійснювати постійний контроль за станом розрахунків щодо простроченої заборгованості та спробувати розширити систему авансових платежів;

– винаходити можливості збільшення кількості замовників з метою зменшення масштабу ризику неоплати [25].

Прогнозування боргових зобов'язань, тобто розрахунок очікуваних сум дебіторської та кредиторської заборгованості по місяцях протягом року може виявитися досить орієнтовними, але необхідним, тому що без нього неможливо управляти фінансовою діяльністю підприємства і уникнути несподіваної нестачі грошових коштів в самий невідповідний час.

Розрахунки дебіторської та кредиторської заборгованості на перспективу ведуться на основі бюджету грошових надходжень, пов'язаних з основною виробничо-збутовою діяльністю, і даних фінансової звітності про рух грошових коштів. Ключовим моментом в оцінці очікуваних грошових надходжень є прогноз продажів, і оцінка впливають на його обсяг факторів. Для прогнозування використовують прагматичні та екстраполяційні методи.

Серед прагматичних методів найбільш відомі метод Делфі, аналіз думки фахівців і опитування покупців. Метод Делфі заснований на вивченні думки експертів в індивідуальному порядку для запобігання схильності до одностайної і однозначного вирішення. Прогноз на основі усередненого думки фахівців з різних відділів дозволяє зробити просту і достатньо якісну оцінку планованих продажів і відповідно боргових вимог без розрахунку статистичних показників. Його недолік полягає в ізоляції від зовнішніх думок і можливості групового пресингу. Як джерело прогнозів може використовуватися опитування покупців і клієнтів за допомогою контактів по телефону, персонального інтерв'ювання та анкетування. Надалі з використанням статистичного аналізу ці результати узагальнюються у вигляді гіпотез.

Передумовою перспективної оцінки обсягу продажів і відповідно величини боргових вимог і зобов'язань на основі методів екстраполяції є наявність достатньо довгого часового ряду перешкоджають значень цих величин, стабільність умов роботи підприємства, стійкість тенденцій його розвитку. Важливе значення мають і строки прогнозування: чим вони коротші, тим надійніше результати екстраполяції. Надійність прогнозів при використанні екстраполяціонного методу залежить в першу чергу від формулювання функції, що виражає минулі тенденції, від її стабільності та еластичності. З метою встановлення параметрів цієї функції використовують специфічні економіко-статистичні методи.

На основі отриманих прогнозів складається бюджет грошових надходжень та відтоку коштів, у тому числі надходжень від повернення боргів і відтоку від очікуваного збільшення або зменшення кредиторської заборгованості. При прогнозуванні боргових зобов'язань та складанні бюджету грошових коштів на певну дату необхідно визначити строк комерційного кредиту, наданого покупцями, і термін відстрочки по оплаті рахунків за покупки, отриманої акціонерним товариством від постачальників. У першому випадку термін кредиту розраховують шляхом ділення суми

короткострокової дебіторської заборгованості покупців і замовників за рік на річний обсяг продажів, у другому випадку сума кредиторської заборгованості поділяється на величину, рівну вартості закупівель матеріальних ресурсів.

Аналітику, залученому з боку, необхідно детально вникнути в торговельну і кредитну політику керівництва акціонерного товариства. Її ефективність зазвичай визначають шляхом зіставлення умов товарного кредиту з фактичними термінами стягнення дебіторської заборгованості. Для аналізу і прогнозу слід використовувати дані про структуру кредиторської заборгованості на кілька останніх звітних або проміжних дат. Вона характеризує терміни заборгованості по кожному кредитору, а не середній період повернення відповідних сум. Зіставивши дані за кілька місяців, аналітик може виявити нові рахунки з нормальною і простроченою заборгованістю і передбачити за них час погашення платежу.

При прогнозуванні боргових вимог і зобов'язань слід дотримуватися певної обачності і професійного скептицизму. Не можна прагнути до завищення активів за рахунок дебіторської заборгованості, сумнівною до стягнення. У той же час нерозумно занижувати зобов'язання кредиторам, що в умовах невизначеності ринку загрожує негативними наслідками.

Аналіз кредиторської заборгованості необхідний керівництву і головному бухгалтеру акціонерного, а так само працівникам її фінансової та юридичної служб, керівникам відділів маркетингу і продажів, аудиторам для того, щоб дати об'єктивну оцінку фінансового стану акціонерного товариства, реальності погашення і забезпечення його зобов'язань.

Для цього створюється цілісна система регістрів, рахунків і субрахунків, методів обліку і контролю боргових зобов'язань, яка постійно вдосконалюється. Безсумнівно, корисний такий аналіз постачальникам і підрядникам, працівникам податкових органів, фінансових служб – всім, хто має або має намір мати господарські відносини з акціонерним товариством, щоб переконатися в здатності платити за зобов'язаннями.

Особливе значення аналіз кредиторської заборгованості має для банків та інших кредитних установ, для інвестиційних фондів і компаній, які, перш ніж надати кредит або здійснити фінансові вкладення, з особливою ретельністю аналізують бухгалтерську звітність клієнтів, у тому числі і їхні боргові зобов'язання. Багато банків та інвестиційні компанії мають у своєму штаті фінансових і кредитних аналітиків або користуються послугами сторонніх фахівців.

Найбільш грунтовно свої боргові зобов'язання повинні аналізувати самі економічні суб'єкти для потреб управління фінансовою діяльністю та інформування акціонерів та інших власників.

ВИСНОВКИ

Оскільки, значну питому вагу в складі джерел коштів підприємства займають позикові кошти, в тому числі і кредиторська заборгованість необхідно приділяти значну увагу обліку і аналізу кредиторської заборгованості. При написанні дипломної роботи досягнуто такі результати:

- розкрито економічну сутність кредиторської заборгованості та надано її класифікацію. Незважаючи на те, що одні дослідники визначають кредиторську заборгованість як грошові кошти, інші — як частину майна, ще інші — як форму розрахунків, на мою думку, кредиторська заборгованість є невід'ємним етапом повторювального кругообігу капіталу, що призводить до здійснення безперервних господарських операцій на підприємстві, тобто здійснення господарських операцій є причиною безперервних платежів та грошових надходжень. Саме тому важливо розглядати кредиторську заборгованість як складову капіталу;

- досліджено нормативно-правове регулювання обліку кредиторської заборгованості;

- визначені особливості методики аналізу кредиторської заборгованості. Узагальнивши матеріали наукових праць щодо класифікації факторів кредиторської заборгованості та зобов’язань підприємства, запропоновані такі фактори які впливають на виникнення, величину, структуру та непогашення його заборгованості: фактори макросередовища, мезооточення та мікросередовища підприємства, які необхідно дослідити перед проведенням аналізу кредиторської заборгованості. Визначені особливості етапів аналізу кредиторської заборгованості;

- досліджено процес відображення в аналітичному і синтетичному обліку господарських операцій пов'язаних з кредиторською заборгованістю. Розглянуто документи, які оформляються при безпосередньому надходженні товарно-матеріальних цінностей від постачальника;

- надано рекомендації, щодо удосконалення обліку кредиторської заборгованості: щодо класифікації кредиторської заборгованості; уточнене поняття кредиторська заборгованість; запропоновано до даного рахунку відкривати рахунки третього порядку для відображення інформації за видами кредиторської заборгованості;щодо удосконалення первинних документів та ведення нового документу «План-графік»;
- проведено економічний аналіз кредиторської заборгованості.

Дебіторська заборгованість на ФОП «Глушидзе» значно перевищує кредиторську заборгованість на початок 2018 року на 2608 грн., а на кінець — на 5941 грн. У цілому кредиторська заборгованість на кінець 2018 року зменшилась на 30 %. Найбільшу питому вагу займає кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги. Зростання коефіцієнта оборотності кредиторської заборгованості означає збільшення швидкості оплати заборгованості акціонерного товариства та прискорення погашення поточних зобов'язань перед кредиторами. Оборотність кредиторської заборгованості в днях характеризує одноденну швидкість погашення кредиторської заборгованості. Цей показник в звітному році на даному акціонерному товаристві зменшився на 15%. Коефіцієнт покриття показує, що на ФОП «Глушидзе» на кожну гривню поточних зобов'язань приходиться 6,3 грн. оборотних коштів на початок року і 6,7 грн. на кінець. Коефіцієнт швидкої ліквідності показує платіжні можливості підприємства щодо погашення поточних зобов'язань за умови своєчасного здійснення розрахунків з дебіторами. На кінець звітного періоду цей показник збільшується. Коефіцієнт автономії вище норми, тобто акціонерне товариство фінансово незалежне від зовнішніх джерел фінансування. Коефіцієнт фінансової стійкості характеризує здатність залучати зовнішні джерела фінансування,також висока у аналізованого підприємства. Значну питому вагу в складі джерел коштів підприємства займають позикові кошти, в тому числі і кредиторська заборгованість. Тому необхідно вивчати, аналізувати кредиторську заборгованість, її склад, структуру;

- визначено напрями підвищення ефективності управління кредиторською заборгованістю товариства. Ефективний аналіз кредиторської заборгованості повинен ґрунтуватися на внутрішній кредитній політиці акціонерного товариства. Кредитну політику слід розглядати як стандартний набір процедур для того, щоб прийняти рішення з питань отримання кредиту, зокрема, на яких умовах, забезпечення дотримання умов кредиту та визначення умов надання знижки. Потребують розробки моделі співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованостей і певного інструментарію, який дозволив би швидко та якісно виявляти негативні явища, що впливають на кількісні та якісні зміни цих показників. Бажаним є співвідношення, коли кредиторська заборгованість переважає дебіторську на 10-20%. Саме тому необхідно здійснювати аналіз кредиторської заборгованості відносно видів і термінів її погашення. Для цього варто користуватися прямими підтвердженнями контрагентів, вивченням контрактів і договорів, особистими бесідами з працівниками, які мають інформацію про борги і зобов'язання. В процесі аналізу необхідно дати оцінку умов виникнення заборгованості, звернути увагу на терміни, обмеження використання ресурсів, можливості залучення додаткових джерел фінансування. Для реалізації функцій ефективного управління кредиторською та дебіторською заборгованістю на ФОП «Глушидзе» необхідно створити спеціалізований відділ кредитного контролю, в основу діяльності якого покласти принцип незалежності. У роботі відділу важливо поєднати бажання підтримувати комерційні стосунки з клієнтами із зусиллями, спрямованими на повернення боргів та залучення нових покупців та замовників.

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

1. Гончарук Р. П. Сутність та класифікація кредиторської заборгованості: колізії наукових підходів / Р. П. Гончарук // Вісник ЖДТУ, 2012 р. №1(59). Серія: Економічні науки, с. 48-51

2. Подолянчук О. А., Чорна В. М. Кредиторська заборгованість як специфічне джерело фінансування капіталу підприємства. Електронний ресурс. Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vchtei/2011_3/NV-2011-V3_33.pdf

3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку №11 «Зобов`язання», затверджений приказом МФУ №20 від 31.01.2000 р. Із змінами, внесеними згідно з Наказами Міністерства фінансів N48 (z0341-14) від 08. 02. 2014 р.

4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку №2 «Баланс», затверджений приказом Міністерства фінансів України №87 від 31. 03. 99 р. Із змінами і доповненнями, внесеними наказами Міністерства фінансів України від 09 грудня 2011 року N1591

5. Марусяк Н. Л. Дебіторська та кредиторська заборгованості як основні регулятори кругообігу оборотного капіталу підприємства / Н. Л. Марусяк // Вісник Хмельницького національного університету. – 2010. – № 2. – Т. 2. – С. 139–142.

6. Бутинець Т. А., Чижевська Л. В., Береза С. Л. Бухгалтерський облік: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Т.А. Бутинець, Л.В. Чижевська, С.Л. Береза; За редакцією проф. Бутинця Ф.Ф. // Житомир: ПП «Рута», 2000

7. Сопко В. В. Організація бухгалтерського обліку, економічного контролю та аналізу : підручник. / В. В. Сопко, В. П. Завгородній. – К.: КНЕУ, 2004. – 411 с.

8. Бєлокоз О. Внутрішній аудит дебіторської та кредиторської заборгованостей торговельних підприємств / О. Бєлокоз // Економічний

аналіз: зб. наук. праць. – Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2011. – Вип. 9

9. Шелудько В.М. Фінансовий менеджмент: Підручник / В.М. Шелудько; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. — 2-ге вид., стер. — К.: Знання, 2013. — 375 с.

10. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 №435-IV Із змінами, внесеними згідно із Законами № 1673-VII від 02. 09. 2014, ВВР, 2014, № 43, ст. 2037

11. Кеулемжаев К. К., Сергєєва О. А. «Облік розрахунків з постачальниками». Бух. Облік і аудит №3, 2000 рік

12. Примак Т. О. Економіка підприємства : навч. посіб. / Т.О.Примак. – К. : Вікар, 2011. – 580 с.

13. Інструкція про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті затверджено Наказом НБУ №22 від 21. 01. 2004 р.

14. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16. 07. 1999 р. №996-XIV

15. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій N291 від 30. 11. 99 .Із змінами, внесеними згідно з Наказами Міністерства фінансів №48 від 08. 02. 2014 р.

16. Карпенко І. Л. Облікова політика: від стандартів до практики / І. Л. Карпенко // Держава та регіони: науково-виробничий журнал - 2002. - № 4. - С. 222-227. - (Економіка та підприємництво).

17. Головащенко О. М. Облікова політика підприємства як основа реалізації інструментарію складання фінансової звітності / О. М. Головащенко // Облік, аналіз і аудит у сучасному бізнесі: Міжнар. наук.-практ. конф. - Л.: Компакт-ЛВ. - 2004. - 398 с.

18. Гуцаленко Л. В., Шадурська Л. І. Організація контролю дебіторської і кредиторської заборгованості господарюючого суб’єкта //

Збірник наукових праць. Луцький національний технічний університет. Випуск 5 (20). – Ч. 1..

19. Фарйон О. О., Яструбський М. Я. Дебіторська та кредиторська заборгованість: контроль та управління як запорука успішного розвитку // Науковий вісник НЛТУ України – 2011 р. – вип. 21.4, с. 276-282

20. Тарасенко Н.В. Економічний аналіз: навчальний посібник. – К.: Знання, 2013. — 263 с.

21. Парушина Н. В. Анализ дебиторской и кредиторской задолженности / Н. В.Парушина // Бухгалтерский учет, №4, февраль 2012. - 210 с.

22. Болюх А. Д., Бурчевський В.З., Горбатюк М. І. Економічний аналіз: навч. посібник / А. Д. Болюх, В. З. Бурчевський, М. І. Горбатюк – К.: КНЕУ, 2011. – 540 с.

23. Методичні рекомендації “Правове забезпечення діяльності підприємств” / В. І. Горевий, В. М. Завальний. — Суми: СНАУ, 2004.

24. Ткаченко Н. М. Бухгалтерський фінансовий облік на підприємствах України. – К.: А. С. К., 2001.

25. Сурніна К. С. Удосконалення обліку і аналізу дебіторсько-кредиторської заборгованості: проблеми теорії та практики: дис. Кандидата екон.наук: К. С. Сурніна - Луганськ,2001.-229 с.